

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Michaela Šestáková

Pojetí člověka ve francouzském existencialismu

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Pojetí člověka ve francouzském existencialismu zpracovala samostatně pod vedením PhDr. Petra Zimy, Ph.D. a že jsem uvedla všechny zdroje použité při zpracování této práce.

V Olomouci dne.....

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Petru Zimovi, Ph.D. za cenné informace, ochotu a čas, který mi věnoval.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Existencialismus	7
2.1	Obecná charakteristika existencialismu.....	7
2.2	Francouzský existencialismus	10
3	Pojetí lidské existence a svobody u Jean-Paul Sartra	13
3.1	Život Jean-Paul Sartra	13
3.1.1	Dětství Jean-Paul Sartra.....	13
3.1.2	Sartrova studia a kariéra písíciho učitele	14
3.1.3	Sartre na frontě a jeho role v odboji	15
3.1.4	Období Sartrovy největší slávy.....	17
3.2	Sartre a jeho angažovanost	20
3.3	Sartre a jeho pojetí člověka odsouzeného ke svobodě	22
3.3.1	Existence předchází esenci	22
3.3.2	Odsouzenost ke svobodě.....	24
3.4	Sartrovi (anti)hrdinové	26
4	Albert Camus a jeho člověk revoltující.....	30
4.1	Život Alberta Camuse.....	30
4.2	Camusovo absurdno	36
4.3	Cizinec	39
4.4	Camusova revolta	42
4.5	Mor	45
5	Gabriel Marcel a jeho kritika vlastnické orientace člověka.....	48
5.1	Život Gabriela Marcela.....	48
5.2	Marcelovo „mít“ a „být“	49
6	Ženy ve francouzském existencialismu	55
6.1	Simone de Beauvoir.....	55

6.1.1	Život Simone de Beauvoir	55
6.1.2	Vztah se Sartrem	59
6.1.3	Pojetí ženy ve společnosti.....	61
6.2	Simone Weil	69
7	Využití tématu francouzský existencialismus ve výuce společenských věd	76
8	Závěr	80
9	Prameny a literatura	82

1 Úvod

Téma lidské existence je věčné jako existence sama a najdeme ho v mnoha uměleckých dílech i filozofických úvahách již od dob antických. Stejně tak otázky o smrti, svobodě, odpovědnosti a hledání smyslu života. Často jsou však v dnešní hektické době, díky shonu, stresu, honbě za kariérou či penězi, odsunuty do pozadí.

Ve dvacátém století, které je poznamenáno hrůzou dvou světových válek a holocaustu, ve světě plném nejistot, kdy je člověk zneužit ve prospěch různých ideologií a ukazuje se hrozivá síla techniky a její ničivé následky, se však vynořuje téma člověka a jeho existence s novou naléhavostí. Cílem mé diplomové práce je přiblížit nahlížení na člověka a jeho existenci ve francouzském existencialismu, který právě tuto situaci člověka reflektuje. Toto téma jsem si také vybrala z toho důvodu, že studuji francouzskou filologii a jsou mi blízká témata týkající se francouzské kultury, literatury a dějin.

Dle nejdůležitějších témat existencialismu, jako jsou pocity úzkosti člověka izolovaného ve světě, jehož jedinou jistotou je smrt, by se mohlo zdát, že existencialismus je filozofií pesimistickou, že zdůrazňuje jen ty špatné stránky lidské existence a vybízí k jakési rezignaci, neboť celá naše existence je absurdní. Avšak jak uvidíme, existencialismus je filozofií činu, svobody a odpovědnosti, člověk má možnost volby, může se angažovat a tvořit svůj život.

„Existencialista říká, že zbabělec se činí zbabělcem a hrdina se činí hrdinou; zbabělec má vždy možnost, aby přestal být zbabělcem, a hrdina hrdinou.“¹

Sám Jean-Paul Sartre, hlavní představitel francouzského existencialismu, tvrdí, že není optimističtějšího učení než existencialismu, protože osud člověka spočívá v něm samém, člověk má vždy možnost volby a jediná věc, která umožňuje člověku žít, je jednání.²

První kapitulu bych ráda věnovala obecné charakteristice existencialismu jako jednomu z nejvýznamnějších filozofických proudů 20. století. Dále bych se chtěla zaměřit na pojetí člověka, jeho existence a svobody u Jean-Paul Sartra, na absurdno a člověka revoltujícího Alberta Camuse a Gabriela Marcela a jeho kritiku vlastnického zaměření člověka.

---

¹ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Praha: Vyšehrad, 2004. Str. 38.

² Tamtéž, str. 38.

Ráda bych se také zmínila o ženách ve francouzském existencialismu a to konkrétně o Simone de Beauvoir, u které se především zaměřím na téma ženy a jejího postavení ve společnosti a také o Simone Weil, náboženské myslitelce, kterou k existencialismu můžeme řadit díky jejím úvahám o lidské existenci. Nakonec bych se chtěla zamyslet nad významem a možnými přístupy k výuce o francouzském existencialismu na středních školách.

Chtěla bych také poukázat na fakt, že existencialismus není jen teoretické filozofování jeho představitelů v pařížských kavárnách, ale že se aktivně vyjadřoval k různým problémům tehdejší doby, ať už se jednalo o koloniální problematiku, holocaust a obě světové války či postavení ženy ve společnosti.

2 Existencialismus

2.1 Obecná charakteristika existencialismu

Definovat existencialismus, jako jeden z nejvýznamnějších filozofických a uměleckých proudů 20. století, není vůbec nic jednoduchého. V každém případě existencialismus nemůžeme chápat jako vyhraněnou jednotnou filozofickou školu, ale spíše jako filozofický přístup, myšlení doby, které reflektovalo situaci člověka v období dvou světových válek, spojených s okupací, holocaustem, zneužitím moci techniky, kdy byli ohroženi nejen samotní jedinci, ale i celé národy. Jana Novozámská existencialismus definuje takto:

„Existencialismus v nejširším slova smyslu byl významným způsobem myšlení první poloviny 20. století, které spojilo několik velkých filozofických osobností v revoltě proti tradiční filosofii. Není vyhraněným filozofickým směrem či školou, ale spíše filozofickým proudem, který specifickým způsobem tlumočil situaci své doby. Dá se říci, že je jakýmsi „tonem“ výpovědi o lidských problémech, o postavení člověka ve světě, o smyslu života, o svobodě člověka a hodnotě jeho volby.“³

Existencialismus vznikl v období první světové války. Největší rozmach tohoto myšlenkového proudu byl však od čtyřicátých do šedesátých let, poté jeho vliv postupně upadá a je vystřídán strukturalismem, poststrukturalismem a postmodernou. V podstatě se dá říci, že Sartrova smrt v roce 1980 je také koncem existencialismu, který je silně spjatý s jeho osobou, i přes veškeré snahy Simone de Beauvoir a jeho žáků v jeho stopách pokračovat.⁴

V poválečné době byl existencialismus, především mezi intelektuály, jakousi módní vlnou, která zaplavila Evropu.⁵ Psaly se existencialistické romány, vznikaly existencialistické písně, dokonce se prosazoval způsob oblékání se zanedbaným vzhledem, časté bylo odmítání saka a kravaty.⁶ Dle Denise Huismana bylo typickým stylem à la Sartre nošení kabátu krémové barvy, černého roláku, klobouku a samozřejmě typické fajfky.⁷

Docházelo tím však i k určitému zkreslení či degradaci tohoto myšlení. Existencialismus začal být určitým postojem zaměřujícím se na výstřední a morbidní témata. Pro některé bylo určitým druhem životního stylu vydávat se za existencialistu. Proti tomuto se

³ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Praha: Filosofía, 1998. Str. 10.

⁴ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Paris: Nathan, 1997. Str. 7.

⁵ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 10.

⁶ NICOLA, Ubaldo. *Obrazové dějiny filozofie*. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2006. Str. 450.

⁷ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 101.

ohradil Sartre ve svém díle *Existencialismus je humanismus*, kde říká, že existencialismus je minimálně senzační, je to přísné učení určené výlučně odborníkům a filozofům.⁸

„Jeden novinář z Clartés se podepisuje jako Existencialista; toto slovo dnes vsutku nabylo takové šíře a rozsahu, že už nic neznamená. Zdá se, že když dnes chybí doktrína, která by se podobala surrealismu, tak lidé, kteří touží po skandálu a pohybu, se obracejí k této filosofii, jež jim ostatně nic z toho nemůže poskytnout; je to ve skutečnosti ta nejméně skandální, ta nejstřízlivější nauka, striktně určená technikům a filozofům.“⁹

Stejně jako v zahraničí, tak i u nás je existencialismus po druhé světové válce velmi populární. V této době jsou překládáni všichni jeho nejvýznamnější představitelé od Alberta Camuse, Karla Jasperse po Simone de Beauvoir. Brzy však dochází k jeho odsouzení vlivem ideologické monopolizace. *„Existencialismus stihl osud zvláště odsuzovaného „směru buržoazní filosofie“. Oficiálně byl tradován jako pouhá filosofie nihilismu, pesimismu, nicoty a smrti, jako produkt prohnilé buržoazní společnosti.“¹⁰*

K určitému průlomů došlo u nás v šedesátých letech s konferencí pořádanou Svazem spisovatelů o Franzi Kafkovi, kdy se také začínají objevovat studie o existencialismu. Právě filozofie existencialismu se u nás stala jakýmsi pojítkem se západní filozofií a stála u zrodu revolty některých filozofů proti oficiální filozofii marxismu.¹¹

Přes výraznou rozdílnost mezi jednotlivými představiteli můžeme existencialismus dělit na německý a francouzský. Mezi německé představitele řadíme především Karla Jasperse a Martina Heideggera. Mezi francouzské Jean-Paul Sartra, Gabriela Marcela, Alberta Camuse a Simone de Beauvoir. Jakákoliv dělení jsou však sporná, především zařazováním Heideggera a Marcela. Existencialismus, to je především Sartre a okruh kolem něho.¹²

V existencialismu můžeme také rozlišovat proud křesťanský a ateistický. Denis Huisman řadí mezi představitele křesťanského existencialismu především Karla Jasperse, Gabriela Marcela, a ruské myslitele Šestova a Berďajeva. Mezi představitele ateistického proudu především Martina Heideggera a Jean-Paul Sartra.¹³

---

⁸ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 29.

⁹ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 12.

¹⁰ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 7-8.

¹¹ Tamtéž, str. 8 – 9.

¹² Tamtéž, str. 13 – 14.

¹³ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 41 – 100.

Pokud budeme hledat původ vlastních myšlenek existencialismu, musíme se vrátit k Sørenu Kierkegaardovi, kterého sami existencialisté považují za svého historického předchůdce,¹⁴ i když téma lidské existence je motivem, který ovládá literaturu i dramata od dob Sokratových.¹⁵

„Zaměření na jednotlivce a jeho danou konkrétní situaci, které jsme poznali u Kierkegaarda, je společné všem existenciálním filozofům. Téměř všem je též společná kierkegaardovská nauka o úzkosti jako základní skutečnosti bytí, o osamělosti člověka a nezrušitelné tragice lidství.“¹⁶

Hans Joachim Störig Kierkegaarda považuje za prvního, nikoli však jediného duchovního otce existencialismu. Mezi další řadí španělského myslitele Miguela de Unamuno, ruského filozofa Berďajeva, ale i umělce jako Dostojevského či Kafku.¹⁷

Témata, která spojují všechny, často dosti odlišné představitele existencialismu, jsou především sama lidská existence, vrženost člověka do světa proti jeho vůli, mezní situace, situace tragické, které nás ohrožují, bolest, smrt, která je jedinou jistotou v životě člověka.¹⁸

„Do situace se přímo rodíme, aniž jsme si ji vybrali: doba, místo na světě, prostředí společenské, rodina, zatížení, stav tělesný, povaha, to vše je mi prostě dáno a vytváří můj svět všem ostatním nepodobný, a jehož konkrétní jedinečnost se ještě zvyšuje v takzvaných „situacích mezních“, jako jsou boj, bolest, hřích, nebezpečí, smrt: tak zajisté tváří v tvář smrti se každý – s nikým nesrovnatelně - projeví reakcí zcela individuální, jež odhalí jeho pravdu.“¹⁹

Co je pro představitele existencialismu typické, je politická angažovanost. Snažili se analyzovat situaci doby, její problémy, poukazovali na ohrožování evropské kultury, zabývali se mocí techniky, která ohrožuje svět. Proto u Sartra najdeme například úvahy o kolonialismu či o židovské otázce. Jaspers se mimo jiné zabýval kolektivní vinou Němců.²⁰

Existencialismus měl také velký vliv například na takové disciplíny jako psychologie, psychiatrie, sociologie, teorie umění atd.²¹

¹⁴ NICOLA, Ubaldo. *Obrazové dějiny filozofie*. Str. 450.

¹⁵ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 10.

¹⁶ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filozofie*. Praha: Zvon, 1992. Str. 430.

¹⁷ Tamtéž, str. 430.

¹⁸ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 11.

¹⁹ ČERNÝ, Václav. *První a druhý sešit o existencialismu*. Praha: Mladá fronta, 1992. Str. 31.

²⁰ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 12.

²¹ Tamtéž, str. 11.

2.2 Francouzský existencialismus

Pokud mluvíme o existencialismu, mluvíme především o tom francouzském. To proto, že němečtí myslitelé tento název nepoužívali. Spíše používali termín filozofie existence.²²

„Tento francouzský myšlenkový směr musíme pečlivě odlišovat od německé filozofie existence – jak od Jasperse, jenž odmítá existencialismus jako „pokřivení“ původního existenciálně filozofického východiska, tak i od Heideggera, neboť francouzský existencialismus sice od Heideggera mnohé přejal, ale dále se již vyvíjel svou cestou.“²³

Francouzští existencialisté, i přes určité rozdíly, přeci jen mají více společného a především fakt, že se sami za existencialisty považují a také se tak nazývají, to dokládá.²⁴

„Pokusíme-li se tedy (...) charakterizovat francouzský existencialismus jako celek, můžeme jej nazvat filosofickým hnutím, podle něž cílem filosofie je zkoumat a popisovat konkrétní existenci, přičemž existence se chápe jako akt svobody, který se konstituuje tím, že se potvrzuje v jednání a skrze jednání.“²⁵

Termín existencialismus poprvé použil Gabriel Marcel. S použitím pojmu existencialismus se pojí příhoda, kterou zmiňuje Novozámská. Roku 1943 se tázal žurnalista R. Grenier v pověstné kavárně Café Flore Simone de Beauvoir, zda je také existencialistka. I když samozřejmě četla Kierkegaarda i Heideggera, podle svých slov nevěděla, co odpovědět. Tento termín tehdy nevztahovala na Sartra ani na sebe, neuplynul však ani rok a stal se jí i Sartrovi zcela vlastním.²⁶

Jak už bylo řečeno, jakékoliv třídění či kategorizace existencialismu jsou sporné. Existencialismů je prý tolik, kolik je existencialistů. Co je tedy to základní, v čem se existencialisté shodují?

„Existencialisté (...) se shodují v tom, že jejich východiskem je subjektivita individua, tj. osobní vědomí postihující sebe samo. Odmítají zaujmouti stanovisko v otázce materialismu nebo idealismu, jež jsou již konstrukcemi a odvozeninami ideovými, vidí jedinou přímo poznatelnou skutečnost v holém procesu existování, jež každý vnímá v sobě, tedy jednotlivě. Tato skutečnost je cizí jakékoliv definici, rozumové dedukci, systému: žijeme ji, nikoliv myslíme, je osobním a originálním, veskrze konkrétním sebepožítkem. Je především

---

²² NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 26.

²³ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filozofie*. Str. 435.

²⁴ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 26.

²⁵ Tamtéž, str. 28.

²⁶ Tamtéž, str. 26.

*jiným, je přede vši abstrakcí a obecninou: předchází substanci. (...) Člověk je (a bude) jen tím, čím se sám udělá. Existuje tím způsobem, že sebe samého uskutečňuje, je vlastně jen úhrnem svých činů.*²⁷

Ve středu zájmu existencialismu je tedy vždy člověk, neboť existence je vždy existencí člověka. Můžeme říci, že tedy filozofie existencialismu je humanistická. Existence člověka je vždy individuální, je to způsob bytí vlastní člověku jako jednotlivci. Takový člověk nemá pevně danou podstatu, člověk se teprve musí stát, tím čím je. Existence člověka je spojena s časovostí, každé bytí je bytím v čase. Stejně tak člověk je vždy ve spojení s jinými lidmi, spojen se světem, nikdy není izolovaný. Lidské bytí člověka je vždy bytí s jinými.²⁸

Podle Sartra je naše existence svobodná. Je tedy na nás, jaký přístup ke svému životu zaujmeme, jsme svobodní a s touto svobodou souvisí odpovědnost za všechno naše jednání. Každý se může angažovat ve svém životě a vytvářet hodnoty, člověk může uniknout nicotě jen vlastním přičiněním.²⁹

*„Na život (existencialisté) pohlížejí jako na to, co „člověk sám musí svým způsobem učinit pro sebe“. Navzdory tomu, že existencialismus přijímá hrůzu a základní nesmyslnost života, vytváří jistou filosofii naděje založenou na úsilí člověka dosáhnout autentické lidské existence.*³⁰

Typickým rysem francouzského existencialismu je vyjadřování myšlenek nejen pomocí filozofických úvah a teoretických děl, ale především použitím beletristické formy. Filozofické myšlenky jsou vyjádřeny prostřednictvím dramát, povídek či románů. Jako příklad můžeme zmínit Sartrovu *Nevolnost* či Camusova *Cizince* atd.

*„Zřetelně to je viditelné zejména u Sartrovy tvorby (...). Jeho beletristické práce, romány a kratší prózy stejně jako převážná část jeho tvorby dramatické nejsou často nic jiného než přímé transpozice jeho filozofických tezí a demonstrace těchto tezí v uměleckém rámci, a to až do takové míry, že román, novela i drama nabývají u Sartra namnoze přímo povahy eseje.*³¹

---

²⁷ ČERNÝ, Václav. *První a druhý sešit o existencialismu*. Str. 26.

²⁸ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filozofie*. Str. 431.

²⁹ Tamtéž, str. 437.

³⁰ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 13.

³¹ FELIX, Jozef: *Jean-Paul Sartre, myslitel a spisovatel*. In SARTRE, Jean-Paul. *Zed'*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. Str. 17.

Pro čtenáře je zde, často mnohem zajímavější formou, podané poselství prostřednictvím osudů hlavních hrdinů. To jsou většinou lidé odcizení, ve svém životě zabloudilí, cítí absurdnost svého života a svou opuštěnost. Tento pocit odcizení je další významnou kategorií existencialismu.³² Pro francouzský existencialismus je tedy příznačné, že filozofie může být podávána formou románu či divadelní hry: *“Neboť filozofie existence se jako žádná jiná vždy zabývá konkrétním životem.”*³³

---

³² ČERNÝ, Václav. *První a druhý sešit o existencialismu*. Str. 35.

³³ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filozofie*. Str. 435.

3 Pojetí lidské existence a svobody u Jean-Paul Sartra

3.1 Život Jean-Paul Sartra

3.1.1 Dětství Jean-Paul Sartra

Jean–Paul Sartre, významný francouzský filozof, spisovatel, dramatik a angažovaný intelektuál, se narodil 21. června 1905 v Paříži. Jeho otec Jean-Baptiste, námořní důstojník, umírá, když je Sartrovi pouhých patnáct měsíců a dále ho vychovává matka Anne-Marie a jeho prarodiče, především dědeček Charles Schweitzer. Vztah malého „Poulou“, jak byl Sartre přezdíván, s dědečkem, který měl pro něj velkou slabost, má velký vliv na další formování Sartrovy kariéry jako spisovatele.³⁴

Především ve svém autobiografickém díle *Les mots (česky Slova, 1964)*, ve kterém spíše beletristickým způsobem popisuje své dětství, se Sartre snaží přiblížit proces, jakým se dostal k lásce ke knihám a psaní:

„Začal jsem život, jako ho pravděpodobně skončím: uprostřed knih. V dědečkově pracovně byly všude: bylo zakázáno je oprašovat, vyjma jednou do roka, v říjnu před začátkem školního roku. Ještě jsem neuměl číst a už jsem cítil ony menhiry; ať stály, nebo byly vznešeně rozmístěné jako řady menhirů, cítil jsem, že na nich závisí blahobyt naší rodiny. Všechny si byly podobné, dováděl jsem v maličké svatyni, obklopené bachratými, dávnověkými pomníky, které viděly mé zrození, uvidí mou smrt, a jejichž trvalost mi zaručovala budoucnost právě tak klidnou, jako byla minulost.“³⁵

Knihy byly pro malého Sartra vším, aniž by uměl číst, zmocňoval se dědečkových knih a předstíral, že to dokáže a jeho dědeček ho to velmi záhy naučil a dal mu k dispozici všechny knihy ve své knihovně bez jakéhokoliv omezení. Tím mu v podstatě otevřel brány k jeho budoucí kariéře velkého spisovatele.³⁶

Mladý Poulou neměl sourozence ani kamarády, tento fakt můžeme odvozovat z jeho povahových vlastností, které popisuje Huisman: *„(...) chlapec rozmazlený, zároveň frustrovaný, citlivý, ale také vášnivý, ve svých názorech vyhraněný, ale také bázlivý.“³⁷* Knihy mu proto v podstatě nahrazovaly okolní svět, hlavní hrdinové se stávali jeho přáteli:

„Nikdy jsem neokopával půdu, nikdy jsem neslídil po hnízdech, nikdy jsem nesbíral bylinky, nikdy jsem neházel kamením po ptáčích. Avšak knihy byly mými ptáky a hnízdy, mými

³⁴ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 79 – 80.

³⁵ SARTRE, Jean-Paul. *Slova*. Praha: Svoboda. 1992. Str. 35.

³⁶ Tamtéž, str. 38 – 41.

³⁷ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 79.

*domácími zvířaty, mou stájí a mým venkovem; knihovna, to byl svět zachycený v zrcadle; měla jeho nekonečnou hloubku, jeho rozmanitost a nepředvídatelnost.*³⁸

3.1.2 Sartrova studia a kariéra píšícího učitele

V deseti letech nastupuje na lyceum Henri IV., kde se setkává s Paulem Nizanem, který se stává jeho velkým přítelem. V roce 1917 se Sartrova matka znovu provdala a Sartre se musí spolu s ní a nevlastním otcem Josephem Mancym přestěhovat do La Rochelle, kde nastupuje na tamní lyceum. Podle Huismana Sartre přímo nesnáší své spolužáky. Cítí se mezi nimi nepochopený a odvržený. Jeho nevlastní otec ho posílá zpátky do Paříže dokončit studia a odmaturovat na jeho původní školu lyceum Henri IV.³⁹

V letech 1924 – 1928 Sartre studuje na proslulé École normale supérieure v Paříži, kde se věnoval filozofii a literatuře, navštěvoval také přednášky z filozofie na Sorbonně. Poté, co získal doktorát z filozofie v roce 1929, kdy se také seznámil se svou celoživotní družkou Simone de Beauvoir, vyučuje filozofii a literaturu po dobu deseti let na různých lyceích v Le Havru, Lyonu a v Paříži. Sartre nebyl podle Huismana typickým učitelem. Se svými žáky si povídal spíše jako s kamarády a zasvěcoval je do svých oblíbených témat, jako byla literatura, divadlo, významní spisovatelé doby, myšlenkové proudy jako surrealismus, psychoanalýza či marxismus.⁴⁰

Sartre také hodně cestoval po Evropě a Blízkém východě. V letech 1934 – 1935 pobýval v Berlíně, poté ve Freiburgu, kde se věnoval Husserlově a Heideggerově filozofii.⁴¹

Jak již bylo řečeno, už v útlém věku začíná psát a nelze mu upřít opravdu velký talent. Jak sám řekl, zrodil se ze psaní:

„Tím, že jsem psal, jsem existoval, unikál jsem dospělým; existoval jsem však jen pro psaní, a když jsem říkal - já, znamenalo to – já, který piši.“⁴²

První literární „dílka“ psal již před svým desátým rokem. Svůj první esej *L'ange du morbide* (česky *Anděl morbidity*) napsal v osmnácti letech. Mezi jeho další díla patří například kolekce literárních esejů *Légende de la verité* (česky *Legenda o pravdě*, 1939),⁴³ spolu s Nizanem přeložil *La psychopatologie générale* (česky *Obecná psychopatologie*) Karla

³⁸ SARTRE, Jean-Paul. *Slova*. Str. 42.

³⁹ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 81.

⁴⁰ Tamtéž, str. 82 – 83.

⁴¹ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 51.

⁴² SARTRE, Jean-Paul. *Slova*. Str. 129.

⁴³ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 53.

Jasperse, napsal také filozofické pojednání např. *Imagination* (česky *Imaginárno*, 1936) a také dílo *La transcendance de l'ego* (česky *Transcendence Ego*), publikované 1936, prostřednictvím kterého uvádí německou fenomenologii a existencialismus do Francie.⁴⁴

3.1.3 Sartre na frontě a jeho role v odboji

V roce 1939, po napadení Polska Německem, je Sartre poslán na frontu, na německo-francouzskou hranici v Alsasku, kde slouží v meteorologické jednotce. Až do května 1940 nepadne prakticky žádný výstřel, a tak se Sartre dává až do téměř maniakálního psaní. Dokončuje svůj román *L'Âge de raison* (česky *Věk rozumu*, 1945) trilogie *Les chemins de la liberté* (česky *Cesty ke svobodě*, 1945 - 1949).

Také se věnuje svému deníku. V období od září 1939 do června 1940 popsal patnáct deníkových sešitů, zachovalo se z nich pouze šest a byly vydány pod názvem *Carnets de la drôle de guerre* (česky *Sešity z podivné války*, 1983).⁴⁵ Den po dni Sartre zaznamenával své pocity, postřehy, vzpomínky a úvahy na různá témata:

„Co se mne týče, je to jasné: nenávidím válku, ale mezi léty 1920 a 1939 jsem nehnul ani prstem pro to, abych ji zahnal. Platím dnes za svou nepředvídatost tím, že si nestěžuji, že odmítám vztek či beznaděj a podrobuji se, neboť jsem se válce nedokázal, ba ani nechtěl vyhnout.“⁴⁶

„(...)cíl války je destruovat, ničit. Aby tu nedošlo k omylu: i ti, kdo tvrdí, že vedou válku obrannou, nemíří k ničemu jinému než k ničení. Obrana bez ničení je možná pro jedince. Ten může zadržet soupeřovu paži a ochromit ho, aniž by mu ublížil. Ale pro obrannou válku tato klamná analogie neplatí. Obrana je zaměřena na zničení ničivých prostředků používaných soupeřem. Ničení je tedy všudyprítomné. Moderní válka je hra nervů: vítězí ten, kdo lépe vydrží ničení svých statků. Mohli bychom si představit i takovou válku, v níž by nepřátelé ničili vlastními prostředky vlastní lidi i vlastní bohatství. Ke konci masakru by jeden z nich řekl: „Už to nezvládám.“ A ten druhý: „Já ano.“ To by byl vítěz.“⁴⁷

⁴⁴ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 81 - 82.

⁴⁵ ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Praha: Volvox Globator, 2003. Str. 9 - 10.

⁴⁶ SARTRE, Jean-Paul. *Sešity z podivné války: (září 1939 - březen 1940)*. Praha: Academia, 2012. Str. 129.

⁴⁷ Tamtéž, str. 136.

21. června 1940, paradoxně v den jeho narozenin, je Sartre zajat a odvezen do tábora v Německu, kde musí strávit několik měsíců v zajetí. Osvobozen je v březnu 1941 a vrací se do Paříže.⁴⁸

Zajímavá je otázka jeho účasti na francouzském odboji. Po návratu do Paříže zakládá především spolu s Merleau-Pontym a Dominique Desanti odbojovou skupinu Socialisme et liberté.⁴⁹ Avšak odbojáři prý nikdy Sartra za svého druhu v odboji nepovažovali. Pozdější ministr kultury Malraux se prý dokonce takto vyjádřil na Sartrovu adresu:

„Ještě nikdo nikdy nic neriskoval ani netrpěl za to, o čem přemýšlel u kafe v kavárně Flore nebo Deux-Magots...“⁵⁰

Podle Novozámské je téma Sartre a okupovaná Francie předmětem řady polemik. Ve Francii se v poslední době objevují názory, které zpochybňují Sartrovy výroky o jeho účasti v odboji. Vydaná korespondence mezi Sartrem a Beauvoir a také vydání jejího válečného deníku ukázalo, že za okupace žili v ústraní a sledovali především své vlastní literární zájmy. Novozámská také zmiňuje fakt, že je málo známé, že oba dva původně schvalovali mnichovský diktát. Sartre ho však později razantně odmítl ve své románové trilogii *Cesty ke svobodě*.⁵¹ Sartrův nerozhodný postoj k této otázce najdeme také ve vzpomínkách z válečných deníků:

„Po návratu do Paříže jsem bojoval mezi mnichovanstvím a antimnichovanstvím a musím se zde přiznat, že jsem nikdy nenalezl odvahu rozhodnout se pro jeden či druhý postoj. Příznivci Mnichova mě znechucovali, protože to byli všechno zbabělí měšťáci, chránící si svou kůži, kapitál a kapitalismus. Ti druzí mě ale děsili, poněvadž chtěli válku. Nebyl jsem ještě dost zvyklý na tuto představu války, abych ji chápal, proč ji někdo může chtít. Jediný problém, který přede mnou stál, spočíval v tom, zda člověk může válku snést, anebo ji musí za každou cenu zavrhnout (s rizikem dezerce nebo popravního kůlu), a pokud jsem se rozhodl pro stoickou rezignaci, cítil jsem alespoň výčitky svědomí. Navíc celá záležitost byla sporná: sudetští Němci byli Němci a chtěli žít v Německu; a Češi vlastně nedrželi slovo.“⁵²

Dle studie profesora Winocka Sartre nevykonal během okupace nic heroického, ani nebyl nijak zvlášť v boji proti nacismu aktivní. Autor však zmiňuje pár článků, které Sartre

⁴⁸ Jean-Paul Sartre, *prisonnier de guerre*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

<http://www.servicehistorique.sga.defense.gouv.fr/Jean-Paul-Sartre-prisonnier-de.html>

⁴⁹ Sartre, *repères*. [online]. [cit. 2014-04-30].

Dostupné z: http://expositions.bnf.fr/sartre/reperes/ind_chrono.htm

⁵⁰ CHATEAU, Ladislava. *Francie 1944: Revue je mrtvá. Ať žije nakladatel*.

[online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=043&clanek=030424>

⁵¹ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 53.

⁵² SARTRE, Jean-Paul. *Sešity z podivné války: (září 1939 - březen 1940)*. Str. 80.

publikoval v nelegálním tisku či několik antikonformních divadelních her např. *Huis clos* (česky *S vyloučením veřejnosti*, 1944).⁵³ Sartrovy výzvy v této hře k převzetí odpovědnosti za svobodná rozhodnutí a činy mohly znít za přítomnosti německých důstojníků v hledišti poněkud odvážně.⁵⁴

Především se však Sartre zabýval svými zájmy spojenými s publikováním jeho vrcholného díla *L'Être et le néant* (česky *Bytí a nicota*, 1943) a psaním jeho již zmiňované významné románové trilogie *Cesty ke svobodě*. V každém případě Sartre nekompromisně vystupoval proti jakémukoliv druhu kolaborace.⁵⁵

3.1.4 Období Sartrovy největší slávy

Sartre se však stal slavným již o něco dříve především díky vydání svého prvního velkého románu *La Nausée* (česky *Nevolnost*, 1938) a sbírce povídek *Le Mur* (česky *Zed'*, 1939). Proslavil se také jako dramatik, během okupace vydal hry *Les Mouches* (česky *Mouchy*, 1943) a *Huis clos* (česky *S vyloučením veřejnosti*, 1944).⁵⁶

Před druhou světovou válkou se Sartre považuje především za spisovatele. Po válce se Sartre začíná více angažovat v politice. Zakládá časopis *Les temps modernes* (1. vydání v roce 1945), prostor, kde se mohli vyjadřovat levicoví intelektuálové a kde prezentuje své myšlenky o významných událostech, literatuře, kultuře, dále o otázkách kolonialismu, marxismu atd. Soubory těchto statí byly vydávány pod názvem *Situations* (česky *Situace*, 1947 - 1976), které ve výsledku tvořily deset svazků vycházejících v průběhu třiceti let.⁵⁷

V roce 1946 vydává *L'existentialisme est un humanisme* (česky *Existencialismus je humanismus*) zjednodušenější výklad díla *Bytí a nicoty*. Toto dílo je knižním vydáním Sartrovy přednášky, která proběhla v klubu *Maintenant* v říjnu roku 1945. Účast na ní překonala všechna očekávání. V podstatě při ní Sartre přednesl všechny základní teze existencialismu.⁵⁸

---

⁵³ WINOCK, Michel. « Sartre s'est-il toujours trompé ? » [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0203-Winock-FR-5.pdf>

⁵⁴ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 54.

⁵⁵ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 83.

⁵⁶ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 54 – 55.

⁵⁷ Tamtéž, str. 55.

⁵⁸ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 87.

Po osvobození Francie byl Sartre požádán komunistickým časopisem Action, aby odpověděl na objevující se kritiky existencialismu. Sartre zdůraznil fakt, že marxismus i existencialismus jsou filozofiemi činu, obě zastávají svobodu a kladou důraz na to, že člověk je pánem svého osudu. V této době můžeme vidět počátek Sartrovy spolupráce s komunistickou stranou, jejímž byl sympatizantem, ale nebyl však jejím členem. Nechvalně proslulé jsou jeho kladné reference po návštěvě Sovětského svazu. V jednom z rozhovorů z roku 1954 prý dokonce řekl, že občané Sovětského svazu mají naprostou svobodu kritizovat svou vládu, či to, že obyvatelé nejezdí za hranice ne proto, že nesmějí, ale protože neradi opouštějí svou zemi.⁵⁹

V roce 1960 vydává *Critique de la raison dialectique* (česky *Kritika dialektického rozumu*), kde Sartre proklamuje svůj příklon k marxismu.⁶⁰

Kvůli své politické zaslepenosti se rozešel i se svými velkými přáteli Albertem Camusem a Mauricem Merleau-Pontym. Oba dva nejprve také sdíleli nadšení z revolučního vývoje v Sovětském svazu, avšak oba brzy prozřeli a s komunismem se rozloučili. Sartre takto radikální nebyl a prakticky po celý život zůstal sympatizantem komunismu i přes to, že odsuzoval události v Maďarsku, kde došlo k násilnému potlačení povstání proti stalinistické diktatuře a sovětské okupaci.⁶¹ Podle Novozámské však právě tyto události v roce 1956 byly důvodem pro jeho jistý odstup od politiky komunistů a uchýlení se do pozice nezávislého levicového intelektuála.⁶²

Sartre je také známý pro svůj obdiv ke kubánskému revolucionáři Castrovi, který nalezneme v jeho reportážním románu *L'ouragan sur le sucre* (česky *Uragán nad cukrem*, 1960).

„Castro mi onehdy řekl, že být revolucionářem je jeho posláním. Když jsem se ho zeptal, co tím míní, řekl: „ Je to proto, že nemohu snášet nespravedlnost.“ Uvedl mi příklad ze svého dětství a mládí. Pochopil jsem, že mi vypráví o sobě a o tom, jak se pokoušeli špatně s ním nakládat. Na odpovědi se mi líbilo, že tento člověk – který bojoval a stále bojuje za všechny lid a jehož jediným zájmem je zájem všech – mi nejdříve ukázal svůj osobní hněv, svůj soukromý život.“⁶³

⁵⁹ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 60.

⁶⁰ Tamtéž, str. 55 – 58.

⁶¹ BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994. Str. 73.

⁶² NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 60.

⁶³ SARTRE, Jean-Paul. *Uragán nad cukrem*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1961. Str. 45.

V roce 1964 odmítá Nobelovu cenu za literaturu.⁶⁴ Těsně poté, co se potvrdilo, že by ji měl převzít, napsal Sartre omluvný dopis na sekretariát Nobelovy akademie. Mimo jiné Sartre píše, že si nepřeje, i přes veškerou úctu, kterou k akademii chová, figurovat na seznamu laureátů, že nechce, ani nemůže přijmout toto čestné vyznamenání. Jeho dopis však zůstal neotevřen a ocenění Sartre přeci jen získává. V dalším dopisu se obhajuje, proč tedy Nobelovu cenu nemůže převzít. Vysvětluje, že vždy oficiální vyznamenání odmítal, navíc spisovatel ze sebe nesmí nechat udělat instituci.⁶⁵

„Odmítl jsem Nobelovu cenu za literaturu, protože odmítám, aby byl Sartre takto poctěn ještě před svou smrtí. Žádný umělec, žádný spisovatel, žádný člověk si to nezasluhuje ještě za svého života, protože má moc a svobodu vše změnit.“⁶⁶

Podle Sartra by nikdo neměl být oceňován ještě za svého života, neboť dokud žijeme, nikdo nemůže předvídat naše budoucí činy.⁶⁷

Na konci svého života Sartre oslepl, měl problémy se srdcem a byl zcela odkázán na cizí pomoc.⁶⁸

„Castor o mně říká, že jsem si jist svou nesmrtelností. Možná že na tom něco je. Nemám v úmyslu zemřít. Ale je tu něco jiného: vždy jsem chápal své texty nikoli jako izolované výtvary, ale jako součást vytvářející dílo. A toto dílo se vyvíjí v mezích lidského života. Z nedůvěry ke stáří jsem si navíc vždy myslel, že to podstatné napíšu do šedesátky. Přetrvává ve mně absurdní, ale hluboké dětinství, že nezemřu před sedmdesátkou. Z toho mi pak vyplyne, na způsob prázdného rukávniku, že konec mého života a smrt jsou dvě různé věci. Jinak řečeno, pro mne život skončí dříve, než zemřu, a stejně tak začal dlouho po mém narození (částečně proto, že si z dětství mnoho nepamatuji). Z toho všeho pro mne vyplývá vědomá, dokonalá a ukončená existence, svým způsobem kruhová, kde výsledky stoprocentně odpovídají očekávání a nedokonalosti tu a tam lemují můj skutečný život, protože podstatné nespočívá v nesmrtelnosti. Podstatné je, aby život měl své ukončení.“⁶⁹

---

⁶⁴ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 84.

⁶⁵ BESSÉ, Elodie. *Histoire de lettres Jean-Paul Sartre refuse le Prix Nobel en 1964*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

http://www.fondationlaposte.org/article.php3?id_article=251&id_secteur=1&archive=true

⁶⁶ *Jean-Paul Sartre et le Prix Nobel*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

<http://vietsciences.free.fr/nobel/litterature/sartre.htm>

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 84.

⁶⁹ SARTRE, Jean-Paul. *Sešity z podivné války: (září 1939-březen 1940)*. Str. 36.

Takto již za války Sartre ve svých denících vyslovuje přání nezemřít před sedmdesátkou, aby mohl zasvětit celý svůj život psaní. Dožívá se dokonce 75 let, avšak slepota, která ho postihla, byla pro něj, zvyklého psát i deset hodin denně, těžká rána.

Jean Paul Sartre umírá 15. ledna 1980 v nemocnici, kam byl odvezen s plicním edémem.⁷⁰ Na jeho pohřeb, stejně jako na Voltairův či Hugův, se s ním přišlo rozloučit na padesát tisíc lidí.⁷¹

Sartre, který ve svých dílech popisuje absurditu a až fyzickou nevolnost z lidské existence, na konci svého života prohlašuje, že po celou dobu byl velice šťastný a že byl člověkem přímo stvořeným pro štěstí.⁷²

Ať můžeme jeho dílo, osobní život či názory považovat za jakkoliv kontroverzní, ať jakkoliv paradoxní se může zdát jeho přecházení z jedné pozice na druhou, aniž by odvolal cokoli z předchozího postoje, Sartre je považován za jednu z největších osobností 20. století ve Francii. „Sartre byl *Descartem a Zolou 20. století. Byl posledním z francouzských „velikánů“ moderní doby.*“⁷³

3.2 Sartre a jeho angažovanost

Často je neprávem přehlížena role existencionalistů a jejich angažování se v závažných problémech doby. Sartre byl zastáncem angažovanosti literatury a spisovatelů, kteří by podle něho měli mít určitou odpovědnost za okolní svět, zaujímat stanoviska v různých záležitostech a snažit se bránit práva člověka. Ve své eseji *Qu'est-ce que la littérature* (česky *Co je literatura, 1948*) dokonce přirovnává slova spisovatele k nabitým zbraním.⁷⁴

Co není až tak známé, je fakt, že Sartre se mimo jiné kriticky vyjadřoval například k otázkám rasové segregace bělochů a černochů v Americe či se zabýval židovskou otázkou a vystupoval proti antisemitismu ve svém spisu *Reflexion sur la question juive* (česky *Úvaha o židovské otázce, 1946*).⁷⁵

---

⁷⁰ ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Str. 93.

⁷¹ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 84.

⁷² NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 78.

⁷³ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 85

⁷⁴ WINOCK, Michel. « Sartre s'est-il toujours trompé ? » [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0203-Winock-FR-5.pdf>

⁷⁵ STRALEN, Van Hans. *Sartre et la question (post)coloniale à l'époque de l'existentialisme*. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=1c7c9b09-2e84-4149-9e2d-383354ffde99%40sessionmgr10&hid=20>

Stejně tak se ostře stavěl ve své revue *Les temps modernes* proti válce v Indočíně.⁷⁶ Sartre se výrazně angažoval v otázce Alžírsko jako francouzské kolonie a podporoval snahy Alžířanů o nezávislost. Především ve svém časopisu *Les temps modernes* jasně vyjadřuje svůj nesouhlas s chováním Francouzů v Alžírsku.

V 50. letech Sartre vydal sérii článků *Situace*, ve kterých převažuje téma kolonialismu, především také kritika kapitalismu. Podle Sartra kapitalismus kolonistů vyvlastnil obyvatelům v koloniích půdu, stejně tak jejich jazyk a vytvořil podmínky chudoby a analfabetismu. Nepřímo se Sartre také snaží vyvolat u Francouzů špatné svědomí, co se týče právě praktik používaných v koloniích. Sartre vyčítá svému národu násilí páchané na alžírském obyvatelstvu a kritizuje také média, která zveličují činy Alžířanů a bagatelizují zločiny Francouzů v Alžírsku.⁷⁷

Nejen Sartre, ale i Camus se zabýval koloniální otázkou ve své rodné zemi Alžírsku a Simone de Beauvoir se zajímala o osudy alžírské partyzánské bojovnice za svobodu Djamily Bouchapy.⁷⁸

„Tváří v tvář krutosti války, přijímané společností metropole s lhostejnou samozřejmostí, burcuje existencialisté uspávané svědomí, odhalují skrývaná nebo zkreslovaná fakta, bojují proti tortuře, násilnostem na civilním obyvatelstvu, vyslovují se za práva potlačených.“⁷⁹

Sartre se také aktivně účastnil studentských revolučních hnutí, která propukla v květnu 1968 nejen ve Francii, ale i v USA, Německu, Itálii a Japonsku jako reakce na válku ve Vietnamu.

Na konci svého života se zabýval otázkou izraelsko – palestinského konfliktu plně uznávající legitimitu státu Izrael, připouštěl však nesnesitelné podmínky života Palestinců. Jediným řešením je podle něho vyjednaný mír.⁸⁰

---

⁷⁶ WINOCK, Michel. « *Sartre s'est-il toujours trompé ?* » [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0203-Winock-FR-5.pdf>

⁷⁷ STRALEN, Van Hans. *Sartre et la question (post)coloniale à l'époque de l'existentialisme*. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=1c7c9b09-2e84-4149-9e2d-383354ffde99%40sessionmgr10&hid=20>

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ PATOČKA, Jan. *Francouzský existencialismus a Simone de Beauvoir*. In. BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Praha: Orbis, 1967. Str. 399.

⁸⁰ WINOCK, Michel. « *Sartre s'est-il toujours trompé ?* » [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0203-Winock-FR-5.pdf>

3.3 Sartre a jeho pojetí člověka odsouzeného ke svobodě

3.3.1 Existence předchází esenci

Existence člověka je ústředním tématem existencialismu. Ve svém díle *Nevolnost* nám Sartre popisuje, jak chápe existenci prostřednictvím hlavního hrdiny Antoina Roquentina, který si uvědomuje svoji existenci skrze nevolnost. Existence se projevuje bezprostředním pocitem úzkosti a zároveň vědomím absurdity a nahodilosti:

„Byl to podivuhodný okamžik. Byl jsem tam, nehybný a ledový, ponořený do strašlivé extáze. Ale v samém luně oné extáze se začalo objevovat něco nového: chápal jsem Nevolnost, zmocnil jsem se jí. Po pravdě řečeno jsem si své objevy neformuloval. Domnívám se však, že nyní by pro mne bylo snadné vyjádřit je slovy. Podstatná je kontingence. Chci říct, že existence už svou definicí není nutnost. Existovat znamená prostě být tu: existující se objevují, dají se potkat, ale nikdy je nelze odvodit. Myslím, že někteří lidé to pochopili. Jenomže se pokusili překonat onu kontingenci tím, že si vymysleli nezbytnou bytost a příčinu sama sebe. Avšak žádná nezbytná bytost nemůže vysvětlit existenci: kontingence není falešnou podobou, zdáním, jež lze rozptýlit; je to absolutno, tedy dokonalá bezdůvodnost. Vše je bezdůvodné, tento park, toto město i já. Když se stane, že si to člověk uvědomí, zvedne se mu žaludek a všechno se začne vznášet...“⁸¹

Ve svém teoretickém díle *Bytí a nicota* Sartre vymezuje druhy lidské existence. Bytí vědomí – bytí pro sebe, bytí věcí – bytí o sobě. Existovat, to je především vědomí své existence, čímž se člověk liší od věci.⁸²

Základní tezí existencialismu je, že existence předchází esenci. Tento soud je podle Sartra tím, co spojuje všechny existencialisty, jak představitele teistického existencialismu, tak ateistického:

„Záležitost ovšem komplikuje skutečnost, že existují dva druhy existencialistů: první jsou křesťané, a mezi ně řadím Jasperse a Gabriela Marcela, katolického vyznání; druzí jsou ateističtí existencialisté, mezi něž je třeba zařadit Heideggera a také francouzské existencialisty - a mne. To, co je spojuje, je jednoduše skutečnost, že soudí, že existence předchází esenci, nebo chcete-li, že je třeba vycházet ze subjektivity.“⁸³

Ve své přednášce *Existencialismus je humanismus* tento soud dokazuje na příkladu výroby nože na papír. Sartre vysvětluje, že takovýto předmět je řemeslníkem vyroben podle

⁸¹ SARTRE, Jean-Paul. *Nevolnost*. Praha: Odeon, 1993. Str. 137.

⁸² HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 88.

⁸³ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 13.

nějakého konceptu, podle jakéhosi návodu na výrobu nože na papír a každý si je vědom toho, k čemu takovýto předmět bude sloužit.

„Řekneme tedy, že podstata nože na papír – to jest souhrn návodu a kvalit, jež ho umožňují vyrobit a určit k čemu je – předchází existenci.“⁸⁴

Jiným příkladem může být ukázka ze Sartrova nejnámějšího románu *Nevolnost*:

„Opírám ruku o lavici, ale rychle ji odtahuji: existuje. Ta věc, na níž sedím, o kterou jsem si opřel ruku, se jmenuje lavice. Vyrobili ji speciálně proto, aby se na ní dalo sedět, vzali kůži, péra, látku a dali se do práce, aby udělali sedadlo, a když skončili, je z toho tohle.“⁸⁵

Avšak člověk na rozdíl od věci, dle existencialismu, nejprve existuje, setkává se se světem, vynořuje se v něm a potom sám sebe teprve definuje. Existence předchází esenci. Podle Sartra tedy není nějaká lidská přirozenost, která je konceptem lidství. Jedinec tedy nepředstavuje jeden zvláštní exemplář univerzálního konceptu, jak předpokládali filozofové 18. století, a jelikož Sartrův existencialismus je ateistický, nemůže ani předpokládat existenci Boha jako nejvyššího řemeslníka, který vytváří člověka dle určitých technik a koncepcí, stejně jako se vyrábí zmiňovaný nůž na papír. Z počátku tedy člověk není ničím, bude teprve takovým, jakým se učiní, bude tím, kým se rozhodl být.⁸⁶

Člověk se tedy narodí a bude žít a rozvíjet se sám, aniž by mu nějaká „esence“ či „podstata“ předepisovala určitý model k následování či osud k naplnění. Lidská existence je tedy synonymem pro svobodu a neurčenost.⁸⁷

„Ale je-li to skutečně existence, která předchází esenci, pak je člověk zodpovědný za to, kým je. Proto spočívá první krok existencialismu v tom, že dává člověku plnou vládu nad tím, kým je, a že na něj vkládá plnou zodpovědnost za vlastní existenci. A když říkáme, že člověk je zodpovědný sám za sebe, nechceme tím říci, že člověk je zodpovědný jen za svou individualitu, nýbrž je zodpovědný za všechny lidi.“⁸⁸

Zde bychom si mohli položit otázku, proč nejsme zodpovědní jen za sebe, ale za celé lidstvo. Sartre to vysvětluje na příkladu touhy mít svatbu, prostřednictvím které člověk

---

⁸⁴ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 14.

⁸⁵ SARTRE, Jean-Paul. *Nevolnost*. Str. 131.

⁸⁶ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 14 - 15.

⁸⁷ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 87.

⁸⁸ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 17.

nezavazuje jen sebe, ale i celé lidstvo, k cestě monogamie. Tím, že je člověk zodpovědný za sebe a za všechny ostatní, vytváří určitý obraz člověka.⁸⁹

„Když říkáme, že se člověk sám volí, rozumíme tím, že každý z nás volí sebe sama, ale chceme tím také říci, že svou volbou sebe sama volí všechny lidi. Ve skutečnosti každý z našich činů, kterým uskutečňujeme člověka, jímž chceme být, vytváří současně obraz člověka takového, jaký by podle našeho soudu měl být.“⁹⁰

S myšlenkou, že existence předchází esenci, tedy notně souvisí svoboda člověka, co se týče jeho realizace ve světě, s čímž je spojena absolutní odpovědnost za své činy. Podle existencialismu má tedy člověk plnou vládu nad tím, kým je a vkládá na něj plnou odpovědnost za jeho existenci.⁹¹

3.3.2 Odsouzenost ke svobodě

Absolutní svoboda a odpovědnost jsou dvě základní vlastnosti lidské existence člověka a jsou to také ústřední témata Sartrovy filozofie. Jelikož je Sartre zastáncem ateistického existencialismu, který tvrdí, že Bůh neexistuje, nemůžeme se proto řídit nějakými hodnotami nebo příkázáními, jež by ospravedlňovaly naše chování. Stejně tak, pokud existence předchází esenci, nikdy se nemůžeme odkazovat na jakousi neměnnou lidskou přirozenost. Proto je člověk podle Sartra odsouzen ke svobodě.

„Odsouzen proto, že se nestvořil sám, a přesto je svobodný, protože jakmile je jednou vržen do světa, je zodpovědný za všechno, co činí.“⁹²

Člověk je neustále nucen k nějaké volbě a je potřeba si uvědomit, že rozhodnutí nevolit, je také volba.⁹³

„Když volím, vytvářím skrze svou volbu osobu, jíž jsem a budu. Jsem tedy odpovědný za obraz sebe sama, který tvořím. Jestliže člověk nemá žádnou a priori podstatu, volí v totální odpovědnosti pro sebe sama. Z druhé strany, jestliže ve volbě sebe sama volím svou situaci a druhou v mé situaci, pak jsem odpovědný právě tak za ně.“⁹⁴

---

⁸⁹ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 18 – 19.

⁹⁰ Tamtéž, str. 17 – 18.

⁹¹ Tamtéž, str. 17.

⁹² Tamtéž, str. 24.

⁹³ Tamtéž, str. 44.

⁹⁴ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 111.

Zajímavou otázkou dle Sartra jsou vášně, kterými máme tendenci své chování ospravedlňovat. Existencialisté však nevěří v mohutnost vášní, která by nás osudově vedla k určitému jednání, a tudíž by byla určitou omluvou. Opět zde člověk nese plnou zodpovědnost za své vášně.

Stejně tak se člověk nemůže ospravedlňovat tím, že jedná podle předem schválených pravidel chování, která společnost považuje za prověřené, správné, tudíž že je zbaven své odpovědnosti, protože dle Sartra je to zase opět sám člověk, který si v dané situaci určitá pravidla vybírá.⁹⁵

Ve své volbě jsme v zásadě osamoceni, s čímž souvisí pocit úzkosti. Pocit úzkosti znají všichni, kteří nesou zodpovědnost.⁹⁶ Člověk je ve světě opuštěn, sám, bez pomoci, nese plnou odpovědnost, aniž by třeba na okamžik mohl být z této odpovědnosti vyvázán.⁹⁷

S potlačovanou úzkostí souvisí Sartrův pojem „neupřímnosti“, neautentické existence, který používá v souvislosti s podezřelými případy, kdy je úzkost nepřítomna, utajena. Jsou to situace, kdy člověk zodpovědnost za své chování schovává za lidský determinismus. Jedná se v podstatě o „neautentické chování“ při kterém člověk jedná, jako by mu byla dána nějaká přirozenost, jako by byl jen jejím nástrojem. Autentická existence znamená mít jasné vědomí své situace, převzít za ni odpovědnost a rizika spojená s volbou.⁹⁸

„Člověk, který se zavazuje a který si uvědomuje, že je nejen tím, čím si zvolil být, ale že je také zákonodárcem, jenž volí současně sebe sama a celé lidstvo, nemůže uniknout pocitu své naprosté a hluboké odpovědnosti.“⁹⁹

Může se zdát, že existencialismus je pesimistický, že člověk musí celý život prožívat v úzkosti z toho, že neustále bez přestání musí volit a že každá jeho volba může mít různé následky, za které vždy bude nést plnou odpovědnost. Avšak podle Sartra existencialismus vůbec není pesimistický:

„Neexistuje optimističtějšího učení, protože toto učení tvrdí, že osud člověka spočívá v něm samém; nejde o pokus zrazovat člověka od jednání, protože existencialismus tvrdí, že naděje je jen v činu a že jediná věc, která umožňuje člověku žít, je jednání.“¹⁰⁰

---

⁹⁵ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 24.

⁹⁶ BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Str. 72.

⁹⁷ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 111.

⁹⁸ Tamtéž, str. 97 – 112.

⁹⁹ SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Str. 19.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 38.

3.4 Sartrovi (anti)hrdinové

V Sartrově tvorbě bychom mohli rozlišit dva proudy, neboť při čtení jeho nejvýznamnějších děl raného období, například románu *Nevolnost* či sbírky povídek *Zed'*, jasně vidíme, že Sartre vykresluje lidskou existenci jako pochmurnou, nesmyslnou a ne zrovna optimistickou.

Sartrovi hrdinové si kladou otázky o smyslu své existence, proč jsou zde, co je vlastně člověk? Jako odpověď jim však vychází naprostá absurdita jejich existence. Proto bych zde Sartra považovala spíše za filozofa absurdity či beznaděje a až později můžeme vidět posun k optimističtější filozofii činu a vlastní odpovědnosti za své jednání, jak ji vysvětluje právě například ve zmíněném díle *Existencialismus je humanismus*.

Vzpomeňme například na jednu z nejznámějších povídek *Zed'*. Hlavní hrdina partyzán Pablo Ibbieta je spolu s dalšími dvěma odsouzen k trestu smrti zastřelením u zdi. Sartre výstižně popisuje pocity člověka čekajícího na smrt během jediné noci. Když čteme, co vše se odsouzencům honí v hlavě za myšlenky, nemůžeme se ubránit až mrazivému pocitu, jak dokonale Sartre dokázal vystihnout, co se děje v lidské duši při vědomí toho, že mu zbývá pár hodin života. Stejně také můžeme pozorovat rozdílné reakce odsouzenců dle jejich povahy. Hlavní hrdina Ibbieta se snaží ponechat si svou čest i při představě blízké smrti:

„Cítil jsem se unavený a zároveň předrážděný. Nechtěl jsem už myslet na to, co bude za úsvitu, na smrt. Nemělo to smysl, narazil jsem jen na slova nebo na prázdnotu. Ale jak jsem zkusil myslet na něco jiného, spatřil jsem, jak na mě míří hlavně pušek. Snad pětadvacetkrát za sebou jsem prožil svou popravu; jednou jsem dokonce myslel, že je to doopravdy: asi jsem na chvíličku zdříml. Vlekli mě ke zdi a já se vzpouzel, prosil je o milost. Prudce jsem se probudil a pohlédl na Belgičana: měl jsem strach, že jsem křičel ze spaní. Ale Belgičan si hladil knír, nic nezpozoroval. Kdybych býval chtěl, mohl jsem na chvíli usnout: byl jsem vzhůru už osmatřicet hodin, už jsem nemohl dál. Ale nechtělo se mi ztratit dvě hodiny života, za svítání by mě vzbudili, odvedli by mě, otupěného spánkem, a zhebl bych beze slova; to jsem nechtěl, nechtěl jsem umřít jako zvíře, chtěl jsem pochopit.“¹⁰¹

U hlavního hrdiny Ibbiety, na rozdíl od jeho spoluvězňů, si můžeme povšimnout jakési revolty proti nespravedlivému osudu. Pořád se snaží si v této absurdní situaci, kdy ví, že bude za pár hodin zastřelen u zdi, zachránit svou hrdost.

---

¹⁰¹ SARTRE, Jean-Paul. *Zed'*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965. Str. 42 – 43.

Z tohoto důvodu se také rozhodl vymyslet malou lest na své trýznitele. Za úsvitu dostává na vybranou, buď jim prozradí úkryt jiného hledaného partyzána a bude zachráněn, nebo bude okamžitě zastřelen. Ibbieta si vymyslí, že hledaný se schovává na hřbitově, i když jeho pravý úkryt znal, a v duchu se svým věznilům směje při představě, jak pobíhají po hřbitově a nadzvedávají hrobky. Zde však Sartre Ibbietovi zasadí ránu. Hledaný partyzán se opravdu shodou náhod schoval na hřbitově a je tedy chycen. Ibbieta je pro tuto chvíli zachráněn, ale naplno se zde ukazuje absurdita celé jeho situace, kdy se z hrdiny, který chtěl alespoň morálně vyhrát nad svými trýzniteli a obětovat se ve prospěch jiného člověka, stává zrádcem, který prozradil úkryt svého přítele.¹⁰²

Jakousi snahu postavit se osudu proti absurditě své životní situace, kterou vidíme u Ibbieta, však nenajdeme u všech Sartrových hrdinů. Sartrovi hrdinové jsou lidé nepochopení, osamocení, kteří si připadají ze společnosti vyčlenění, imaginární zed' je dělí od "normální" společnosti, nechávají se unášet během života. Tyto pocity jasně vyjadřuje Lulu, hlavní hrdinka povídky *Intimita*:

„*Jak jsme nešťastní. To nás unáší proud, takový je život; nemůžeme tomu ani rozumět, ani to nelze soudit, jen se můžeme dát unášet...*“¹⁰³

Často u nich nalézáme šílenství jako v povídce *Místnost*. Hlavní hrdinka Eva žije, i přes odpor svých rodičů, s duševně chorým manželem Pierrem, který má halucinace. Imaginární zed' zde můžeme vidět jak mezi nepochopeným nemocným Pierrem a okolním světem, tak také mezi Evou a jejími rodiči. V této povídce také najdeme určitý odpor proti spořádané společnosti a jejím daným pravidlům.¹⁰⁴

V podstatě v celém Sartrově díle se táhne skrytě revolta vůči měšťácké společnosti, což i zřetelně vidíme v povídce *Mládí šéfa*. Ta popisuje vývoj továrníkova syna Luciena od dětství až po jeho dospělost. Lucien se kvůli pocitům své odloučenosti a nepochopení od svého okolí a ve snaze najít svou vlastní identitu nejprve uchyluje k myšlenkám o sebevraždě, později se zabývá prokletými básníky, psychoanalýzou, experimentuje s drogami a nakonec se uchyluje k myšlenkám nacionalismu a antisemitismu.¹⁰⁵

Jednou z nejznámějších Sartrových postav je hlavní hrdina románu *Nevolnost Antoine Roquentin*. Ten se ve francouzském městečku Bouville snaží psát monografii o markýzi de

---

¹⁰² SARTRE, Jean-Paul. *Zed'*. Str. 29 – 53.

¹⁰³ Tamtéž, str. 144.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 54 – 85.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 148 – 237.

Rollebon. Nakonec píše deník o sobě, ve kterém popisuje své podivné stavy úzkosti, nevolnosti, záblesky, ve kterých si uvědomuje svou vlastní existenci a ve kterých mu dochází absurdnost lidské existence:

„Moje myšlenka, to jsem já: proto nemohu přestat. Existuji, protože myslím... a nemohu si zabránit v myšlení. Dokonce v tomto okamžiku – je to úděsné -, jestliže existuji, pak proto, že mám hrůzu z existence. To já, já se vytahuji z nicoty, o niž usiluji: nenávisť, zhnusení existencí, to jsou jen různé způsoby, jimiž jsem přiveden k existenci, jež mě ponořuje do existence. Myšlenky se rodí za mnou jako závrat, cítím, jak se mi rodí za hlavou... jestliže přijdou dopředu, mezi – vždycky povolují, myšlenka bytní, bytní a už tu je, obrovitá, celého mě zaplňuje a obnovuje mou existenci.“¹⁰⁶

Roquentin, který trpí závratěmi ze sebe sama i z celého světa, introvert, kterým zmítají podivné neklidy, objevující základní absurdnost vlastní existence i světa, je projekcí samotného autora. Sartre vyrůstal v měšťanském prostředí, kde se zdálo vše stabilní a v naprostém pořádku, avšak velmi brzy začal pociťovat pocit lživosti, stále více si uvědomoval, že všichni hrají jakousi komedii a že on sám hraje roli někoho podle obrazu, jaký si o něm vytvořilo okolí. To vše vedlo u Sartra k introverství, sebeanalýzám, ale také k pocitům úzkosti, znechucení, nudy a absurdnosti, což se projevuje i u Antoina Roquentina.¹⁰⁷ Ten je znechucen sám sebou i lidmi kolem sebe, dospívá až k antihumanistickým postojům, kterými se krutě vysmívá naivním názorům postavy Autodidakta, který se považuje za přesvědčeného humanistu:

„Pozoruji Autodidakta s nepatrnými výčitkami: celý týden se těšil vyhlídkou na tenhle oběd, při němž by mohl sdělit jinému člověku, jak má rád lidi. Má tak zřídka kdy příležitost mluvit. A prosím: já mu tu radost zkažil. Ve skutečnosti je právě tak osamělý jako já; nikdo se o něho nezajímá.“¹⁰⁸

„Je třeba milovat lidi. Lidé jsou obdivuhodní. Je mi na zvracení – a náhle je to tu: Nevolnost.“¹⁰⁹

Roquentin nakonec pouští od psaní monografie o markýzi de Rollebon, smiřuje se se ztrátou lásky své bývalé přítelkyně Anne a vrací se zlomen do Paříže s vědomím absurdnosti lidského údělu ve světě. Jako určitý záchvěv naděje či záchrany můžeme chápat Roquentinovo rozhodnutí začít znovu psát.

---

¹⁰⁶ SARTRE, Jean-Paul. *Nevolnost*. Str. 106.

¹⁰⁷ FELIX, Jozef: *Jean-Paul Sartre, myslitel a spisovatel*. In SARTRE, Jean-Paul. *Zed'*. Str. 11 – 12.

¹⁰⁸ SARTRE, Jean-Paul. *Nevolnost*. Str. 127.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 128.

U Sartrových hrdinů si můžeme ještě povšimnout jedné typické charakteristiky. Převážná většina z nich jsou existenčně zajištění intelektuálové, kteří se nepotýkají s každodenními problémy typu vydělávání na živobytí a starost o rodinu. Roquentin, hrdina románu *Nevolnost*, se celé dny může věnovat psaní své knihy, Matouš, hlavní hrdina románu *Cesty ke svobodě*, je zajištěný státní úředník, který dostává penzi. Marcela z téhož románu, jeho přítelkyně, celé dny nevychází z domu, její hlavní činností je spaní až do poledne a přijímání návštěv. Stejně tak jejich přítel Daniel, který přichází k penězům na burze, se spíše zabývá svými trýznivými pocity z nepřiznané homosexuality a pohrdáním sám sebou, že není schopen spáchat sebevraždu.¹¹⁰

Povětšinou svůj čas tráví konverzacemi nad metafyzickými otázkami v pařížských kavárnách či tanečních klubech. Mohli bychom si zde klást otázku, zda kdyby byli nuceni řešit existenční problémy, co dát k jídlu svým dětem, měli by ještě čas polemizovat nad otázkami absurdnosti jejich života či o pocitech hnusu z vlastní existence?

Podobně kriticky se vyjadřuje i Novozámská. Podle ní bylo již mnohokrát konstatováno, že existencialismus má problém s „průměrným lidstvem“.

„Co si má průměrný člověk počít s autenticitou, absurditou, hloubkou nicoty v normální situaci bez zhoubných krajností? (...) Život se musí žít i běžně, bez vyhrocených katastrofálních situací, v denním shonu obyčejných starostí, kdy nezbyvá času na intelektuální sebereflexi. (...) Úděl člověka se jen výjimečně odehrává v mezní situaci, která přivolává hlubší zamyšlení nad sebou samým.“¹¹¹

Může se zdát, že poselství Sartrových raných děl, které vyznívají spíše negativně a pesimisticky, je v opozici k jeho pozdějším tezím, neboť sám název díla *Existencialismus je humanismus* vystihuje Sartrův humanistický přístup k člověku, který má vyvracet příklon k nihilismu. Ze Sartrova díla lze tedy vysledovat, že nejprve je spisovatelem úzkosti, která se postupně přelívá do naděje a odpovědnosti.

„Sartre, který prošel celou škálou zoufalství, stane se hlasatelem lidské aktivity a v plné naléhavosti nastolí jako hlavní problém své filozofie otázku lidské svobody, odpovědnosti člověka k sobě samému i ke společnosti a s tím související otázku sebeuvědomění a seberealizace. Učiní tak s plnou důvěrou v člověka a v jeho síly.“¹¹²

---

¹¹⁰ SARTRE, Jean-Paul. *Cesty ke svobodě. Díl I: Věk rozumu*. Praha: Nakladatelství ELK, 1946.

¹¹¹ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 84.

¹¹² FELIX, Jozef. *K Sartrovu románu nevolnost*. In. SARTRE, Jean-Paul. *Nevolnost*. Str. 188.

4 Albert Camus a jeho člověk revoltující

4.1 Život Alberta Camuse

Francouzský filozof, spisovatel, žurnalista a dramatik, který se k existencialismu nehlásil, avšak klíčová témata, která nalezneme v jeho tvorbě, jako lidská existence, smrt, absurdita, otázky po smyslu života, nás opravňují ho k tomuto filozofickému proudu řadit.

Camus je považován za francouzského spisovatele, narodil se však 7. listopadu 1913 v Alžírsku v Mondovi. Vyrůstal v chudinském prostředí jako polosirotek, jeho otec Francouz zemřel v bitvě na Marně. Svého otce Camus poznal jen díky fotografiím a vyprávěním. Jeho matka, která měla španělské kořeny, byla částečně neslyšící a neuměla číst ani psát, se před odchodem manžela do války uchýlila se svými dvěma dětmi Albertem a Lucienem ke své matce do Alžíru.¹¹³

„Jeho dětství viditelně nebylo poznamenáno jen onou překrásnou severoafrickou přírodou, kterou bude po celý život opěvovat, ale i ubohostí jedné z nejchudších čtvrtí Alžíru a bolestnými traumaty prožitými v kruhu velmi specifické rodiny. Polohluchá, mírně mentálně zaostalá a prací naprosto otupělá matka živila se jako posluhovačka v cizích domácnostech nedokáže s Albertem ani jeho mladším bratrem Lucienem komunikovat o nic lépe než přehnaně autoritativní až diktátorská babička.“¹¹⁴

Camus si díky své výjimečnosti získává podporu svých učitelů, kteří mu zajistí stipendium, čímž mu pomohou vymanit se z určité předurčenosti pro fyzickou práci.¹¹⁵ Jako stipendista studuje na lyceu a absoluuje vysokoškolská studia filozofie, aby se mohl stát středoškolským profesorem.¹¹⁶ V této době se také věnuje sportu, konkrétně fotbalu.¹¹⁷ Vidina učitelské kariéry se však rychle rozplývá, neboť každý budoucí středoškolský či vysokoškolský pedagog musí složit prestižní zkoušku agrégation, jejíž jednou z podmínek je perfektní zdravotní stav. Camusovi je však zjištěna neléčitelná tuberkulóza, a tak se nakonec musí smířit s úřednickou prací v meteorologickém ústavu či ve firmě dodávající náhradní díly pro automobily.¹¹⁸

¹¹³ Albert Camus. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Albert_Camus

¹¹⁴ BERÁNKOVÁ, Eva. *Krutá pohádka o tom, jak otcovrah ke štěstí přišel*. In. CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Praha: Garamond, 2006. Str. 125.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 126.

¹¹⁶ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 131.

¹¹⁷ Albert Camus. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Albert_Camus

¹¹⁸ BERÁNKOVÁ, Eva. *Krutá pohádka o tom, jak otcovrah ke štěstí přišel*. In. CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Str. 126.

V roce 1934 se žení se Simone Hié. Jejich vztah se však brzy rozpadá, jedním z důvodů byla závislost jeho ženy na drogách.¹¹⁹ Sám Camus přičítá tomuto nevydařenému vztahu a zklamání v lásce důležitou úlohu ve formování své psychiky a pozdějšího vztahu k dalším ženám.

„Po celý život jsem okamžitě, jakmile ke mně někdo přilnul, dělal všechno pro to, aby zase couvl. Samozřejmě tu hraje roli moje neschopnost se vázat, moje záliba v lidech, v rozmanitosti, můj pesimismus vůči vlastní osobě. Ale možná, že jsem nebyl tak povrchní, jak říkám. První bytost, kterou jsem miloval a byl jí věrný, mi unikla do drog a nevěry. Možná že tady z toho pramení spousta věcí, z ješitnosti, z obavy, že zase budu trpět... Taková je občas děsivá spravedlnost tohoto světa. Za zradu zrada, za masku lásky prchající láska...“¹²⁰

V roce 1935 vstupuje Camus do komunistické strany, od které očekává zlepšení sociální situace chudiny v Alžírsku a také odstraňování koloniálních praktik diskriminujících domácí arabskou populaci. Stranu však v roce 1937 pro názorové neshody opouští.¹²¹

V této době se projevuje jeho vášeň pro divadlo. Nejprve zakládá Théâtre du travail (Divadlo práce) a později na něj navazuje s Théâtre de l'Équipe (Týmové divadlo), kde sám hraje a adaptuje hry André Malrauxe či André Gida atd. Sám se svými přáteli také hry píše např. *Révolte des Asturies* (česky *Vzpouza v Asturii*, 1935).¹²²

Albert Camus měl možnost cestovat. Navštívil Španělsko, Itálii či Československo, konkrétně Prahu.¹²³ Tu popsal ve svém díle *L'envers et l'endroit* (česky *Rub a líc*, 1937), v povídce *Smrt v duši*, kde se zmiňuje například o českém stravování, měně, zvyklostech. Dále také v druhé části *La mort heureuse* (česky *Šťastná smrt*, 1971), kterou napsal již v roce 1937, ale publikována byla až po jeho smrti. Zde již spíše analyzuje své vnitřní psychické stavy při pobytu v Praze prostřednictvím hlavního hrdiny Patrice Mersaulta¹²⁴, který tam prožívá pocity osamocení, úzkosti a strachu.¹²⁵

„Nad domy zářily hvězdy. Byl někde blízko řeky, protože slyšel její temné, mocné hučení. Před mříží, zasazenou do široké zdi pokryté hebrejskými nápisy, pochopil, že se ocitl

¹¹⁹BERÁNKOVÁ, Eva. *Krutá pohádka o tom, jak otcovrah ke štěstí přišel*. In. CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Str. 127.

¹²⁰ Tamtéž, str. 128.

¹²¹ Tamtéž, str. 126.

¹²² LUPPÉ, Robert de. *Albert Camus*. Paris: Edition Universitaire, 1958. Str. 10.

¹²³ Tamtéž, str. 10.

¹²⁴ Hlavní hrdina díla *Šťastná smrt* má stejné příjmení jako hrdina *Cizince*.

¹²⁵ BERÁNKOVÁ, Eva. *Krutá pohádka o tom, jak otcovrah ke štěstí přišel*. In. CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Str. 136 – 141.

v židovské čtvrti. Nad zdí se daly rozeznat větve mohutné vrby vydávající nasládlou vůni. Mříží bylo vidět velké hnědé kameny posázené v trávě. Byl to starý židovský hřbitov. Mersault se dal do běhu a po chvíli se ocitl na náměstí s radnicí. Nedaleko od svého hotelu se musel opřít o zeď a se značným úsilím se vyzvracel. S jasnozřivostí, jakou člověku dodá vyčerpání a slabost se bez dalšího bloudění dostal do svého pokoje, ulehl a ihned usnul.¹²⁶

Pobyt v Československu je považován za jeden z nejhorších Camusových zážitků, kde se na několik dní ocitl úplně sám. Jeho přátelé se pustili do sjíždění Vltavy, což v jeho zdravotním stavu nebylo možné. Ocitl se v cizí zemi, kde se nebyl schopen domluvit, navíc skoro bez finančních prostředků.¹²⁷

Zajímavostí je, že v jednom z jeho nejznámějších děl *L'Étranger* (česky *Cizinec*, 1942) najdeme také zmínku o Československu. Mersault při svém pobytu ve vězení čte na zkrácení času pořád dokola ústřížek z novin:

„Na něm byla ještě čitelná drobná zpráva, u které sice chyběl začátek, ale zřejmě se událost odehrála v Československu. Z jedné české vesnice se vydal jakýsi muž do světa za výdělkem. Po pětadvaceti letech se vrátil jako boháč, se ženou a s dítětem. Jeho matka a sestra měly doma společně hostinec. Chtěl je překvapit, a tak nechal manželku s dítětem u konkurence a sám se odebral k matce; přišel a matka ho nepoznala. Napadlo ho, že si z matky udělá dobrý den, a najal si u ní pokoj. Se svými penězi se nijak netajil. A v noci ho matka se setrou utloukly kladivem, oloupily ho a mrtvolu hodily do řeky. Ráno přišla manželka a bezděky prozradila, kdo vlastně neznámý nocležník byl. Matka se oběsila. Sestra skočila do studny.“¹²⁸

Stejný motiv najdeme v jeho divadelní hře *Le Malentendu* (česky *Nedorozumění*, 1944). Zápletka této bratrovražedné tragédie, která je založena na skutečných událostech, které se staly v Srbsku, je přenesena do Českých Budějovic.¹²⁹

„Praha (potažmo celé české území) se tak stává jednou z „metropolí exilu“, zlověstným místem, kam slunce nikdy nepronikne přes hustý závoj mračen a mlhy, kudy se potácejí zesláblé anonymní davy omámené všudypřítomnou nasládlou vůní i tesknými melodiemi harmoniky a kde ani rituální tance nedokáží rozptýlit těžkou atmosféru nasáklou zoufalstvím a smrtí. Paradoxně tato nesnesitelná a pozdějšími úpravami do krajnosti dohnaná

¹²⁶ CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Str. 62.

¹²⁷ BERÁNKOVÁ, Eva. *Krutá pohádka o tom, jak otcovrah ke štěstí přišel*. In. CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Str. 137.

¹²⁸ CAMUS, Albert. *Cizinec. Pád*. Praha: Mladá fronta, 1966. Str. 63.

¹²⁹ BERÁNKOVÁ, Eva. *Krutá pohádka o tom, jak otcovrah ke štěstí přišel*. In. CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Str. 140.

představa Prahy jako ztělesněného pekla sehraje klíčovou roli v budování Camusovy filozofie. To ona poskytne kýžený model „exilu“ a „absurdna“, od nichž se bude odvíjet Mýtus o Sisyfovi. To na ni bude odkazovat Člověk revoltující ve všech pasážích věnovaných protikladům mezi řeckými, „slunečními“ ideály jihu založenými na požadavku „uměřenosti“ a údajně „fanatickým“ severem majícím blízko k mysticismu na jedné straně a k totalitním politickým ideologiím na straně druhé.“¹³⁰

Od roku 1938 pracuje Albert Camus jako novinář v Alger – Republicain a projde si postupně všemi redakčními funkcemi od černé kroniky po úvodník a literární kritiku. Později se věnuje především velkým soudním procesům a reportážím.¹³¹ V roce 1940 se ocitá v Paříži, poté co byl Alger – Republicain zakázán a Camus byl vyhoštěn z Alžíru za vystoupení v novinách na obranu v bídě strádajících muslimů.¹³² Konkrétně se jednalo o článek *Misère de la Kabylie* (česky *Utrpení v Kabylii*), který byl po částech v Alger – Republicain publikován. Camus jako mladý reportér poukazoval na otřesné podmínky, v jakých žije domorodé obyvatelstvo trpící hladomorem v regionu Kabylie. Tento článek byl svědectvím o koloniálním vykořisťování původních obyvatel Alžíru, o nezájmu francouzské koloniální správy o původní obyvatel regionu, kde se celé vesnice musely živit kořínky a kopřivami, aby přežily.¹³³

Po příjezdu do Paříže působí Camus v pařížském večerníku Paris – Soir, se kterým se kvůli postupujícím německým vojákům ohrožujícím Paříž přesouvá nejprve do Clermont – Ferrand a později do Lyonu. V roce 1940 se také podruhé žení a to s Francine Faure, se kterou má později dvě děti. V roce 1941 s ní jede do Alžírsko (kam se ještě mnohokrát během svého života vrací) a působí zde jako učitel na soukromé škole, ještě však před koncem roku se vrací do Paříže.¹³⁴ V této době také vstupuje do odboje. Především publikuje v ilegálním levicovém tisku *Combat*, kam přispíval například i Jean-Paul Sartre. Po válce se stává jeho

---

¹³⁰ BERÁNKOVÁ, Eva. *Krutá pohádka o tom, jak otcovrah ke štěstí přišel*. In: CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Str. 139 – 140.

¹³¹ CAMUS, Albert. *Zápisníky*. Praha: Mladá fronta, 1997. Str. 6 – 7.

¹³² NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 131.

¹³³ AGSOUS, Nadia. *Albert Camus: „Misère de la Kabylie“*. [online]. [cit. 2014-04-30].

Dostupné z: http://www.huffingtonpost.fr/nadia-agsous/misere-de-la-kabylie-camus_b_3163534.html

¹³⁴ CAMUS, Albert. *Zápisníky*. Str. 7.

šéfredaktorem. Se Sartrem ho spojují přátelské vztahy od roku 1943, kdy se seznámili v proslulé Café Flore.¹³⁵

K roztržce mezi Sartrem a Camusem došlo po vydání Camusova filozofického díla *L'homme révolté* (česky *Člověk revoltující*, 1951), kdy v Sartrově *Les temps modernes* vyšel v roce 1952 kritický článek na toto dílo. Avšak tím hlavním problémem, který oba intelektuály rozdělával, byl Sartrův smířlivý postoj k Sovětskému svazu. Camus jako jeden z prvních západních intelektuálů sovětskou diktaturu kritizoval, stejně také odsuzoval sovětskou intervenci v Maďarsku v roce 1956.¹³⁶

V roce 1954 vypukla v Alžírsku občanská válka za nezávislost. Již od začátku kariéry žurnalisty Camus hájil zájmy arabského obyvatelstva proti koloniálnímu útlaku Francouzů. Přitom se však přikláněl k tomu, aby Alžírsko zůstalo francouzské, neboť snahy Alžířanů byly podporovány Sovětským svazem, což by podle Camuse mohlo vést k ještě horší situaci Alžírka. Tím si samozřejmě vysloužil kritiku ze strany Alžířanů. Jeho hlavním přáním bylo, aby nedocházelo k zabíjení nevinných lidí a odsuzoval teroristické útoky ze strany Front de liberation nationale (Národní osvobozené fronty) jako laciné násilí při boji za nezávislost.¹³⁷

*„...jeho volba zůstává u člověka jako takového: když mu ve Stockholmu muslimský student z Alžírka položil otázku ohledně spravedlivého rázu boje za nezávislost navzdory teroristickým útokům, odpověděl bez váhání: „Vždycky jsem odsuzoval teror. Musím tedy odsoudit i takový terorismus, který se děje naprosto bez rozlišování například v ulicích Alžíru a který se jednou může dotknout mé matky nebo mé rodiny. Věřím ve spravedlnost, ale svoji matku budu bránit ještě dřív než spravedlnost.“*¹³⁸

Poslední věta, že život matky je pro něho důležitější než osud milionů lidí v Alžírsku, vyvolala skandál.¹³⁹ Ve skutečnosti jde o výraz hlubokého humanismu, kdy ani při nastolování spravedlnosti nesmí zemřít jediný nevinný člověk.

---

¹³⁵ *Un phare pour la jeunesse*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.regietheatrale.com/index/index/thematiques/auteurs/Camus/albert-camus-4.html>

¹³⁶ *Sartre et Camus: la rupture*. [online]. [cit. 2014-04-30].

Dostupné z: <http://jeanpaul-sartre.blogspot.cz/2011/01/sartre-et-camus-la-rupture.html>

¹³⁷ CELLÉ, Dominique. *Camus et le communisme*. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://webcamus.free.fr/download/ac-pcf.pdf>

¹³⁸ *Albert Camus: Prostě rebel*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://www.pwf.cz/archivy/texty/clanky/albert-camus-proste-rebel_2889.html

¹³⁹ CELLÉ, Dominique. *Camus et le communisme*. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://webcamus.free.fr/download/ac-pcf.pdf>

V roce 1957 získal Albert Camus Nobelovu cenu za literaturu za „dílo vrhající nové světlo na problémy, kterým dnes musí čelit naše lidské svědomí“.¹⁴⁰

Co se tedy týče jeho literární tvorby, Albert Camus psal především filozofické eseje, romány a divadelní hry. Ještě v Alžíru, kromě již zmíněného díla *Rub a líc*, vydal sbírku čtyř autobiografických textů *Noces (česky Svatba, 1938)* evokujících jeho mládí v Alžírsku. Ve stejném roce napsal divadelní hru *Caligula (1938)*. Jeho asi nejznámější dílo *L'Étranger (česky Cizinec, 1942)* vydal již v Paříži. V roce 1944 se na scéně objevuje již zmíněná hra *Nerodozumění*. V roce 1947 vydává další významný román *La Peste (česky Mor)* a v roce 1956 román *La chute (česky Pád)*, v následujícím roce vychází sbírka povídek *L'Exil et le royume (česky Exil a království, 1957)*. Mezi jeho významné filozofické eseje patří *Le mythe de Sisyphe (česky Mýtus o Sisyfovi, 1942)* a *L'homme revolté (česky Člověk revoltující, 1951)*. Jeho dílo dotvářejí *Carnets I – III (česky Zápisníky I – III 1962, 1964, 1989)*, které vycházejí až po jeho smrti. Ty obsahují různé myšlenky, nápady, komentáře na různá témata, úvahy politické či filozofické.¹⁴¹

Albert Camus zemřel tragickou smrtí ve 47 letech při autonehodě. Osudové se mu stalo to, že jeho přítel Michel Gallimard mu nabídl odvoz do Paříže, i když měl Camus již koupený lístek na vlak. Automobil narazil do stromu. Oba dva na místě zemřeli.¹⁴²

Poblíž místa nehody se našla aktovka s rukopisem k chystanému autobiografickému románu *Le premier homme (česky První člověk, 1993)*.¹⁴³ Jednalo se o sto čtyřicet čtyři stran načrtnutých rukou, často bez interpunkce, napsaných těžko čitelným písmem.¹⁴⁴ Byla to první část zamýšlené autobiografické románové trilogie, ve které se Camus prostřednictvím fiktivního hlavního hrdiny a prostředí vrací ke svému dětství v Alžírsku.¹⁴⁵

---

¹⁴⁰ *Albert Camus: Řeč k přijetí Nobelovy ceny za literaturu*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.pwf.cz/cz/archiv-clanku/2905.html>

¹⁴¹ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. 131 – 132.

¹⁴² *Biographie d'Albert Camus*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.alalettre.com/camus-bio.php>

¹⁴³ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 130.

¹⁴⁴ CAMUS, Albert. *První člověk*. Praha: Mladá fronta, 1995. Str. 9.

¹⁴⁵ *Le premier homme*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Premier_Homme

4.2 Camusovo absurdno

Pokud chceme Camuse řadit mezi filozofy existencialismu, i když on sám se za filozofa nepovažoval, musíme existencialismus chápat dostatečně široce. Co Camuse s tímto filozofickým myšlením spojuje je to, že své úvahy stavěl na základním aspektu existenciální situace a to na absurdnu a pocitu absurdna, který v podstatě provází všechny naše činnosti v životě. Vynořuje se jak v mezních situacích, tak i v každodennosti.¹⁴⁶

V Camusově díle nenajdeme řešení metafyzických otázek, Camus se spíše soustředí na morálku a klade si otázku, jak žít, jak se chovat.

„Nejsem filosof. Nevěřím dosti rozumu, abych mohl věřit nějakému systému. Co mě zajímá, je vědět, jak je třeba se chovat, když nevěříme ani na boha, ani na rozum.“¹⁴⁷

Jediný skutečný filozofický problém viděl Camus v otázce sebevraždy. Ta je také tématem *Mýtu o Sisyfovi*:

„Existuje jen jeden opravdu závažný filozofický problém: to je sebevražda. Rozhodnout se, zda život stojí nebo nestojí za to, abychom ho žili, znamená zodpovědět základní filozofickou otázku. Všechno ostatní, zda je svět trojrozměrný, zda duch má devět nebo dvanáct kategorií, je až druhotné.“¹⁴⁸

Sebevražda podle Camuse v podstatě znamená přiznání, že život je nad naše síly a že mu nerozumíme, že neexistuje nějaký závažný důvod, proč žít, může být logickým vyústěním absurdní situace člověka.

Jak tedy chápat Camusovo absurdno a odkud pochází?

„Pocit absurdity, který se může vynořit na nároží kdejaké ulice, dokáže zalomcovat každým. Jako takový je tento pocit ve své zoufalé nahotě, ve svém nevyzařujícím světle, nepostižitelný. (...) O stupeň níž a už tu je podivnost: postřehneme, že svět je „hutný“, zahlédneme, do jaké míry je nám kámen cizí a ve vztahu k nám nesmiřitelný, s jakou intenzitou nás příroda, krajina dokáže popírat. V hloubi každé krásy spočívá cosi nelidského a ty kopce, něžné nebe, kresba stromů, to vše během jediné minuty ztrácí svůj iluzorní smysl, do něhož jsme je zahalili, a je náhle vzdálenější než ztracený ráj.“¹⁴⁹

Absurdno, které se začne projevovat pocity prázdna, omrzelosti, hrůzy až hnusu, nevychází ani z člověka, ani ze světa samého, nýbrž z jejich rozporu. Podle Camuse jsou

¹⁴⁶ BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Str. 78.

¹⁴⁷ PUTÍK, Jaroslav. *Hrdina naší doby*. In. CAMUS, Albert. *Cizinec. Pád*. Praha: Mladá fronta, 1966. Str. 185 – 186.

¹⁴⁸ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. Praha: Svoboda, 1995. Str. 14.

¹⁴⁹ Tamtéž, str. 27.

situace, kdy si člověk začne klást otázku „proč“. Například v každodenním stereotypu se může náhle vynořit pocit, kdy člověka zaplaví znechucení nad mechaničností svého života. Zde Camus vidí počátek absurdna.

„Vstát, tramvaj, čtyři hodiny v kanceláři nebo v továrně, jídlo, tramvaj, čtyři hodiny v práci, jídlo, spánek, a tento rytmus se opakuje v pondělí, v úterý, ve středu, ve čtvrtek, v pátek a v sobotu, většinu doby se tomu lidé snadno podřizují. Ale stačí, aby se jednoho dne ozvalo „proč“ a začíná ono znechucení poznamenané údivem. „Začíná“, to je důležité.“¹⁵⁰

Člověk si najednou uvědomuje absenci smyslu, na svět hledí s překvapením, je mimo, odcizen. To je stav absurdna, dochází zde ke konfrontaci iracionálna, bezesmyslna, které si uvědomuje, s touhou mít jasno.¹⁵¹

„V tomto bodě svého úsilí stojí člověk před iracionálnem. Cítí v sobě touhu po štěstí a rozumu. Absurdno se rodí z tohoto rozporu mezi lidským voláním a nerozumným mlčením světa.“¹⁵²

Camus však v potvrzení pocitu absurdity lidské existence nevidí závěr svých úvah, ale naopak výchozí bod, od kterého se odráží, a který nastoluje otázku, jak tedy žít v tomto stavu absurdna? Je sebevražda řešením, jak mu uniknout?

„Zemřu, uniknu skokem, přebuduji po svém budovu myšlenek a tvarů? Anebo naopak přijmu drásající i nádhernou sázku absurdna?“¹⁵³

Podle Camuse lze absurdnu čelit jen tak, že s ním zápasíme, vzdorujeme mu. Sebevražda je jen přitakáním absurdnu, pravým opakem vzpoury. Sebevraždou potvrzujeme, že tento svět nám smysl neposkytuje a tím se absurdno posiluje.¹⁵⁴

„Vědomí a vzpoura, tato odmítnutí jsou opakem odříkání. Naopak vše, co je v lidském srdci nesmiřitelného a vášnivého, jim vdechuje život. Jde o to zemřít neusmířený a nikoliv podle vlastního přání. Sebevražda je zneuznáním. Absurdní člověk musí všechno vyčerpat a sám se vyčerpat. Absurdno je jeho nejkrajnější napětí, které soustavně udržuje v osamělém úsilí, ví totiž, že ve vědomí a ve vzpouře den co den prokazuje svou jedinou pravdu, již je vzdor.“¹⁵⁵

Než se člověk s absurdnem setká, žije svými cíly, starostmi o budoucnost, odhaduje své šance, spoléhá na pozdější dobu, je přesvědčen, že ve svém životě může něco řídit, to vše

¹⁵⁰ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. Str. 25 – 26.

¹⁵¹ BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Str. 78.

¹⁵² CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. Str. 44.

¹⁵³ Tamtéž, str. 75.

¹⁵⁴ BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Str. 78.

¹⁵⁵ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. Str. 78.

předpokládá víru ve svobodu. Tato svoboda je však svobodou otroka podřízeného pravidlům společnosti. Po setkání s absurdem zjistí, že jedinou realitou zůstává smrt, po které už není nic. Absurdní člověk si uvědomuje, že hledáním smyslu života, podřizováním se cílům a požadavkům, kterých měl dosáhnout, se stával otrokem vlastní svobody a že nebyl opravdu svobodný.¹⁵⁶

Na svět se musíme dívat očima absurdity, přijímat svou vlastní konečnost.¹⁵⁷ Absurdno nás zbavuje jistoty z budoucnosti a nabízí jen okamžik, je potřeba se ponořit do teď a nyní, oddat se životu, jemuž je každé tázání „proč“ a „k čemu“ lhostejné, to je základem svobody.¹⁵⁸

„Co však znamená život v takovém světě? Prozatím lhostejnost k budoucnosti a vášnivě vyčerpání všeho, co se nabízí.“¹⁵⁹

Přístup k absurdnu, který se má vyznačovat lhostejností, kdy ničemu nemáme přikládat smysl a nemáme stát za žádnými hodnotami, může evokovat jakousi nevyhraněnost k etickým problémům. Taková vražda se může jevit jako lhostejná a tedy i možná. Camus si v eseji *Mýtus o Sisyfovi* pokládá otázku, zda člověk může spáchat sebevraždu a v eseji *Člověk revoltující* ji nahrazuje otázkou, zda může člověk zabít někoho jiného? Podle Camuse absurdní úvaha pokládá zabití nejprve přinejmenším za lhostejné, až je ve svém závěru nakonec odsoudí.

„Absurdní uvažování dospěje v posledku k tomu, že odmítne sebevraždu a zachová bezvýhodnost lidského vyptávání tváří tvář mlčícímu světu. Sebevražda by znamenala konec tohoto soupeřství a absurdní uvažování na něco takového nemůže přistoupit, aniž se zpronevěří svým východiskům. Takový závěr by podle ní znamenal útěk nebo vysvobození. Je ale zřejmé, že toto uvažování zároveň připouští život jako jediné nutné dobro, jelikož právě život tento vztah umožňuje a nebýt jeho, neměla by absurdní sázka na čem stát. Aby vědomí mohlo tvrdit, že život je absurdní, potřebuje být živé. Lze si však užitek plynoucí z tohoto uvažování vyhradit jen pro sebe, aniž člověk značně povolí své vlastní pohodlnosti? Jakmile je toto dobro jako takové uznáno, patří všem bez rozdílu. Nemůžeme přiznat logičnost vraždě, když ji upíráme sebevraždě.“¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ LUPPÉ, Robert de. *Albert Camus*. Str. 24 – 25.

¹⁵⁷ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 138.

¹⁵⁸ BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Str. 79.

¹⁵⁹ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. Str. 84.

¹⁶⁰ CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. Praha: Garamond, 2007. Str. 15.

Absurdní člověk svému absurdnímu osudu říká „ne“, paradoxně však výsledkem jeho revolty je „ano“ životu takovému, jaký je.¹⁶¹ Takovým absurdním hrdinou, který absurdno přijímá a zároveň ho překračuje je dle Camuse Sisyfos, který byl bohy odsouzen, aby bez ustání valil balvan na vrchol hory, odkud balvan okamžitě spadne dolu. Domnívali se, že není strašlivějšího trestu než zbytečná a beznadějná práce.

„Tady vidíme pouze strašlivé úsilí těla namáhajícího se zvednout obrovitý balvan, valit ho a pomáhat mu zvládnout už stokrát zmáhaný svah; představujeme si stažený obličej, tvář přitisknutou k balvanu, pomoc ramene, které podporuje hmotu pokrytou hlínou, nohu, jež balvan podkládá, pokračování s vyčerpanýma pažema, zcela lidskou jistotu dvou rukou plných hlíny. Teprve až docela na konci tohoto dlouhého úsilí vyznačeného prostorem bez nebe a odměřovaného časem postrádajícím hloubku je cíle dosaženo. Sisyfos se dívá, jak během okamžiku balvan sklouzne do dolního světa, odkud bude třeba ho opět vynést na vrchol.“¹⁶²

Camuse zajímá především Sisyfova cesta dolů, „přestávka“. Představuje si ho, jak těžkým, ale vyrovnaným krokem sestupuje k mukám, jejichž konce nedohlédne. *„Musíme si představit, že Sisyfos je šťasten.“¹⁶³* Podle Camuse může jeho sestup probíhat v radosti. Sisyfos přijímá svůj osud a jeho absurditu a tím ji překonává, přitom ale nepropadá zoufalství.

„Opouštím Sisyfa na úpatí hory! Člověk vždycky nachází své břímě. Avšak Sisyfos nám vštěpuje vyšší věrnost, jež popírá bohy a zvedá balvany. I on soudí, že vše je v pořádku. Ten vesmír, jenž napříště už nemá žádného pána, mu nepřipadá ani neplodný, ani marný. Každé zrnko tohoto kamene, každý nerostný záblesk hory zahlcené nocí samy o sobě vytvářejí nějaký svět. Samo snažení dostat se na vrchol stačí zaplnit lidské srdce.“¹⁶⁴

4.3 Cizinec

Dalším Camusovým absurdním hrdinou je Mersault z jeho nejznámějšího románu *Cizinec*, i když zde jde spíše o negativního hrdinu. Příběh začíná pohřbem Mersaultovy matky, kdy Mersault není schopen předstírat smutek nad její ztrátou, když to sám tak necítí. Spíše chce mít všechny záležitosti s pohřbem rychle za sebou, což je později jedna z věcí, která mu přitíží při soudním líčení:

---

¹⁶¹ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 153.

¹⁶² CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. Str. 162 – 163.

¹⁶³ Tamtéž, str. 166.

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 166.

„Z toho dne mi zůstalo ještě pár vzpomínek: například si pamatuji Perézův obličej, když nás u vesnice dohonil naposledy. Po tvářích se mu koulely velké slzy z vyčerpání a zármutku. Ale přes ty jeho vrásky se překulit nemohly. Roztékaly se, splývaly, a potáhly tu zpustošenou tvář vodovým lakem. Pak ještě obřad v kostele a vesničany na chodníku, červené pelargonie na hrobech na hřbitově, Peréze v bezvědomí (...), krvavě zbarvenou prst, a jak se hrnula na mamínčinu rakev, bílé prsty kořínků v té prsti zamíchané, znova zástup lidí, hlasy, vesnici, čekání před kavárnou, nekonečné hrčení motoru a radost, když vjel do hnízda alžírských světél a já myslel na to, že si lehnu a budu spát dvanáct hodin.“¹⁶⁵

V jedné z předmluv sám Camus napsal, že v naší společnosti každý člověk, který nepláče na pohřbu své matky, riskuje, že bude odsouzen k smrti.¹⁶⁶ Záhy se Mersault seznamuje s Marií, avšak stejně lhostejně jako ke smrti své matky se staví k otázce sňatku s ní.

„Večer za mnou přišla Marie a vyzvíдалa, jestli bych si ji chtěl vzít. Řekl jsem jí, že je mi to jedno, a jestli o to stojí, mohli bychom to udělat. Chtěla taky ode mě slyšet, jestli ji miluju. Odpověděl jsem jí totéž, co už jednou, že přece o nic nejde, ale že ji podle všeho nemiluju. „Proč by sis mě tedy měl brát?“ řekla. A já jí vysvětlil, že na něčem takovém ani dost málo záleží. A jestli si přeje, můžeme se vzít. Ostatně s tím přišla ona a já jenom kývl. Poznamenala, že manželství je vážná záležitost. Řekl jsem, že není.“¹⁶⁷

Absurdita vrcholí tehdy, kdy na pláži zastřelí neznámého Araba bez jakéhokoliv důvodu, kdy se až může zdát, že tento čin spáchal kvůli pražícímu nesnesitelnému slunci.

„Postoupil jsem o pár kroků k pramenu. Arab se nehnul. Byl přece jen ještě daleko. Asi pro ty stíny v obličejí vypadal, jako kdyby se smál. Já jsem vyčkával. Tváře mi hořely úžehem a cítil jsem, jak se mi do obočí hrnou kapky potu. Slunce pralo stejně jako ten den, co jsem pochoval maminku, a stejně jako tehdy mě pálilo nejvíc čelo, v němž mi pod kůží všechny žilky tepaly naráz. Úpal se už nedal snést a tak jsem se pohnul kupředu. Věděl jsem, že je bláznovství, že se jedním krokem slunce nezbavím. Přesto jsem udělal ten krok, jediný krok dopředu. A tentokrát Arab, pořád vleže, vytasil nůž a nastavil ho v slunci proti mně. Na oceli se rozstříklo světlo a do čela jako by mě zasáhla dlouhá jiskřivá čepel. Zároveň pot slitý v obočí mi stekl všechen najednou na víčka a potáhl je teplou hustou clonou. Za tím závojem slz a soli mi oči osleply. Už jsem nevnímal nic než sluneční činely na čele, a nezřetelně taky

¹⁶⁵ CAMUS, Albert. *Cizinec. Pád*. Str. 19 – 20.

¹⁶⁶ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 129.

¹⁶⁷ CAMUS, Albert. *Cizinec. Pád*. Str. 36.

*třpytivý oštěp vytrysklý z napřáženého nože přede mnou. Ten hořící šíp mi ohlodával řasy a bolestivě ryl do očí. To byla ta chvíle, kdy se všechno zakymácelo. Z moře se vyvalil hustý řeravý oblak. Celá má bytost se napjala a já zatař ruku na revolveru. Kohoutek povolil, prst mi sjel na hladké břiřsko pařby, a ted', v tom suchém, ohluřujícím třesku, všechno začalo. Setřásl jsem pot i slunce. Pochopil jsem, že se právě zvrátila rovnováha dne, výjimečné ticho pláže, na níž jsem prožil štěstí. Vystřelil jsem pak ještě čtyřikrát do nehybného těla, a kulky se do něho zakusovaly, ani to nebylo znát. Jako bych čtyřikrát krátce zaklepal na bránu neštěstí.*¹⁶⁸

Druhá část tohoto krátkého románu je již soudní proces, který končí odsouzením Mersaulta k trestu smrti.

Camus sám Mersaulta později interpretoval jako člověka, který odmítá lhát a který bez jediného náznaku hrdinského chování souhlasí s tím, že umře pro pravdu¹⁶⁹ a především zemře revoltující, nejen tím, že několikrát odmítne kněžovu útěchu těsně před popravou, ale také tím, že při soudním líčení neprosí o milost a ani se nesnaží ospravedlňovat svůj čin.

Absurdně na nás působí nejen osudný moment výřtelu na pláži, ale také až neosobní styl vyprávění. Mersault je skoro jakoby nezúčastněný na svém životě, nepláče na pohřbu své matky, je mu lhostejné, zda se ožení se svou přítelkyní Marií. Při soudním líčení máme dojem, že na jeho osudu záleží více jeho obhájci než jemu samotnému. On proces sleduje spíše jako divák, kterému spíše než to, že je právě souzen, vadí, jaké je v soudní síni horko.

Camus zřejmě v tomto díle neobhajoval vrařdu, viz jeho vysvětlení, proč sebevrařda ani vrařda není přípustná. Spíše ukazoval na Mersaulta jako na člověka, který nehrál podle pravidel, která jsou společností dána, tudíž musel být potrestán už jen proto, že nebrečel na matčině pohřbu. Jeho život s každodenní rutinou ho otupoval a nudil, vrařda byla spíš činem ze zoufalství, jak tuto absurditu rozbít. I když Mersault svým uvězněním ztrácí vše, především svobodu a jeho osud je čekáním na rozsudek smrti, jako Camusův absurdní člověk proti tomu revoltuje právě tím, že absurditu svého osudu přijímá. „... toho dne jsem přijal celu jako svůj domov a poznal jsem, že život pro mě začíná a končí v jejích zdech.“¹⁷⁰

---

¹⁶⁸ CAMUS, Albert. *Cizinec. Pád*. Str. 48 – 49.

¹⁶⁹ ŽILINA, Miloslav. *Absurdno a angařžovanost*. In. CAMUS, Albert. *Romány a povídky*. Praha: Odeon, 1969. Str. 460.

¹⁷⁰ CAMUS, Albert. *Cizinec. Pád*. Str. 58.

„Často jsem myslel na to, že by mě mohli uvěznit třeba i v kmeni uschlého stromu, kde bych se směl jen dívat na hladinu nebe nad hlavou, a přece bych si poněnáhu zvykl. Čekal bych, až nade mnou poletí ptáci nebo se potkají dva mráčky, jako jsem tady čekal na pitvorné kravaty obhájcovy anebo jako na tom druhém světě mi stačilo čekat až do soboty, než jsem zase mohl obejmout Mariino tělo.“¹⁷¹

Mersault se začne podobat Sisyfovi, který si jde pro svůj kámen. Stejně tak jako on je Mersault nakonec vlastně šťasten.

„...já cítil, že jsem býval šťastný, že dosud šťastný jsem. Ještě aby se všechno dovršilo, abych si nepřipadal tak sám, mohl jsem si už jen přát hustý dav diváků, který mi přijde na popravu a uvítá mě pokřikem plným nenávisti.“¹⁷²

4.4 Camusova revolta

Ve filozofické eseji *Člověk revoltující* Camus revoltu chápe jako boj proti nespravedlnosti a útluaku provázející dějiny lidstva. Revolta je podle Camuse jedním ze základních rozměrů člověka. Zde již nejde o individuální vzpouru, ale člověk revoltuje i za druhé a pro obecné dobro všech, je solidární s ostatními. Předmětem jeho úvah je revolta v podobě historické a metafyzické.

Kdo je tedy revoltující člověk? „Člověk, který říká ne. Ale třebaže odmítá, nevzdává se: je to také člověk, který hned svým prvním gestem říká ano. Otrok, jenž celý život dostával rozkazy, náhle usoudí, že ten další už je nepřijatelný. (...) Tutéž představu jistě meze nacházíme v pocitu revoltujícího člověka, že ten druhý něco „překračuje“, že rozšiřuje své právo za hranici, kde mu čelí a omezuje jej právo někoho jiného.“¹⁷³

Před vypuknutím vzpoury člověk snášel všechnen útlak, mlčel v odevzdaném zoufalství a svůj úděl přijímal, jakkoliv se mu zdál nespravedlivý. Jakmile však začne ztrácet trpělivost, začíná se rodit něco, co může zasáhnout všechno, čemu se dříve podřizoval.¹⁷⁴

„Všechnen útlak, který předcházel vypuknutí vzpoury, otrok útrpně snášel. Často se dokonce bez protestu podřídil odpudivějším věcem, příkazům, než je ten, jemuž se postaví na odpor. (...) V témže okamžiku, kdy otrok odmítne ponižující pánův příkaz, odmítne s ním i otroctví jako takové.“¹⁷⁵

---

¹⁷¹ CAMUS, Albert. *Cizinec. Pád*. Str. 61.

¹⁷² Tamtéž, str. 93.

¹⁷³ CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. Str. 21.

¹⁷⁴ Tamtéž, str. 22.

¹⁷⁵ Tamtéž, str. 22.

Camus vysvětluje, proč takováto revolta již není individuální a sobecká, ale jednotlivce přesahuje. „*Revoltuji, tedy jsme.*“¹⁷⁶ Jestliže je jedinec ochoten zemřít při uskutečnění své revolty, obětovává se tím ve prospěch dobra, o němž soudí, že přesahuje jeho osud.

„*Otrok se bouří ve jménu všech lidských bytostí, když dospěje k názoru, že určitý příkaz v něm popírá něco, co nepatří pouze jemu, nýbrž společnému prostoru, sdílenému samozřejmým společenstvím všech, včetně toho, kdo jej ponižuje a utlačuje.*“¹⁷⁷

Revolta může také vzniknout při ztotožnění se s druhým člověkem. Nevzniká tedy nutně jen u člověka utlačovaného, ale také při pohledu na útlak, kdy je obětí někdo jiný. Člověk se s druhým ztotožňuje v rovině osudu a staví se na jeho stranu. Zde se jedná o lidskou solidaritu. Revolta, která odmítá ponižování člověka, ho však ani nevymáhá pro utlačovatele. Camusova revolta musí být pojímána kladně, je hluboce pozitivní, nezatížená ukřivděností. Odhaluje v člověku to, zač je vždycky nutné bojovat.¹⁷⁸

Metafyzickou revoltu Camus vysvětluje jako revoltu člověka proti jeho osudu. Je to revolta, která popírá to, k čemu je člověk předurčen.

„*Tento člověk povstává na troskách rozvráceného světa, aby žádal jednotu. Proti principu nespravedlnosti, který podle něj světem vládne, staví niterně pociťovaný princip spravedlnosti. Jeho prvotním záměrem tedy není nic jiného než vyřešit tento rozpor, nastolit vládu jednotnou a spravedlivou, pokud to dokáže, nebo nespravedlivou, jestliže ztratí trpělivost. Pro začátek tento rozpor odhaluje a odsuzuje. Metafyzická revolta tím, jak protestuje proti podobě údělu v jeho nenaplněnosti způsobené smrtí a proti roztržitém způsobené zlem, představuje oprávněný nárok na blaženou jednotu, namířený proti utrpení žít a umírat.*“¹⁷⁹

Metafyzickou revoltu Camus vidí již v antických mýtech. Zmiňuje například Promethea, připoutaného k sloupu na okraji světa, věčného mučedníka, který odmítá žádat milost, vykřičí svou nenávist vůči bohům a nakonec je vydán na pospas hromům a bleskům. V podstatě jde o revoltu proti Bohu, ti co „zabili“ Boha jsou podle Camuse například Markýz de Sade či Nietzsche.¹⁸⁰

---

¹⁷⁶ CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. Str. 31.

¹⁷⁷ Tamtéž, str. 24.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 25 – 26.

¹⁷⁹ Tamtéž, str. 33.

¹⁸⁰ Tamtéž, str. 32 – 113.

Lidské dějiny jsou podle Camuse sumou postupně propukajících historických revolt. Ve svých úvahách se dostává od revolty Spartakovy k dobám Francouzské revoluce až po fašismus a komunismus ve 20. století. Camus však revoltu striktně odlišuje od revoluce, což je skutečnost, kdy se revolta odděluje od svých kořenů. Revoluce zprava či zleva, které popírají veškerou morálku, zrazují pravou podstatu revolty, hledající jednotu skrze hromadění zločinů a válek. Revolta na rozdíl od revoluce neospravedlňuje zabíjení, neuklidní se pomyslením, že ve jménu dějin je násilí nutné. Naopak revoluce svůj cíl a nárok na spravedlnost ospravedlňuje skrze nekonečnou řadu nespravedlností a násilí.¹⁸¹

„... vražda a revolta se vzájemně vylučují. Stačí totiž, aby byl zabit jediný pán, a revoltující už v určitém smyslu nemá právo skloňovat „lidské společenství“, třebaže právě od něj odvozoval svou legitimitu. Nemá-li tento svět žádný vyšší smysl, je-li jediným partnerem člověka v dialogu zase člověk, pak vyrvat jedinou bytost ze společenství živých znamená vyloučit se z něj sám. (...) Existuje jediná cesta, jak se revoltující může smířit s tím, že se dopustil vraždy: přijmout vlastní smrt a obětovat se. Zabije a zemře, aby bylo jasné, že vražda je nepřijatelná.“¹⁸²

Revolta v Camusově pojetí neuznává požadavek absolutní svobody, naopak je její obžalobou, neboť ta by znamenala beztrestně právo na život druhého. Svoboda má meze tam, kde se nachází jiná lidská bytost a její právo na revoltu.¹⁸³

„Revoltující nepochybně požaduje jistou svobodu pro sebe sama, ale jestliže je důsledný, v žádném případě ne právo zničit bytí a svobodu druhého. Nikoho neponižuje, svobodu, kterou žádá, žádá pro všechny; všem zapovídá tu, kterou odmítá.“¹⁸⁴

Revoluce jsou podle Camuse pokračováním metafyzické revolty, kdy odstraněním Boha má člověk ambici sám se Bohu vyrovnat a se snahou o jednotu světa a celosvětové impérium byla zneužita ať už Stalinem či dalšími k vytvoření diktatur a totalit.

„Totalita není ve své podstatě nic jiného než starý sen o jednotě, společný věřícím a revoltujícím, promítnutý horizontálně na zemi bez Boha. Vzdát se jakékoliv hodnoty pak znamená vzdát se revolty a sklonit se před impériem a otroctvím.“¹⁸⁵

---

¹⁸¹ CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. Str. 118 - 268.

¹⁸² Tamtéž, str. 304 – 305.

¹⁸³ Tamtéž, str. 307 – 308.

¹⁸⁴ Tamtéž, str. 308.

¹⁸⁵ Tamtéž, str. 254.

Camus to vysvětluje na pokračování příběhu o Prometheovi. Ten, který hlásal nenávisť k bohům a lásku k lidem, v jejich čele nakonec zaútočí na nebe. Prometheus se stává jejich vůdcem a přikazuje jim. Ti kdo začnou pochybovat, jsou vyvrženi do pouště, nebo předhozeni jako krmě krutým ptákům. Prometheus se sám stal bohem a vládne stejnou krutostí.¹⁸⁶

Myšlenky vyslovené v *Člověku revoltujícím*, především kritika socialistických revolucí, vzbudily negativní ohlasy především ze strany levicových intelektuálů v čele se Sartrem. Odtud pramení již zmiňovaný rozkol mezi Camusem a Sartrem, kteří se již nikdy nesmířili.¹⁸⁷

4.5 Mor

Hlavní hrdinové románu *Mor* jsou na rozdíl od Mersaulta mnohem snadněji interpretovatelní a jsou dokonalým ztělesněním Camusova revoltujícího člověka. Objevuje se zde již také jasně viditelná etická dimenze kladoucí důraz na lidský život a lásku. Děj románu se odehrává ve městě Oranu, který je stížen morovou ránou. Nejprve ve městě začnou houfně umírat krysy, tomu však nikdo nevěnuje zvláštní pozornost.

„Počet posbíraných hlodavců se zvětšoval a sklizeň byla každé ráno bohatší. Počínajíc čtvrtým dnem krysy vylézaly a umíraly v houfech. Z ohrad, ze suterénů, z podzemí, ze sklepů, z kanálů vylézaly v dlouhých vrávorajících řadách, potácely se na denním světle, točily se kolem vlastní osy a pošly v blízkosti lidí. V noci bylo na chodbách a v uličkách zřetelně slyšet tenký pískot jejich agónie. Ráno je mohl člověk najít na předměstích rozložené rovnou ve stružkách, s malou krvavou skvrnou na špičatém čumáčku, některé nafouklé a zahnívajíc, jiné ztuhlé s dosud trčícími frňousy.“¹⁸⁸

Postupně však začínají umírat první obyvatelé, nákaza se šíří dál po celém městě a denně začnou umírat stovky nevinných lidí. Město je odříznuto od okolního světa a propadá se do strachu a pocitu zoufalství. V tomto ovzduší absurdity si nikdo nemůže být jistý, že se u něho za pár hodin neprojeví smrtelné příznaky moru, kvůli kterému umírají v krutých bolestech všichni bez výjimky i děti.

„Zrovna v té chvíli se dítě znovu zkroutilo a zároveň slabounce zasténalo, jako by je něco kouslo do žaludku. Chlapec zůstal takhle schoulený několik dlouhých vteřin, zachvívajice

---

¹⁸⁶ CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. Str. 266 – 267.

¹⁸⁷ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 157 – 158.

¹⁸⁸ CAMUS, Albert. *Romány a povídky*. Str. 89.

se křečovitými záchvěvy, jako kdyby se jeho křehká tělesná schránka choulila pod zuřivým vichrem moru a praskala pod opakovanými náporů horečky. Když vichřice přešla, tělo se poněkud uvolnilo, horečka jako by z něho odešla a zanechala ho lapajícího po dechu na onom vlhkém a otráveném břehu, kde se odpočinek podobá už smrti. ¹⁸⁹

Mezi obyvateli, kteří dávno propadli beznaději, se objevují doslova hrdinové. Především doktor Rieux, Tarrou a novinář Rambert. Ti i přes to, že jim každý den před očima umírají další a další lidé, nevzdávají boj proti moru, aniž by se sami za hrdiny považovali. Starají se o nemocné a organizují profylaktická opatření, sami se vystavují nebezpečí nákazy, i když jejich snaha se nám může jevit jako marná.

„Poslyšte,“ řekl Tarrou, „proč vy sám projevujete tolik obětavosti, když nevěříte v Boha?“ (...) Doktor aniž vystoupil ze stínu, řekl, že už na to vlastně odpověděl, a kdyby věřil, že Bůh je všemohoucí, přestal by lidi léčit a přenechal by starost o ně jemu. Že však nikdo na světě, dokonce ani Paneloux, nevěří v Boha všemohoucího, i když si myslí, že v něj věří, poněvadž nikdo úplně nerezignuje. Alespoň v tomhle bodě se on, Rieux domnívá, že je na cestě k pravdě, když bojuje proti světu, jaký je. (...) „Nevím, co mě čeká, ani co přijde po tomhle všem. Pro tu chvíli jsou tu nemocní a je třeba je vyléčit. Bráním nemocné, jak mohu, toť vše.“ ¹⁹⁰

I u kněze Paneloux, který nejprve kázal obyvatelům města, že mor je odplatou za jejich hříchy, se začínají objevovat rouhačské myšlenky po tom, co viděl umírat nevinné dítě ve strašných mukách. Sám poté vyzývá občany k jednání a společnému boji proti zlu.

„Ale Paneloux chce připomenout jiné příklady z historie. Můžeme-li věřit kronikáři velkého moru v Marseilli, zjednaosmdesáti mnichů v klášteře Mercy jen čtyři přežili epidemii. A z těch čtyř tři z kláštera utekli. Tak hovoří kronikáři a není zvykem v tomto řemesle říkat víc. Ale když to Paneloux četl, všechny jeho myšlenky se upjaly k tomu jedinému, který zůstal, navzdory sedmasedmdesáti mrtvolám a zvláště navzdory příkladu svých bratří. A páter Paneloux udeřil pěstí do kazatelny a zvolal: „Bratři, je třeba být tím, který zůstane!“ Není správné odmítat ochranná opatření, inteligentní řád, který společnost vnáší do chaosu pohromy. Není správné poslouchat ty moralisty, kteří říkají, že má člověk padnout na kolena a všechno nechat plavat. Je třeba vstát a jít vpřed, třeba v temnotách, tak trochu poslepu, a snažit se konat dobro.“ ¹⁹¹

¹⁸⁹ CAMUS, Albert. *Romány a povídky*. Str. 217.

¹⁹⁰ Tamtéž, str. 160 – 161.

¹⁹¹ Tamtéž, str. 225 – 226.

Stejně tak, jak se mor nečekaně objevil, tak také začne Oran postupně opouštět a město se vrací k „normálnímu“ životu. Tarrou, který do poslední chvíle proti moru bojoval, mu sám podléhá ve dnech, kdy se obyvatelé v ulicích radují, že mor porazili. Camus sám však prostřednictvím Rieuxe pronáší proroctví, že dnům zla, ať už v podobě moru či čehokoliv jiného, nemusí být definitivní konec.

„Když totiž naslouchal jásotu ozývajícímu se z města, uvědomoval si Rieux, že tato radostná nálada je vlastně stále ohrožena. Věděl, co rozjásaný dav nevěděl, co však je možno si přečíst v knihách, že totiž bacil moru nikdy úplně nezaniká a nemizí, že může po desítky let zůstat zalezlý v nábytku a v prádle, že trpělivě čeká v pokojích, ve sklepích, v zavazadlech, v kapesnicích a starých papírech a že možná přijde den, kdy mor, k neštěstí i poučení lidstva, probudí své krysy a pošle je umírat do nějakého šťastného města.“¹⁹²

Jak již bylo naznačeno, pod Camusovým morem si můžeme představit jakékoliv zlo, které omezuje člověka a jeho svobodu. Jelikož dílo vyšlo v roce 1947, jistě nás napadne spojitost s německým nacismem. Můžeme se domnívat, že jedna z hlavních postav díla Cottard ztělesňuje druh kolaborantství. Cottardovi morová epidemie přišla vhod a doufal, že nikdy neskončí, neboť zakryla jeho provinění, která by jinak určitě vyplula napovrch.

Camus tedy Morem vyzývá k revoltě proti zlu, ať už v podobě nacismu nebo čehokoliv jiného, co může přijít v budoucnosti, jak naznačil doktor Rieux.

Velice působivé jsou pasáže díla, ve kterých Camus evokuje potřebu lásky a pocity zoufalství obyvatel, kteří díky uzavření bran města nebo kvůli samotnému moru lásku ztratili.

„Rieux věděl, co si ten plačící muž v tuto chvíli myslí, a myslel si totéž co on, že tento svět bez lásky je jako mrtvý a že vždycky přijde chvíle, kdy je člověk unaven vězením, prací i odvahou, a touží jen po milované tváři a po srdci rozradostněném něhou. (...) Věděli teď, že existuje-li něco, po čem lze stále toužit a co lze dostat jen někdy, pak je to láska člověka.“¹⁹³

Skrze celé dílo můžeme cítit Camusovu lásku k člověku i přes jeho nesčetné lidské slabosti. Camus v člověku vidí spíše to pozitivní a v lidech je podle něho více věcí hodných k obdivu než k zavržení.¹⁹⁴ Svým aktivním humanismem člověka vybízí k činu.

---

¹⁹² CAMUS, Albert. *Romány a povídky*. Str. 278 – 279.

¹⁹³ Tamtéž, str. 248 – 273.

¹⁹⁴ Tamtéž, str. 278.

5 Gabriel Marcel a jeho kritika vlastnické orientace člověka

5.1 Život Gabriela Marcela

Gabriel Marcel, představitel křesťanského existencialismu, dramatik, žurnalista, literární kritik, je časově vůbec první filozof existencialismu a ze všech jeho představitelů je nejbližší Sørenu Kierkegaardovi. Svým článkem z roku 1914 *Existence a objektivita* anticipoval německou filozofii existence.¹⁹⁵

Gabriel Marcel se narodil 7. prosince 1889 v Paříži. Již ve věku čtyř let ztratil matku a byl vychováván tetou, která si později vzala jeho otce. Jeho teta byla podle Huismana energická, přísná žena, která ho nutila být ve škole pořád nejlepším.¹⁹⁶

Gabriel Marcel studoval nejprve na lyceu Carnot a poté filozofii na Sorbonně. Jeho největšími vášněmi v této době byla hudba, divadlo a filozofie. Po studiích působil jako učitel na lyceu ve Vendôme, poté také v Paříži na lyceu Concordet a v Sens. Kvůli svým zdravotním potížím učil jen krátce.¹⁹⁷ Především v období obou světových válek, konkrétně v letech 1914 – 1918 a 1939 – 1940. Během první světové války pracoval pro Červený kříž jako vyhledávač nezvěstných. Tato zkušenost jím hluboce otrásla.¹⁹⁸

Jak již bylo zmíněno, jednou z jeho největších vášní bylo divadlo. Jeho první divadelní hrou byl *Le seuil invisible* (česky *Záhadný práh*, 1914).¹⁹⁹ Jako reakci na hrůzy války napsal hru *Le monde cassé* (česky *Porouchaný svět*, 1933), ve které popisuje civilizaci jako přetechnizovanou, kde se člověk stává jen kolečkem totální státní mašinerie.²⁰⁰ Následovalo mnoho dalších her a i přes jejich nepopíratelnou kvalitu se u publika nesetkaly s velkým úspěchem.

Gabriel Marcel napsal za svůj život přes třicet divadelních her, avšak ve Francii se s nimi nikdy nějak významně neprosadil. Byl oceňován spíše v zahraničí, především v Německu, Velké Británii, Japonsku a USA.²⁰¹ Byl také velmi uznávaným uměleckým a literárním kritikem.²⁰²

---

¹⁹⁵ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 30.

¹⁹⁶ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 54.

¹⁹⁷ BIZIEN, Pierre-André. *Gabriel Marcel, biographie d'un philosophe-artiste aimant Dieu*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://suite101.fr/article/gabriel-marcel-biographie-dun-philosophe-artiste-aimant-dieu-a27268>

¹⁹⁸ Tamtéž

¹⁹⁹ Tamtéž

²⁰⁰ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 31.

²⁰¹ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 55.

²⁰² BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Praha: Filosofia, 1993. Str. 17.

V roce 1919 se Gabriel Marcel oženil s protestantkou Jacqueline Boegner, s níž o deset let později konvertuje ke katolicismu, což výrazně ovlivnilo celé jeho dílo. Proslulé byly jeho „pátky“, kdy mezi lety 1935 – 1973 přijímal studenty i významné filozofy. Ve třicátých letech byl jedním z jeho posluchačů i Sartre.²⁰³

Mezi jeho nejznámější filozofická díla patří *Journal métaphysique* (česky *Metafyzický deník*, 1927) obsahující deníkové meditační záznamy z let 1914 – 1923. Dále *Être et avoir* (česky *Být a mít*, 1935) - člověk je v dnešním světě posedlý „mít“, což se stává důležitějším než „být“. Marcel zde provádí kritiku vlastnické orientace společnosti. *Homo Viator* (1944), kde je člověk poutníkem, jež musí neustále pronásledovat bytí. Dále například *Le mystère de l'Être* (česky *Tajemství bytí*, 1951), kde podává nejsoustavnější výklad své filozofie. Další deníkové záznamy obsahuje dílo *Présence et immortalité* (česky *Přítomnost a nesmrtelnost*, 1959).²⁰⁴

V roce 1949 získává Velkou cenu za literaturu francouzské Akademie a v roce 1952 je zvolen za člena Academie des Sciences Morales et Politique. Hodně také cestoval. V roce 1951 navštívil například severní Afriku a jižní Ameriku a v letech 1956 – 1966 cestuje po Kanadě, Japonsku a Spojených státech, kde mimo jiné přednášel na Harvardu. V roce 1969 dokonce přednášel v Praze na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Gabriel Marcel zemřel 8. října 1973.²⁰⁵

5.2 Marcelovo „mít“ a „být“

Řazení Gabriela Marcela mezi křesťanské existencialisty v protikladu k ateistickému existencialismu reprezentovanému především Sartrem²⁰⁶ najdeme velice často. On sám však toto označení přijímal jen nerad a přikláněl se k názvu „křesťanský sokratismus“, ve smyslu novosokratovského dialogu mezi „já“ a „ty“. Nejčastěji však své myšlení charakterizoval jako konkrétní filozofii.²⁰⁷

---

²⁰³ HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Str. 57.

²⁰⁴ BENDLOVÁ, Peluška. *Marcelova filosofie tragického poutníka k tajemství bytí na cestě ozařované nadějí*. In. MARCEL, Gabriel. *Přítomnost a nesmrtelnost: výběr textů*. Praha: Mladá fronta, 1998. Str. 140.

²⁰⁵ BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Str. 99.

²⁰⁶ Zasloužila se o to především Sartrova přednáška Existencialismus je humanismus, kde mluví o dvou existencialistických školách. Právě mezi představitele křesťanského existencialismu zařazoval Gabriela Marcela.

²⁰⁷ BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Str. 9.

„Chtěl bych jen prostě poznamenat, že má – li mít výraz „konkrétní filosofie“ vůbec nějaký význam, pak je to především ten, že zásadně odmítá „ismy“ a jisté školometství.“²⁰⁸

Definitivně pro sebe odmítá označení „křesťanský existencialista“ v roce 1950 v předmluvě k anglickému vydání *Metafyzického deníku*. Rozešel se tedy s existencialismem, u jehož zrodu sám stál. Gabriel Marcel je především náboženský myslitel a v jeho díle převažují úvahy o naději, věrnosti, soucitu a mysteriu lidského bytí.²⁰⁹ Jeho filozofie neustále krouží kolem otázek milosti, vztahu duše a těla a lásky.²¹⁰ Stejně tak se zabývá například úpadkem hodnot v současné společnosti, která je zaměřena jen na výkon, zisk a vlastnictví či otázkami přetechnizovaného světa a varováním před přílišnou mocí techniky.²¹¹

Gabriel Marcel je proti jakémukoliv systematizování, schematizaci, proto pro vyjádření svých myšlenek využívá formy deníkových záznamů.²¹²

„Marcelův způsob myšlení je vysloveně antisystematický, a proto jsou se stručným výkladem jeho filosofie těžkosti; všeobecně se zjišťuje, že se ještě nikomu nepodařilo Marcela soustavně vyložit.“²¹³

Jedním ze základních problémů Marcelovy filozofie, na kterou bych se chtěla blíže zaměřit, je rozdíl mezi „mít“ a „být“, kdy v dnešní společnosti je člověk posedlý po „mít“.²¹⁴

Vše lze převést na rozdíl mezi tím, co máme a tím, čím jsme. Vše co máme lze ukázat, charakterizovat, avšak bytí ukázat nemůžeme, protože jakékoliv určení by chápalo bytí již v podobě vlastnění. *„Bytí je tím méně charakterizovatelné, tj. tím méně vlastnitelné, čím více je Bytím.“²¹⁵*

Dle Pelušky Bendlové se Marcel zabývá především dvěma typy „mít“ a to „implikativním jměním“ vysvětleném na příkladu: těleso má takovou nebo jinou vlastnost a hlavně „posesivním jměním“, které pro snadnější pochopení Bendlová ilustruje na příkladu vlastnění domácího zvířete. Toto posesivní jmění se vyznačuje třemi podstatnými znaky:

²⁰⁸ MARCEL, Gabriel. *Přítomnost a nesmrtelnost: výběr textů*. Praha: Mladá fronta, 1998. Str. 7.

²⁰⁹ BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Str. 90.

²¹⁰ FORMÁNKOVÁ, Eva. *Gabriel Marcel*. In MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Praha: Vyšehrad, 1971. Str. 134.

²¹¹ BENDLOVÁ, Peluška. *Hodnoty v existenciální filosofii Gabriela Marcela*. Praha: Academia, 2003. Str. 34 – 43.

²¹² NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 31 – 34.

²¹³ Tamtéž, str. 31.

²¹⁴ Tamtéž, str. 33 – 34.

²¹⁵ BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Str. 29.

Exkluzivní náročivostí soustředěnou na „já“ s vyloučením kohokoli druhého – pes mi skutečně patří a na jeho vlastnictví si nemůže činit nárok jiná osoba, starost držení – doléhá na mě starost o psa, péče a schopnost ovládat a disponovat – pes mě zná jako pána a poslouchá mě.²¹⁶

Posesivní jmění je neustále ohroženo ze strany druhých, může být zničeno, ztraceno. Vyznačuje se nejen žárlivým střežením již získaného, ale Marcel mluví také o chtění, dychtění, což v určitém smyslu znamená, že máme, aniž máme. Z tohoto rozporu mezi toužením, které znamená jistým způsobem vlastnění něčeho, co nemáme, se rodí utrpení, stejně tak jako ze strachu před ztrátou toho, co již máme. Mezi tím Marcel vidí hlubokou příbuznost.²¹⁷

„Ostatně mezi dychtěním a úzkostí, kterou zakouším při myšlence, že ztratím to, co mám, to o čem jsem se domníval, že mám, to co už nemám, je naprostá symetrie.“²¹⁸

Marcel vidí nebezpečí v tom, že vlastnění věcí nás nějakým způsobem skrytě zasahuje, že to, co vlastníme, již není pouhá věc k používání, upotřebení. Věc, kterou vlastníme, nás začíná ovládat, dokonce pohlcovat úměrně tomu, jak hodně na ní lpíme.²¹⁹

„... dalo by se říci, že mne zasahuje skrytě; a právě do té míry, jak na těch věcech lpím, vládnou očividnou mocí, jíž jim to lpění samo propůjčuje a která vzrůstá zároveň s ním. (...) Takže – a zde se nám otvírá nový pohled – jmění jako takové jako by nakonec bylo náchylné zrušit se samo ve věci původně vlastněné, která však nyní vstřebává právě toho, kdo se zpočátku domníval, že jí disponuje.“²²⁰

Jinak je tomu podle Marcela s vlastněním věcí, k níž jsme poutáni nějakou aktivní vazbou osobního tvoření. Vidíme tedy rozdíl ve vlastnictví sumy peněz a zahrádkou, kterou sami pěstujeme.

„Nedávno jsem řekl, že naše vlastnictví nás pohlcuje; kupodivu to platí tím víc, čím jsme inertnější vůči předmětům, jež jsou samy o sobě inertní, a platí to tím méně, čím životněji, aktivněji jsme poutáni k nějaké věci, která jako by byla samou látkou, ustavičně obnovovanou látkou osobního tvoření (ať je to zahrada toho, kdo ji pěstuje, usedlost toho, kdo

---

²¹⁶ BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Str. 30 – 33.

²¹⁷ Tamtéž, str. 32.

²¹⁸ MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Str. 52.

²¹⁹ BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Str. 34.

²²⁰ MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Str. 54.

na ní hospodaři, piano nebo housle hudebníka, laboratoř vědce). Dalo by se říci, že ve všech těchto případech jmění už netáhne k sebezničení, ale k sublimaci, k přeměně v bytí.²²¹

Čím více je osobní účast tvořivější, ryzejší a autentičtější, tím více se ruší dualita vlastnického a vlastněného a u jmění dochází k sublimaci, transcenci, k přeměně v bytí.

Dalším činitelem transcence od „mítí“ k „býti“, vedle zmíněné tvořivosti, je láska. Tenzi mezi já a jiní, kterou vyvolává posesivní jmění lze překonat transcencí od egocentrického „já“ k „ty“.²²²

„Láska k bližnímu je nerozlučně spojena s nadějí. Jsme – li ještě vůbec přístupni naději, pak jedině díky skulinám v pancíři, kterým nás pokrylo vlastnění. O naději lze hovořit pouze tam, kde je můj vztah ke mně prostředkován přítomností druhého, tím, co znamená druhý pro mne a já pro něho. Čili naděje je jen tam, kde existuje tato tajemná komunikace mezi dávajícím a přijímajícím, uskutečňující se ve společenství vzájemné lásky, proměňující pouta, jimiž jsem vázán k sobě samému.“²²³

Gabriel Marcel, jeden z největších kritiků vlastnické orientace člověka říká, že vlastnit znamená být vlastněn, vlastnění možná může poskytovat zadostiučinění, ne však radost, ta je v bytí – v tvoření a lásce.

Naděje je dalším ústředním tématem Marcelova myšlení. Naději odlišuje od optimismu, což je podle Marcela přesvědčení, že vše se nějak urovná. Optimista je chápán jako pozorovatel bez přímé účasti a angažovanosti. Avšak naděje je určitým procesem, do kterého je člověk sám zapojen. Nelze tedy směšovat optimismus s nadějí, optimismus může být podle Marcela jen projevem dokonale fungujícího organismu, který s egoistickou snahou šetří sebe sama co nejdéle od rozrušení.²²⁴

„Naděje před námi vyvstává jakoby zmagnetizovaná láskou, nebo spíš souhrnem obrazů, které tato láska probouzí i vyzařuje.“²²⁵

„...ten, kdo doufá a pokud je to naděje skutečná, a ne jen platonické přání, připadá si jako zapojený do určitého procesu: a jedině z tohoto hlediska je možné objasnit onu specifickou a řekl bych nad-racionální, a možná i nad-vztahovou složku naděje, která, abych

---

²²¹ MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Str. 55.

²²² BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Str. 35.

²²³ Tamtéž, str. 35.

²²⁴ MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Str. 92 – 96.

²²⁵ Tamtéž, str. 105.

*zas použil terminologie, k níž se tak často utíkám, se jeví jako tajemství, a ne jako problém.*²²⁶

Zde je potřeba se vrátit k Marcelovu rozlišování problému a tajemství. Kromě pojmové polarity „mít“ a „být“ Marcel často odkazuje na další pojmovou dvojici „problém“ a „tajemství“. Problém je pro něho něčím, co se nachází před člověkem, mimo něj, vůči čemu má odstup, problém je to, čeho se může zmocnit a vyřešit ho. Tajemství se však nevyznačuje touto distancí, naopak živou účastí toho, kdo je v něm zangažován. Bendlová to přirovnává k protikladu mezi spektakulárním a participačním, mezi divadelním představením a samotnou účastí. Problém tedy patří do sféry vlastnění, zatímco tajemství do sféry bytí.²²⁷

Marcelova naděje je cudná, skromná a pokorná a zkušenost ukazuje, že naděje dokáže přežít takřka úplnou zkázu organismu. Avšak tam, kde například nemocný kapituluje a poddá se beznaději, často sám vyslovuje nad sebou samým ortel a uvádí se do rozpoložení, co nejmín příznivému, aby jeho organismus mohl nemoci vzdorovat.²²⁸

*„...o naději v pravém slova smyslu se dá mluvit pouze tam, kde hrozí pokušení beznaděje; naděje je akt jejího skutečného, vítězného překonání...“*²²⁹

*„Jestliže doufám, vymykám se z vnitřního determinismu, který je něco jako křeč, hrozící proměnit mě během zkoušky v degradovaný, rozpolcený a koneckonců somnambulní zjev, jaké plodí z lidských bytostí beznaděj, neboť beznaděj přede vším jiným je uhranutí.“*²³⁰

Člověk se může také snažit vyhnout zklamání tím, že ve jménu rozumu naději odmítá, v podstatě uhýbá před rizikem. Protože zklamaný člověk mívá pocit, že jeho důvěra byla jakýmsi způsobem zneužita. Otázkou je čím nebo kým?

*„Otázka zůstává většinou nezodpovězena, ale fakt je, že máme sklon tuto zkušenost zklamaného očekávání zosobňovat. Počítal jsem s takovou a takovou událostí; nedošlo k ní: připadám si jako věřitel tváří v tvář insolventnímu dlužníku; Proč? Tím, že jsem „s něčím počítal“, jako bych cosi ze sebe vydal, nebo si myslím, že jsem vydal; doslovně jsem vystavil úvěr – a událost, nebo tajemné zřídlo události nedostalo své povinnosti ke mně.“*²³¹

Marcel však ve svých úvahách zdůrazňuje, že právě tato domýšlivost a opovážlivost, kdy si člověk domýšlí, že předem spoutá realitu, tak jako smlouva zaváže dlužníka, je naději

²²⁶ MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Str. 94.

²²⁷ BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Str. 43 - 45.

²²⁸ MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Str. 94 – 96.

²²⁹ Tamtéž, str. 96.

²³⁰ Tamtéž, str. 101.

²³¹ Tamtéž, str. 117.

cizí. V tomto případě došlo ke sklouznutí od „doufat v něco“ k „čekat něco“, „dělat si nárok na něco“. Marcel upozorňuje, že lidé jako by byli čím dál méně schopni v něco doufat, těžko podle něho lze interpretovat jako naději fanaticismus obrovských mas fascinovaných vůdci, stejně tak se kriticky staví k vlivu demokracie na mezilidské vztahy.²³²

„Lze jen říci, že tento modlářský vztah je ubohou náhražkou, skoro bych řekl jedovatým surogátem naděje, po níž si tyto masy, třeba jí už nejsou schopné, zachovaly určitou naději. Ostatně všimněme si, abychom byli naprosto spravedliví, že demokracie ne sice ve svých principech, ale v reálných účincích přispěla tím nejsmutnějším způsobem k podpoře onoho „vyžaduji“ ve všech jeho aspektech, že podpořila ducha osobivosti a zkrátka zmerkantizovala všechny lidské vztahy. Chci tím říci, že v demokratickém ovzduší se čím dál méně daří nezištné službě, která je dilem věrnosti a víry v její vlastní vnitřní hodnotu.“²³³

Marcel se domnívá, že čím více budeme poplatni vlastnictví, tím více také budeme ztrácet schopnost k naději. Doufat, znamená žít v naději a ne se horečně upínat na řádek penízků před sebou a donekonečna je přepočítávat ze strachu, abychom nezůstali s prázdnýma rukama.

„V tomto smyslu je nepochybně a do písmene pravda, že jedině bytost naprosto osvobozená od pout vlastnictví ve všech jeho formách je s to poznat božskou lehkost bytí v naději. Pokud však můžeme soudit, zůstane toto osvobození, tato vyvážanost vždycky jen privilegiem velice malého počtu vyvolených. Lidé ve své nesmírné většině jsou podle všeho odsouzeni zůstat v neúprosném zajetí vlastnění.“²³⁴

Právě v souvislosti s převažujícím kladením důrazu na „mít“ ve společnosti kritizuje Marcel úpadek hodnot, kdy člověk je redukován na výkon a funkci jako součást dobře fungujícího stroje a je nastolena podřízenost člověka moci peněz. Upozorňoval na devastaci hodnot jako etiky, cti a věrnosti. Marcel také poukazoval na depersonalizaci lidských vztahů. Stejně tak až s jakýmsi prorockým budoucnosti varoval před masovou kulturou a pseudohodnotami šířenými prostřednictvím masových médií. Uvědomme si, že tato prorocká varování přinášel v době, kdy si ještě ani nemohl představit sílu internetu a globalizační procesy byly teprve ve svých počátcích.²³⁵

---

²³² MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Str. 118 – 119.

²³³ Tamtéž, str. 119.

²³⁴ Tamtéž, str. 125.

²³⁵ BENDLOVÁ, Peluška. *Hodnoty v existenciální filosofii Gabriela Marcela*. Str. 34 – 40.

6 Ženy ve francouzském existencialismu

6.1 Simone de Beauvoir

6.1.1 Život Simone de Beauvoir

Simone de Beauvoir, spisovatelka, feministka, Sartrova celoživotní družka, je další představitelkou existencialismu. Mohli bychom říci, že v podstatě kráčela v Sartrových stopách. Velmi cenné jsou její memoárové romány, které podávají informace o jejím vztahu se Sartrem i obecně o kulturním ovzduší tehdejší Francie. Za její nejvýznamnější odborné dílo můžeme považovat *Le deuxième sexe* (česky *Druhé pohlaví*, 1949), díky kterému se stala průkopnicí feminismu.

O jejím dětství a studiích se dozvídáme zejména z jejího autobiografického díla *Mémoire d'une fille rangée* (česky *Paměti spořádané dívky*, 1958). Dalšími románovými autobiografickými díly, které následovaly, jsou *La Force de l'âge* (česky *Síla věku*, 1960), ve kterém je zachyceno období od seznámení se Sartrem po rok 1944, *La Force des choses* (česky *Síla věcí*, 1963), v němž najdeme vylíčení jejich a Sartrových osudů do roku 1962 a *Tout compte fait* (česky *Zúčtování*, 1972), což je v podstatě jakási rekapitulace spisovatelčina života.²³⁶

Simone de Beauvoir se narodila 9. ledna 1908 v Paříži v zámožné měšťanské rodině, která se však po první světové válce dostala do finanční tísně. Simone de Beauvoir ve svém autobiografickém díle popisuje, jak všechny tyto okolnosti vnímala jako malé děvče:

„Doma nesmělo nic přijít nazmar: ani kůrka chleba, ani kousek provázku, jediný volňásek, žádná příležitost zadarmo se najíst. Já i moje sestra jsme nosily šaty, dokud z nich nelezly nitě, a dokonce ještě trochu déle. (...) Večer (matka) pořádala účty: už po léta byl každý halěr, který jí prošel rukama, zaznamenán ve velké černé knize. Usoudila jsem, že čas i peníze jsou odměřovány tak skrblicky, že je třeba s nimi zacházet co nejpřísněji. Nejen v naší rodině, ale všude. Tenhle názor mi vyhovoval, protože jsem toužila po světě bez rozmarů.“²³⁷

Matka Simone de Beauvoir byla velmi silně katolicky založená, proto se Simone i její sestře Héléne dostalo velmi přísné a tradiční výchovy. Ve svých memoárech však Beauvoir

²³⁶NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 82 – 83.

²³⁷BEAUVOIR, Simone de. *Paměti spořádané dívky*. Praha: Československý spisovatel, 1969. Str. 58.

vzpomíná, že od brzkého dětství byla velmi zvědavá, dychtila po informacích a velice ráda četla klasická díla. Velmi brzy se u ní také projevuje určité antikonformní smýšlení a kritika společnosti. Představa budoucnosti, ve které by se měla stát ženou v domácnosti a pečovat o děti a manžela, ji v žádném případě nelákala, ale naopak ji přitahovala perspektiva zaměstnání, touha něco dokázat, zajímaly ji dokonce vědy jako astronomie, archeologie či paleontologie.²³⁸ Velmi záhy, již ve čtrnácti letech, se Simone de Beauvoir přiklání k ateismu:

„Nevěřím už v Boha,“ přiznala jsem si bez zvláštního úžasu. Bylo to nad slunce jasné. Kdybych v něj věřila, nebyla bych ho s tak lehkým srdcem urážela. Odjakživa jsem se domnívala, že tento svět neváží nic ve srovnání s cenou věčnosti. Jenže on vážil, protože jsem ho milovala, kdežto Bůh zničehonic svou váhu ztratil. (...) Jeho dokonalost vylučovala, aby byl skutečný. Proto jsem byla tak málo překvapená, když jsem zjistila jeho nepřítomnost ve mém srdci i na nebesích. Nepopřela jsem ho proto, abych se zbavila někoho, kdo mi překáží, naopak, povšimla jsem si, že už nezasahuje do mého života, a vyvodila jsem z toho, že pro mne přestal existovat. (...) A bylo pro mne rovněž snadnější přemýšlet o světě bez Stvořitele, než o Stvořiteli, který má na svých bedrech všechny rozpory světa. Moje nevíra nebyla už nikdy otřesena.“²³⁹

V této době se také rozhoduje zasvětit svůj život studiu a literatuře, navzdory požadavku její matky na plnění tradiční role ženy ve společnosti.²⁴⁰ Simone de Beauvoir vysvětluje, proč se rozhodla pro kariéru spisovatelky:

„Hlavním důvodem byl obdiv, který jsem chovala ke spisovatelům. Můj otec je stavěl vysoko nad vědce, učence a profesory. Já byla rovněž přesvědčena o jejich nadřazenosti. Dílo odborníka, i když jeho jméno bylo široce známo, bylo přístupné toliko malému počtu lidí. Knihy však četli všichni, protože se dotýkaly lidského srdce, lidské představivosti.“²⁴¹

Můžeme se domnívat, že již ve velmi mladém věku se u ní formují pozdější feministické názory a snaha bořit zažitá tabu společnosti jako vzpoura proti konzervativní výchově a tradičnímu postavení ženy, které ji vštěpovala její matka. Například otázku práva ženy na potrat, kterou se bude zabývat v díle *Druhé pohlaví*, nastoluje již v *Pamětech spořádané dívky*:

---

²³⁸ BEAUVOIR, Simone de. *Paměti spořádané dívky*. Str. 92.

²³⁹ Tamtéž, str. 120.

²⁴⁰ *Simone de Beauvoir*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://calounet.pagesperso-orange.fr/biographies/beauvoir_biographie.htm

²⁴¹ BEAUVOIR, Simone de. *Paměti spořádané dívky*. Str. 124.

„Při četbě denních zpráv v novinách jsem ke svému ohromení zjistila, že potrat je zločin. Co se děje v mém těle, je přece jenom moje věc. Žádný argument nebyl dost pádný, aby změnil tohle mé přesvědčení.“²⁴²

V roce 1925 Simone de Beauvoir zahajuje studium matematiky na Institut catholique de Paris a také studuje klasickou filologii na Institut Sainte-Marie de Neuville. Na Sorbonně, kde začala v roce 1926 studovat filozofii, se seznámila se svým celoživotním partnerem Jean-Paul Sartrem.²⁴³

„A já měla od nynějška dojem, že každá chvíle, kterou strávím jinak než s ním (Sartrem), je maření času. Období ústních zkoušek trvalo čtrnáct dní a za tu dobu, jsme se rozcházeli, jen když jsme šli spát. (...) Ale nejčastěji jsme se procházeli sami dva. (...) Večer mne vodil na kovbojky, k nimž jsem vzplála vášnivým obdivem nováčka, protože jsem až dosud zaměřila celou svou pozornost jen na abstraktní a umělecké filmy. Na terasách kaváren či popíjejíce koktejly u Falstaffa jsme si pak celé hodiny povídali.“²⁴⁴

Po studiích, která dokončila s velkým úspěchem v roce 1929 (ve stejnou dobu jako Sartre),²⁴⁵ působila jako profesorka filozofie na středních školách v Marseille, Rouen a v Paříži, posléze i na Sorbonně. V roce 1943 však kariéru učitelky opouští a naplno se začíná věnovat psaní.²⁴⁶ Často se uvádí, že byla suspendována kvůli milostnému poměru s jednou ze studentek. Dle Rossuma Simone de Beauvoir tomuto incidentu ve svých denících nevěnuje sebemenší pozornost, i když tím končí její dvanáctiletá kariéra učitelky. Je pravděpodobnější, že ředitelka gymnázia, kde Beauvoir působila, byla upozorněna na fakt, že Simone de Beauvoir udržuje vztahy se ženami, to samozřejmě v té době stačilo.²⁴⁷

Její prvním románem byl *L'Invitée* (česky *Pozvaná*), který vyšel v roce 1943. Dalším jejím významným románem je *Tous les hommes sont mortels* (česky *Všichni lidé jsou smrtelní*, 1946). Za jedno z nejznámějších děl Simone de Beauvoir můžeme považovat její studii *Le deuxième sexe* (česky *Druhé pohlaví* 1949). Její díla zobrazují především ženské

---

²⁴² BEAUVOIR, Simone de. *Paměti spořádané dívky*. Str. 166.

²⁴³ *Simone de Beauvoir*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Simone_de_Beauvoir

²⁴⁴ BEAUVOIR, Simone de. *Paměti spořádané dívky*. Str. 296.

²⁴⁵ ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Str. 48 – 49.

²⁴⁶ *Simone de Beauvoir*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://calounet.pagesperso-orange.fr/biographies/beauvoir_biographie.htm

²⁴⁷ ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Str. 25.

hrdinky nacházející se v mezních situacích. Také se nebála odhalovat mnoho osobních a intimních detailů ze života svého i svých blízkých.

V roce 1954 získala Goncourtovu cenu za svůj román *Mandarins* (česky *Mandaríni*, 1954). Hodně také cestuje. Navštívila například USA, Čínu, Rusko a Kubu.²⁴⁸

Krátký autobiografický román *Une mort très douce* (česky *Velice lehká smrt*), který byl publikován v roce 1964, považuje Sartre za její nejlepší dílo.²⁴⁹ Jedná se o hluboké a upřímné rozloučení a jakési usmíření s její matkou, která umírá na rakovinu. Simone de Beauvoir zde evokuje chuť starého člověka po životě i strach ze samoty a přibližující se smrti. Nastoluje také otázku eutanazie a zbytečného prodlužování fyzického i psychického trápení smrtelně nemocného člověka:

„*Probudil maminku (doktor N.) k životu jenom proto, aby pořád odcházela a zase se vracela, úplně zbytečně,*“ řekla mi v neděli ráno Panenka celá zničená. „*Proč ji trápí?*“ Zastavila jsem N., když šel kolem: *sám od sebe mě nikdy neoslovil. Znovu jsem naléhala: „Netrapte ji.“ Odpověděl mi dotčeně: „Netrápím ji. Dělán svou povinnost.“*²⁵⁰

Mimo to najdeme v tomto díle, jak je pro Simone de Beauvoir typické, kritiku pracovních podmínek žen, konkrétně zdravotních sester, které pečovaly o její matku:

„*Usměvavé, pilné ošetřovatelky byly přetíženy prací, špatně placené, hrubě se s nimi zacházelo. Slečna Cournotová si nosila svoji kávu: nemocnice jí dávala jenom teplou vodu. Noční sestry neměly ani sprchy, dokonce ani šatnu, kde by se mohly osvěžit a znovu upravit po probdělé noci.*“²⁵¹

Mezi její aktivity podporující feministické hnutí patří mimo jiné iniciování petice Manifeste 343, která vyšla 5. dubna 1971 v *Nouvel observateur*. Jednalo se o seznam 343 žen, které se nebály přiznat, že podstoupily potrat, což mohlo vést až k trestu odnětí svobody. Jednalo se o výzvu k zavedení legálního přerušení těhotenství ve Francii.²⁵² Mezi signatářkami byla například i sestra Simone de Beauvoir malířka Hélène Beauvoir.²⁵³

²⁴⁸ Simone de Beauvoir. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://theories.feministes.pagesperso-orange.fr/partie%204/4-III%20Simone%20de%20Beauvoir.htm>

²⁴⁹ *Une mort très douce*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Une_mort_tr%C3%AAs_douce

²⁵⁰ BEAUVOIR, Simone de. *Velice lehká smrt*. Praha: Československý spisovatel, 1967. Str. 52.

²⁵¹ Tamtéž, str. 72.

²⁵² Legalizace dobrovolného přerušení těhotenství ve Francii byla schválena v roce 1975.

²⁵³ *Manifeste des 343*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Manifeste_des_343

Po Sartrově smrti se Simone de Beauvoir starala o vydávání jeho děl z pozůstalosti, například publikovala Sartrovy intimní dopisy.²⁵⁴

Až do své smrti spolupracovala s revue *Les temps modernes*, který se Sartrem spoluzakládala. Simone de Beauvoir zemřela 14. dubna 1986 na zápal plic a je pohřbena po boku Jean-Paul Sartra na hřbitově Montparnasse v Paříži.²⁵⁵

Simone de Beauvoir řadíme mezi existencialisty nejen díky celoživotnímu vztahu s předním představitelem tohoto směru. Simone de Beauvoir sdílela Sartrovy názory na pojetí svobody člověka, kdy mu nemůže být nic diktováno a kdy si svobodně prostřednictvím voleb tvoří svůj osud.²⁵⁶ Setkáme se však s tvrzením, že jí samotné přídomek existencialistka nebyl příjemný. Spíše bychom ji mohli označovat za bojovnici za sociálně spravedlivý svět a to právě díky jejím snahám o zlepšení postavení ženy ve společnosti a jejich pracovních podmínek, hájení práva ženy na potrat či díky jejímu angažování se za práva Alžíránů v koloniích.²⁵⁷

6.1.2 Vztah se Sartrem

Deníky, které Sartre během války psal, mají na první straně věnování „Pro mého půvabného Castora“, což je přezdívka pro filozofku a spisovatelku Simone de Beauvoir.²⁵⁸ Přezdívka pochází již z dob jejich studií. Vznikla na základě podobnosti jejího jména Beauvoir s anglickým beaver (bobr), což je latinsky castor.²⁵⁹

„Z počátku mne (*Herbaud*) afektovaně oslovoval „slečno“. Jednou mi napsal na sešit velkými písmeny: *BEAUVOIR = BEAVER*. „Jste Castor,“ řekl. „Castorové chodí ve skupinách a mají konstruktivního ducha.“²⁶⁰

Podle Rossuma přezdívka, kterou ji Sartre po celý život oslovuje, je stejně tak zvláštní jako to, že po celou dobu jejich padesátiletého vztahu si vykají.²⁶¹

²⁵⁴ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 82.

²⁵⁵ *Simone de Beauvoir*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

http://fr.wikipedia.org/wiki/Simone_de_Beauvoir

²⁵⁶ *Rozhovor o o francouzské literatuře, feminismu a Simone de Beauvoir* - rozhlasové vysílání Radio Wawe. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

<http://www.rozhlas.cz/radiowave/kultura/zprava/529447>

²⁵⁷ SKÁLOVÁ, Helena. *Simone de Beauvoir by 9. ledna oslavila své sté narozeniny*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/simone-de-beauvoir-by-9-ledna-oslavila-sve-ste-narozneniny>

²⁵⁸ ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Str. 11.

²⁵⁹ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 83.

²⁶⁰ BEAUVOIR, Simone de. *Paměti spořádané dívky*. Str. 282.

²⁶¹ ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Str. 11.

Vztah Sartra se Simone de Beauvoir je všeobecně dost známý, méně však možná kontroverzní vztahy této dvojice s dalšími mladými dívkami, často s bývalými studentkami Simone de Beauvoir.

Po Sartrově smrti vydává Simone de Beauvoir mimo jiné *La cérémonie des adieux suivi de Entretiens avec Jean – Paul Sartre* (česky *Obřad loučení a Rozhovory s Jean Paul Sartrem, 1981*) a *Lettres au Castor* (česky *Dopisy Castorovi, 1983*), v nichž najdeme část jejich korespondence.²⁶²

V díle *Obřad loučení* popisuje posledních deset let života se Sartrem. Z knihy *Rozhovory s Jean Paul Sartrem* můžeme mimo jiné získat cenné informace o vztahu Sartra ke knihám, k četbě a psaní, o jeho fascinaci americkou či ruskou literaturou, o jeho nevelkém zájmu o francouzské klasiky jako Balzac a Zola či o jeho vztahu k hudbě a cestování. Tón rozhovoru a styl kladení otázek Simone de Beauvoir může působit až strohým dojmem, který nesevřídčí nic o celoživotní náklonnosti těchto dvou významných francouzských osobností.²⁶³

Avšak korespondence vedená mezi Sartrem a Simone de Beauvoir jasně dokazuje vztah plný vášně a oddanosti, i když s poněkud kontroverzními rysy, které se často setkaly s nepochopením až odsouzením. Nejen, že tento slavný pár žil několikrát v milostném trojúhelníku, ale také si navzájem tolerovali vztahy s jinými partnery. Jednou z jejich nejnámějších společných přítelkyň byla ve třicátých letech Olga Kosakiewiczová. Jejich vztah byl námětem již zmíněného románu *Pozvaná*, který vyvolal velký rozruch.

Později Olgu nahradila její mladší sestra Wanda a poté Polka Bianca Bienenfeldová. Ta o svém vztahu s Beauvoir a Sartrem napsala knihu *Mémoires d'une fille dérangée* (česky *Paměti vykořeležené dívky, 1993*) jako odraz díla Simone de Beauvoir *Paměti spořádané dívky*.²⁶⁴ Paměti Biancy Bienenfeldové, které vyznívají jako zrada ze strany Sartra a Beauvoir, kteří vztah s Biancou ukončili, také pošramotily Sartrovu pověst za okupace, neboť Bianca ve svých vzpomínkách vykresluje jeho necitelnost ke svému osudu pronásledované židovky v okupované Francii.²⁶⁵

---

²⁶² NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 83.

²⁶³ BEAUVOIR, Simone de a Jean-Paul SARTRE. *Rozhovor s Jean-Paulem Sartrem..* V Olomouci: Votobia, 1996. Str. 5 – 160.

²⁶⁴ ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Str. 16 – 20.

²⁶⁵ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean-Paula Sartra*. Str. 53.

I přes to, že byli partneři v podstatě celý život, nikdy nevstoupili do manželského svazku. Sartre sice Simone de Beauvoir o ruku požádal, ta však jeho návrh odmítla.²⁶⁶

6.1.3 Pojetí ženy ve společnosti

Díky bourání stereotypů tehdejší doby, co se týče postavení ženy ve společnosti, se Simone de Beauvoir stala propagátorkou feministického hnutí a obhájkyň ženských práv. Ve svém díle *Druhé pohlaví* analyzuje postavení ženy, která je považována za tu „druhou“ od dob prehistorických až po současnost. Vychází jak z historie, náboženských systémů, tak i mytologie a literatury.

Je potřeba si uvědomit, že její názory byly velice pokrokové a její kniha, která vyšla v roce 1949, musela v každém případě působit kontroverzně, neboť témata, která s velkou otevřeností předkládá, jako například sexuální vývoj dívek, homosexuální zkušenosti, byla ve společnosti tabu. Nesmíme zapomínat, že například právo volit získaly ženy ve Francii dost pozdě a to až v roce 1944²⁶⁷ či právo na přerušování těhotenství bylo uzákoněno v roce 1975.²⁶⁸ I hned po vydání se o toto dílo strhla lavina zájmu a bylo přeloženo do mnoha jazyků. Samozřejmě bylo i silně kritizováno například ze strany katolíků, konkrétně spisovatel François Mauriac mimo jiné odsuzoval otevřený popis ženské sexuality.²⁶⁹

Co je tedy žena? A proč se podvolila tomu být až ta „druhá“? To jsou otázky, které si Simone de Beauvoir klade.

Simone de Beauvoir pracuje ve svém díle s pojmy transcendence a imanence. Žena je podle Beauvoir lidskou bytostí s autonomní svobodou stejně jako muž, ale nachází se ve světě, kde je muži nucena považovat se za tu „druhou“, je ponechána v imanenci. Naopak muži, kteří představují aktivní svobodné bytosti, se realizují v transcendenci. Ospravedlňují svoji existenci rozpínáním se do nekonečně a neurčitě otevřené budoucnosti. Ženám je toto zapovězeno a není jim umožněna jejich seberealizace.²⁷⁰

---

²⁶⁶ Simone de Beauvoir. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

http://fr.wikipedia.org/wiki/Simone_de_Beauvoir

²⁶⁷ Droit de vote en France. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

http://fr.wikipedia.org/wiki/Droit_de_vote_en_France

²⁶⁸ Interruption volontaire de grossesse en France. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z:

http://fr.wikipedia.org/wiki/Interruption_volontaire_de_grossesse_en_France

²⁶⁹ Le deuxième sexe. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z:

http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Deuxi%C3%A8me_Sexe

²⁷⁰ BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Praha: Orbis, 1967. Str. 23.

„Každý jednatlivec, který se stará o to, jak ospravedlnit svou existenci, zakouší ji jako neurčitou a nekonečnou potřebu transcendovat sám sebe. A to, co zvláštním způsobem určuje postavení ženy, je skutečnost, že jako každá lidská bytost je sice autonomní svobodou, ale objevuje sama sebe a provádí svou volbu ve světě, v němž jí muži vnucují, aby se považovala za Druhou, a chtějí z ní udělat objekt, ponechat ji v imanenci, protože její transcendence bude vždy překročena jiným, podstatným a svrchovaným vědomím. Drama ženy je konflikt mezi základním požadavkem každého subjektu, který se vždycky pokládá za podstatný, a požadavky situace, která z ní vytváří bytost nepodstatnou. Jak může lidská bytost dojít naplnění v ženských podmínkách? Jaké cesty jsou jí otevřeny? Které vedou naopak do slepých uliček? Jak dosáhnout nezávislosti uprostřed závislosti? To jsou základní otázky, které chceme vyjasnit.“²⁷¹

I přesto, že se postavení ženy ve společnosti vyvíjí, žena byla vždy dle Simone de Beauvoir, když ne mužovou otrokyní, alespoň jeho vazalkou. Svět nikdy nebyl rozdělen rovným dílem, svět patří mužům. Stačí se podívat na postavení ženy a přístup k ní v průběhu dějin, ale i na její pojmání v mýtech a literatuře.

Podíváme-li se na křesťanství, žena je od počátku věků považována za bytost vytvořenou z Adamova žebra, jako bytost druhotná. Náboženství, které je vymyšlené muži, vždy přičítalo podřízenost ženy vůli nebes. Podíváme-li se například na literaturu, satirikové a moralisté, dokonce i někteří francouzští klasikové poukazují na ženské slabosti. V mýtech má Žena – Matka příroda podobu temnot, je chaosem, z něhož vše vychází a kam se vše musí jednou navrátit. Ve většině lidových představ je Smrtí žena.²⁷² Co teprve lidové pověry, například spojené s nečistostí ženy během její menstruace či pověry týkající se panenství.²⁷³

Jednu kapitolu své studie Simone de Beauvoir věnuje právě popisu údělu ženy od dob biblických po současnost. Zabývá se jednotlivými historickými epochami, které více či méně ženu degradovaly. Analyzuje postavení ženy například v antickém Řecku, Persii, a dalších starověkých státech, zabývá se útlakem ženy ve středověku, kdy křesťanství ještě zhoršilo obraz ženy jako prapříčiny mužova pádu, až po její situaci ve 20. století.²⁷⁴ Uvedme si pro ilustraci některé příklady, kterými podpírá své analýzy:

---

²⁷¹ BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Str. 23 – 24.

²⁷² Tamtéž, str. 77.

²⁷³ Tamtéž, str. 79 – 85.

²⁷⁴ Tamtéž, str. 27 – 69.

„Židé biblické epochy mají skoro stejné zvyklosti a mravy jako Arabové. Patriarchové žijí v mnohoženství a mohou zapudit své ženy skoro libovolně. Pod nejpřísnějšími tresty se vyžaduje, aby nevěsta byla vydána manželovi jako panna; dopustila – li se cizoložství, je ukamenována. Je odkázána na práce v domácnosti, jak nám to ukazuje obraz „silné ženy“: „Tká vlnu a plátno... vstává, když je ještě noc... v noci její lampa nezhasíná... chleba nečinnosti nejí.“ I když je počestná a pracovitá, je nečistá a obklopená zákazy. Za svědkyni u soudu se nepřipouští.“²⁷⁵

„Tato tradice trvá i ve středověku. Žena je v naprosté závislosti na otci a manželovi: v době Clovisově leží na ní celý život mundium (poručenství); ale Frankové odvykli germánské cudnosti: za Merovingů a Karolingů nastupuje polygamie. Žena je provdávána bez svého souhlasu, zapuzována podle rozmarů manžela, který má nad ní právo života a smrti. Zachází se s ní jako se služebnou. Je chráněna zákony, ale jen jako mužův majetek a jako matka jeho dětí.“²⁷⁶

S příchodem průmyslové revoluce se žena začíná účastnit produktivní práce a začíná se osvobozovat od tradičního postavení, které ji muži určili. Ženy však vykonávají otrocké práce za minimální mzdy až sedmnáct hodin denně v naprosto nevyhovujících podmínkách a mají stále podřadnější postavení než muži. Otázkou však je, zda tento stav musí trvat na věky.²⁷⁷

„Mnoho mužů si to přeje. Všichni dosud nesložili zbraně. Konzervativní buržoazie stále ještě vidí v emancipaci ženy nebezpečí, které ohrožuje její morálku a její zájmy. Někteří muži se bojí ženské konkurence. V časopise *Hebdolatin* nedávno jeden student prohlásil: „Každá studentka, která se stane lékařkou nebo advokátkou, nás okrádá o jedno místo.“ Ten rozhodně neměl pochybnosti o svých právech na tento svět.“²⁷⁸

Podle Simone de Beauvoir nejde jen o hospodářské zájmy, ale jde ještě o jeden mnohem prostší důvod, proč muži využívají „druhosti“ ženy a to jako zázračné masti na komplex méněcennosti:

„Nikdo není arogantnější vůči ženám, nikdo není tak agresivní nebo pohrdavý jako muž, který si není zcela jist svou mužností.“²⁷⁹

---

²⁷⁵ BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Str. 34.

²⁷⁶ Tamtéž, str. 42.

²⁷⁷ Tamtéž, str. 7 – 18.

²⁷⁸ Tamtéž, str. 18 - 19.

²⁷⁹ Tamtéž, str. 19.

Celé „dějiny žen“ podle Simone de Beauvoir určují muži, od počátku to byli oni, kdo vytvářeli platnou morálku, hodnoty a náboženství.

„Muži měli vždycky osud ženy ve svých rukou. A nerozhodovali o něm v jejím zájmu. Měli na mysli pouze své vlastní plány, své obavy a potřeby. Uctívali bohyni-matku jen proto, že jim příroda naháněla strach; jakmile však jim bronzový nástroj dal možnost přírodu zvládnout, nastolili patriarchát.“²⁸⁰

Podle mého názoru však můžeme v tomto díle vidět nejen kritiku mužů a jejich „zotročování“ žen, ale i samotných představitelk něžného pohlaví jako celku, které se až na výjimky svému údělu podrobují, možná ho až zneužívají, aniž by se pokusily svou situaci nějak změnit. Vyčítá jim tedy určitou pasivitu. Nesmíme zapomínat na fakt, že Simone de Beauvoir zastává myšlenku existencialismu, že svůj osud tvoříme svou aktivitou a svými činy.

„V době, kdy se ženy začínají účastnit vytváření světa, patří svět mužům. Muži o tom nepochybují a ženy pochybují jen nepatrně. Odmítnout spoluúčast na tom, co dělají muži, by pro ně bylo spojeno se ztrátou všech výhod, které jim může přinést spojení s nadřazenou kastou. Muž – lenní pán bude hmotně podporovat ženu – vazala a vezme na sebe ospravedlnění její existence.“²⁸¹

Podle Simone de Beauvoir vzniká tato pasivita již v útlém věku, kdy se dospívající dívky necítí odpovědné za svou budoucnost, myslí si, že je zbytečné, aby od sebe něco požadovaly, když stejně budou závislé na někom jiném.²⁸² Je to způsobeno tím, že ve věku, kdy se u nich probouzejí naděje a ctižádost, vůle žít, se dozvídají, že se musí zapřít a jejich budoucnost je závislá na muži.²⁸³ Manželství společensky opravňuje jejich existenci a jejich povinností je dát společnosti děti a uspokojovat potřeby svého manžela a starat se o jeho domácnost.²⁸⁴

„Muži jsou zkrátka a dobře pány světa. Dospívající dívku všechno přesvědčuje, že je v jejím zájmu, aby se stala jejich vazalkou. (...) Sňatek je stejně počestnou kariérou jako jiné, a méně namáhavou; právě pouze sňatek umožňuje ženě, aby dosáhla plného společenského uznání a mohla se sexuálně vyžít jako milenka a matka. Tak se na její budoucnost dívá její

---

²⁸⁰ BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Str. 59.

²⁸¹ Tamtéž, str. 15.

²⁸² Tamtéž, str. 151.

²⁸³ Tamtéž, str. 179.

²⁸⁴ Tamtéž, str. 228.

okolí a tak ji vidí také ona sama. Jednomyslně se má za to, že získat manžela – nebo v jistých případech ochránce – je pro ni ze všeho nejdůležitější. V muži je pro ni ztělesněno to Druhé, tak jako pro muže je zase ztělesněno v ní. Jenže jí se to druhé jeví jako podstatné, vůči němuž se sama považuje jako nepodstatná. Odejde od krbu svých rodičů a z matčina náručí a otevře si budoucnost ne snad tím, že si ji aktivně vybojuje, ale tím, že se pasivně a poslušně odevzdá do rukou jiného pána.²⁸⁵

Simone de Beauvoir uznává, že v době 20. století je již situace pro dívku mnohem snadnější, má možnost vzít osud do svých rukou, ale přeci jen pořád se mnohem nesnadněji prosazuje jako samostatná osoba než mladý muž. A pokud se chce naplno věnovat zaměstnání, často se bojí, že zmešká svůj úděl ženy.²⁸⁶

„Jisté je, že je dnes pro ženu velmi těžké zaujmout postavení svébytného jedince a naplňovat přitom svůj ženský úděl; zde je pramen těch neobratností a nesnází, které způsobují, že se o ženách někdy mluví jako o „ztraceném pohlaví“. Bezpochyby je mnohem pohodlnější snášet slepé otroctví než usilovat o osvobození: mrtví jsou také lépe smířeni se zemí než živí. Rozhodně však už návrat k minulosti není možný, není ani žádoucí.“²⁸⁷

K institutu manželství jako takovému se Simone de Beauvoir ve svém díle staví spíše kriticky. Nejen z hlediska toho, že se žena stává v podstatě manželovou otrokyní, která své sny a ambice musí obětovat péči o rodinný krb, ale také rozebírá citovou otázku a vztah mezi mužem a ženou, který uzavřením manželství ve většině případů trpí a upadá.²⁸⁸ Můžeme se domnívat, že to je také jedním z důvodů, proč odmítla Sartrovu nabídku ke sňatku.

„Je řada domácností, kde to „dobře klapě“, to znamená, že v nich manželé dospěli k určitému kompromisu; žijí vedle sebe a ani si příliš neubližují, ani se příliš neobelhávají. Ale jednomu prokletí uniknou jen zřídka: prokletí nudy. Ať už se manželovi podaří udělat z ženy svoji ozvěnu, nebo ať se každý z manželů uchýlí do svého vlastního světa, nemají si už po několika měsících nebo letech navzájem co říci. Manželský pár je společenstvím, jehož členové ztratili samostatnost a nevyprostili se přitom ze svého osamění. Místo aby si uhájili dynamický a živý vztah jednoho k druhému, staticky se sobě připodobnili; proto si nemohou ani v oblasti duševní, ani v oblasti sexuální nic dávat, nic vyměňovat.“²⁸⁹

---

²⁸⁵ BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Str. 145.

²⁸⁶ Tamtéž, str. 189.

²⁸⁷ Tamtéž, str. 143.

²⁸⁸ Tamtéž, str. 299.

²⁸⁹ Tamtéž, str. 299.

Jak možná ukázka naznačuje, Simone de Beauvoir se při svých analýzách nezabývá jen sociální pozicí ženy, kterou jí v „mužském světě“ sami muži určili, ale také poukazuje na její citové či sexuální potřeby, což samozřejmě v době vydání knihy vzbuzovalo rozruch, a ty právě podle Simone de Beauvoir v manželství naplňovány většinou nejsou.

„Tragédie manželství není v tom, že ženě nezajišťuje štěstí, které slibuje – žádná záruka štěstí neexistuje -, ale že ji mrzačí, že ji odsuzuje k opakovanému a navyklému. (...) Ve dvaceti letech se stane paní domu, je navždy svázána s jediným mužem, v náručí dítě – a její život se provždy uzavírá. Skutečné činy a opravdová práce jsou údělem mužů. Ženě připadlo jen zaneprázdnění, často úmorné, nikdy ne naplňující. Do nebes jí velebili odříkání, oddanost. Jí však často připadá, že je to zhola zbytečná oběť, má-li „pečovat o jakási dvě individua až do konce života“. (...) A co nejhorší, právě její oddanost často vypadá jako dotěrnost. V očích manžela se přeměňuje v tyranii, z které se snaží vyvléci. A zatím právě on tuto oddanost ženě uložil jako její nejvyšší a jediné poslání.“²⁹⁰

Tradiční forma manželství, jak je Simone de Beauvoir popisována, se samozřejmě postupem času s emancipací ženy proměňuje. Manželé mají společné koníčky, v některých případech se podílejí stejnou měrou na domácích povinnostech. Žena se věnuje nejen rodině, ale i svým zájmům. Avšak jak podotýká Simone de Beauvoir, tato rovnost mezi partnery je jen iluzorní, pokud si muž ponechává ekonomickou odpovědnost za rodinu, tudíž rozvod je pro ženu pořád jen teoretickou, nereálnou možností, jak řešit případný manželský nesoulad.²⁹¹ Avšak v každém případě cítíme, že právo na rozvod je jedním z práv ženy, které Simone de Beauvoir obhajuje.

Východisko z této situace vidí Simone de Beauvoir v práci. Jenom práce může ženě zajistit svobodu, protože občanské svobody zůstávají abstraktní, pokud nejdou ruku v ruce s hospodářskou samostatností:

„Žena vydržovaná - ať je to manželka nebo kurtizána – není ještě osvobozena od muže tím, že má v ruce volební lístek.“²⁹²

Další oblastí, kde by žena měla získat absolutní svobodu, je její mateřství. Žena sama by měla mít právo rozhodovat o svém těle a svém těhotenství. Často prý dochází k tomu, že žena je ve Francii nucena k trapným a drahým potratům, které jsou úředně zakázány, navíc

---

²⁹⁰ BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Str. 311.

²⁹¹ Tamtéž, str. 314.

²⁹² Tamtéž, str. 350.

riskuje své zdraví nekontrolovanými potratářskými praktikami nebo je nucena nechat si dítě, které nechtěla, a ničí jí to kariéru. Přitom jí je odepíráno právo mít dítě, když ona chce, v situaci, kdy není provdaná, neboť svobodná matka budí pohoršení a pro dítě je nemanželský původ poskvrnou.²⁹³

Kdybychom se pokusili shrnout, jaké vlastnosti či charakteristiky byly ženě už od těch nejstarších dob přisuzovány, byla by to rezignace, či naopak duch odporu, malichernost, prolhanost, prospěchářství, praktičnost či nízká morálka. Jak však Simone de Beauvoir vysvětluje, vlastnosti či chování, které je ženě předhazováno, i když v něm může být něco pravdy, není diktované jejími hormony, ani není předurčeno buňkami jejího mozku. Je jí vnuceno postavením, které jí muži dali. Celkovou „povahu“ ženy, její hodnoty a přesvědčení i chování tedy vysvětluje její situace:²⁹⁴

„Často se jeví jako líná, netečná, ale zaměstnání, která se pro ni považují za vhodná, jsou stejně prázdná jako pouhé mrhání času; je povídavá a psavá, ale tím stejně jen zastírá svou nečinnost: činy, které nemá možnost konat, nahrazuje slovy. Ve skutečnosti však umí být stejně aktivní, učenlivá, mlčenlivá i asketická jako muž, jakmile je zapojena do podnikání hodného lidské bytosti. (...) Zavřou ženu do kuchyně nebo do budoáru a pak se diví, že její obzor je omezený; přistříhnou jí křídla a vyslovují politování, že nedovede létat. Umožněte jí budoucnost – pak nebude nucena trčet v přítomnosti.“²⁹⁵

Simone de Beauvoir klade důraz tedy na to, že meze ženy vysvětlíme jedině tím, že přihlédneme k její situaci. Nelze se odvolávat na nějakou její záhadnou podstatu a vnímání ženy v historickém kontextu nemůže být chápáno jako věčná pravda, je potřeba jej měnit. Neexistuje tedy něco jako „věčné ženství“. Možnosti ženy byly až doposud potlačovány a je nejvyšší čas, aby jim všem byla dána volná cesta.²⁹⁶

„Svobodná žena se teprve rodí; až dobude sebe samé, pak se možná uskuteční proroctví Rimbaudovo: „Básnířky budou! Až bude odstraněno nekonečné zotročení ženy, až bude žena žít také pro sebe a sama sebou, až ji muž propustí, pak i ona bude básnířkou! I žena najde neznámé!“²⁹⁷

---

²⁹³ BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Str. 367.

²⁹⁴ Tamtéž, str. 317–345.

²⁹⁵ Tamtéž, str. 324–325.

²⁹⁶ Tamtéž, str. 386.

²⁹⁷ Tamtéž, str. 386.

I když se nám názory Simone de Beauvoir mohou v dnešní době, kdy je žena stavěna ve většině ohledů na roveň mužům (i když také ne ve všech kulturách), zdát zastaralé, najdeme v nich brilantní analýzu postavení žen a přístupu k nim v historii až po 20. století.

Některé předkládané teze se nám mohou jevit jako velmi generalizované a zjednodušené, přesto je nutno uznat, že mnoho zde zmiňovaných myšlenek neztrácí platnost ani v dnešní době a některé problémy společnosti v polovině 20. století jsou stále aktuální i dnes. Zmiňme například rozdíly v platovém ohodnocení muže a ženy.

V každém případě je potřeba ocenit odvalu mluvit o věcech, které v tehdejší společnosti musely nutně způsobit skandál, ať jde již o zmíněné právo ženy na potrat či otevřený popis sexuálního vývoje ženy. Jan Patočka, který psal doslov k českému překladu tohoto díla, si pokládá otázku, zda bylo nutné nahromadit takové množství materiálu, které vzbuzuje náš stud a rozpaky:

„Soudím, že odpověď toho, kdo Beauvoirovou opravdu sleduje v jejím myšlenkovém postupu, bude ta, že všech těchto dokladů i rozborů je skutečně třeba. Právě to zahanbení, které tu pociťujeme nad dlouhotrvajícím osudem vztahu mezi mužem a ženou, jak nám je Beauvoirová předvádí, to dokazuje. To, co autorka říká o vývoji ženského sexuálního zotročení, o vášnivých mýtech, kterými byla žena v historii opředena, o ženských láskách, o chorobném pohlavním životě ženy a jeho důsledcích, není výtvar její vlastní imaginace, která by zálibně prodlévala v těchto oblastech. Obrazotvornost, která vytvořila tyto nečisté a chorobné zjevy, je imaginací těch, kdo historii ženy určovali. Námitka nemorálnosti se tak obrací ve skutečnosti proti vlastním původcům zla, které Beauvoirová netvoří, nýbrž pouze odhaluje, a toto odhalení není pokleskem, nýbrž zásluhou.“²⁹⁸

Dílo *Druhé pohlaví* nepřináší návrh na to, jak v budoucnu vztahy mezi muži a ženami uspořádat, ale jde spíše o psychologické, sociologické a filozofické pojednání, které chce poukázat na to, že žena je stejně svobodnou a tvůrčí bytostí jako muž.²⁹⁹

---

²⁹⁸ PATOČKA, Jan. *Francouzský existencialismus a Simone de Beauvoir*. In. BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. Str. 396.

²⁹⁹ Tamtéž, str. 397.

6.2 Simone Weil

Tato možná méně známá francouzská filozofka, agnostička, později křesťanka, marxistka a mystička, které je blízká východní filozofie, může být považována, stejně jako Simone de Beauvoir, za radikální bojovnici za sociální a politická práva. Angažující se v různých oblastech, kde dochází k útlaku člověka, od nevyhovujících podmínek v továrnách, po otázky kolonialismu. Pro její neklasifikovatelnost ji Dorothee Beyerová dává přívlastek univerzální žena.³⁰⁰ Najdeme u ní jak smýšlení politické a sociální, tak hluboké křesťanské úvahy nad lidskou existencí.

Simone Weil se narodila 3. února 1909 v Paříži v zámožné, umělecké rodině agnostiků. Již od mládí se u ní projevují sklony k altruismu, skromnosti a k sebeomezování. Velký vliv na ní má její bratr André, je to on, kdo Simone učí číst, vysvětluje astronomii či ji seznamuje s francouzskými dramatiky jako Corneille a Racine. Zajímavé je, že už jako dítě se účastní demonstrace nezaměstnaných. Kolem jedenáctého roku začíná psát první literární dílko *Les lutin du feu* (česky *Ohnivý skřítek*).

V roce 1925 skládá bakalářskou zkoušku na lyceu Victor – Duruy v Paříži. Poté přestupuje na lyceum Henri IV, aby se zde mohla připravit na studium na École Normale, vysoké škole pro gymnaziální profesory. Zde se seznámila s Émilem Chartierem, významným učitelem filozofie, zvaným Alain, který ji výrazně ovlivňuje. Na École Normale nastupuje v roce 1928.³⁰¹ Někdy v této době se setkává se studentkou Simone de Beauvoir, která na ni vzpomíná ve svém díle *Paměti spořádané dívky*:

„Studovala na École Normale, ale dělala na Sorbonně zkoušky jako já. Vzbuzovala mou zvědavost, protože měla pověst velmi inteligentní dívky a prapodivně se strojila. Procházela se po nádvoří Sorbonny, provázena hloučkem někdejších Alainových žáků. V jedné kapse blůzy měla vždycky poslední číslo Volných slov (Libres propos) a v druhé L'Humanité. Hladomor právě doslova zpustošil Čínu a kdosi mi vyprávěl, jak se rozplakala, když se o tom dozvěděla. Ty slzy vzbudily mou úctu ještě víc než její filosofické nadání. Záviděla jsem srdci, které dokáže bít napříč celým světem. Jednoho dne se mi podařilo se s ní setkat. Nevím už, jak vlastně začal náš rozhovor. Prohlásila velice rozhodně, že dnes jde na světě jenom o jedno, o revoluci, která dá najíst všem. Opáčila jsem, neméně svrchovaně, že nejde o to učinit lidi šťastnými, ale nalézt smysl existence. Změřila si mě a řekla: „Je vidět, že jste nikdy neměla hlad.“ Tady naše známost skončila. Pochopila jsem, že mě oklasifikovala

³⁰⁰ BEYER, Dorothee. *Simone Weilová: filosofka, odborářka, mystička*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008. Str. 16.

³⁰¹ Tamtéž, str. 15 – 20.

jako „spiritualistickou maloměšťačku“, a to mne podráždilo, stejně jako mě kdysi zlobilo, když slečna Littová vysvětlovala moje záliby tím, že jsem dítě.“³⁰²

Již během svých studií se Simone Weil angažuje jak politicky, tak v sociální oblasti. Pořádá spolu s několika Alainovými žáky přednášky pro nižší sociální vrstvy a v roce 1927 zakládají Groupe d'éducation sociale (Skupina pro sociální vzdělávání). Vstupuje například do Ligy za lidská práva, podporuje různé kampaně, petice atd.

Po studiích působí jako učitelka nejprve na jihu Francie v Le Puy, poté například v Auxerre, v Roanne, v Bourges a mezi svými žáky je poměrně oblíbená. V této době působí v odborech a navazuje kontakty s revolučními odborářskými skupinami. Píše také pro levicové časopisy. V podstatě celý život píše spíše články a eseje na různá témata a také své deníky.³⁰³

Simone Weil žije velice skromně, velmi málo se stravuje, přispívá na nezaměstnané a potřebné, dokonce prý ani netopí ze solidarity k dělníkům, kteří na to také nemají finanční prostředky. Pro dělníky pořádá přednášky. Věří ve schopnost každého vzdělávat se.

Do komunistické strany Simone Weil nikdy nevstoupila, na to až příliš odmítala sociální struktury a omezování myšlenkové svobody a svobody jednání. I když byla stranou přitahována, ponechávala si kritický odstup. Nikdy nepodlehla kultu Sovětského svazu, jako jiní levicoví intelektuálové. Kritizovala například to, že tamní komunismus nepřinesl osvobození dělnické třídy.³⁰⁴

„Ruský stát podle Simone není, jak věřil Trockij, byrokratická deformace diktatury proletariátu, nýbrž nová státní forma, skoro jako fašismus. Nejedná se o revoluci dělnické třídy, nýbrž o revoluci funkcionářů. Proto má ruský stát opresivní charakter, a to v důsledku utiskování, vykonávaného organizovaně.“³⁰⁵

V roce 1934 se na celý rok vzdává postu učitelky a pracuje v továrně, aby mohla zkoumat příčiny utlačování třídy pracujících. Chtěla se stát dělnicí, aby zakusila jejich životní situaci a ne je jen jako intelektuálka litovala. Práce v továrně je pro slabou Simone Weil s křehkou konstitucí opravdu těžkou zkušeností, pracovní náplň je pro ni příliš mechanická a jednotvárná. Nedosahuje předepsaných norem o počtu kusů, které je potřeba stihnout vyrobit

³⁰² BEAUVOIR, Simone de. *Paměti spořádané dívky*. Str. 207 – 208.

³⁰³ BEYER, Dorothee. *Simone Weilová: filosofka, odborářka, mystička*. Str. 27 – 50.

³⁰⁴ Tamtéž, str. 26 – 41.

³⁰⁵ Tamtéž, str. 41.

a také ji trápí zdravotní problémy, především silné bolesti hlavy, které ji sužují celý život.³⁰⁶ O svých pocitech z továrny se vyjádřila v jednom z dopisů:

„Pro mě osobně znamenala práce v továrně to, že všechny vnější důvody (předtím jsem je viděla jako důvody vnitřní), na nichž spočíval pocit mé důstojnosti, úcta vůči mně samotné, se radikálně rozpadly ve dvou či třech týdnech pod tlakem každodenního brutálního donucování. A nevěřím, že by to ve mně vyvolalo pocit revolty, nikoli – právě naopak, což bych sama od sebe nejméně očekávala – poddajnost. Poddajnost oddaného zvířete. Zdálo se mi, jako bych byla zrozená k tomu, abych čekala na rozkazy, přijímala je a prováděla – jako bych nikdy nedělala nic jiného a měla vždy činit pouze toto.“³⁰⁷

V roce 1936 se přihlásí do partyzánské skupiny působící za občanské války ve Španělsku. Její nehoda, kdy si nohou šlápla do hrnce s rozpáleným olejem, jí pravděpodobně zachránila život, protože později byli členové této skupiny zabiti frankisty.

Po uskutečněné cestě do Itálie v roce 1937 dochází u Simone Weil k postupnému přibližování se ke křesťanské víře. Díky setkání s křesťanskou hudbou, uměním a návštěvám významných míst katolické víry u ní dochází k postupnému duchovnímu vývoji. Zažívá také několik mystických zážitků, které ji v její víře utvrdily. Jeden z nich se jí stal při poslechu gregoriánských zpěvů během Velikonoc.³⁰⁸

„V roce 1938 jsem strávila deset dní v Solesmes, od Květné neděle po Velikonoční úterý, a byla jsem přítomna na všech bohoslužbách. Měla jsem palčivé bolesti hlavy; každý tón mi způsoboval bolest jako úder, a tu mi dovolilo nejkrajnější úsilí, abych vystoupila z tohoto ubohého těla, nechala jej trpět samotné, skrčené v rohu, a mohla naleznout v neslýchané kráse zpěvů a slov čistou a dokonalou radost.“³⁰⁹

Co se týče jejího osobního života, zůstává celý život svobodná a vyhýbá se tělesnému kontaktu. Jedním z důvodů může být podle Beyerové i její přehnaný strach z bakterií, který se u ní projevil již v dětství, strach ze sexuality a přísné pojetí lásky s požadavkem čistoty. Mezi dalšími důvody by mohla být snaha uchovat si osobní nezávislost, která byla pro Simone Weil nepostradatelná.³¹⁰

---

³⁰⁶ BEYER, Dorothee. *Simone Weilová: filosofka, odborářka, mystička*. Str. 54 – 58.

³⁰⁷ Tamtéž, str. 60.

³⁰⁸ Tamtéž, str. 65 – 73.

³⁰⁹ Tamtéž, str. 78.

³¹⁰ Tamtéž, str. 52 – 53.

V předválečné době Simone Weil schvaluje podepsání Mnichovské dohody, ale je toho názoru, že tímto krokem byla válka jen odložena. Avšak později svého postoje litovala. Velmi odsuzovala brutální potlačení studentských bouří v Praze v roce 1939 a vypracovávala a nabízela vládním činitelům plán na výsadek francouzských vojenských oddílů v Československu, které by měly podniknout povstání proti Němcům, a sama se hlásila jako dobrovolnice.³¹¹

Jelikož byl otec Simone Weil židovského původu, celá rodina je nucena v roce 1940 uprchnout z Paříže. Nejprve se dostávají do Marseille, odkud Simone v roce 1941 odchází pracovat na statek v Saint – Marcel, aby poznala život zemědělců. V této době se také věnuje nekřesťanským náboženstvím hinduismu, taoismu či buddhismu a každému z nich připisuje stejnou hodnotu.

Později v roce 1942 odplouvá se svými rodiči do New Yorku. Simone chce však odjet do Anglie, aby mohla realizovat svou myšlenku na vytvoření skupiny zdravotních sester, které by byly ochotny nasadit svůj život na frontě a ošetřovat zraněné vojáky. Její plán se jí však nedaří realizovat. Dokonce prý Charles de Gaulle, poté co se seznámí s jejím plánem o zdravotních sestřích, ji prohlásí za blázna. Stejně tak nevychází její plán dostat se do Francie seskokem padákem.³¹² Můžeme zde vidět jakousi snahu Simone Weil obětovat se pro vyšší cíle v rámci nějaké sabotážní akce.

Přemíra práce, málo spánku, nedostatečná výživa a celoživotní migrény nakonec vedli k jejímu zhroucení. V nemocnici, kam ji přijali, jí byla také diagnostikována tuberkulóza. Simone Weil umírá 24. srpna 1943 v Anglii v pouhých 34 letech na selhání srdce a podvýživu.³¹³

Kromě článků, které publikovala především v odborářských časopisech, většina jejího díla vyšla až posmrtně a vzbudila velký zájem. Sám Albert Camus se zabýval publikací jejich děl. Mezi její hlavní spisy patří například *La pensateur et la grâce* (česky *Tíže a milost*, 1947), *La condition ouvrière* (česky *Dělnický úděl*, 1951), *L'oppression et liberté* (česky *Útlak a svoboda*, 1955). *Cahiers I-III* (česky *Sešity*, 1970, 1972, 1976).³¹⁴

---

³¹¹ Simone Weilová o filosofii. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/g/kavarna/Simone_Weilova_o_filosofii.pdf

³¹² BEYER, Dorothee. *Simone Weilová: filosofka, odborářka, mystička*. Str. 97 – 135.

³¹³ Tamtéž, str. 146.

³¹⁴ Tamtéž, str. 161 – 162.

Simone Weil často ve svých dílech vyjadřovala myšlenky prostřednictvím nesystematicky tříděných aforismů, meditací, poznámek, mezi kterými nemusí být nutně nějaká vazba. Nejedná se o systematický výklad jejího myšlení. Úvahy Simone Weil se nejčastěji týkají náboženských témat, vnitřního života člověka, sociálních problémů doby, lidského utrpení, dobra, zla, vztahu člověka k Bohu, umění, smrti a bolesti.

Svou mystickou metafyziku začala rozvíjet především v souvislosti s již zmiňovaným extatickým zážitkem v Solesmes. Středem její náboženské filozofie je nekonvenční pojetí Boha. Bůh je všemocný, ale své moci se zřekl v okamžiku, kdy stvořil svět a člověka coby nezávislé stvoření a přiznává mu svobodnou vůli. V tu chvíli se určitým způsobem vzdal své vlády a je ve světě nepřítomen, zanechal jej svému vlastnímu pořádku, „nutnosti“, který sebou přináší i utrpení a neštěstí a úkolem člověka je v tomto světovém pořádku rozpoznat vůli Boží a naslouchat jí.³¹⁵

„Bůh Simone Weilové se stáhl ze světa, je nepřítomen. Jeho zastoupení ve světě přebrala nutnost, světový zákon. Bůh je ve světě současně nepřítomen i přítomen, přítomen je trojím způsobem: ve světovém pořádku, v kráse světa a v duši člověka.“³¹⁶

Přestože Simone Weil považujeme za náboženskou myslitelku, odmítala církev jako instituci, která je podle ní jen institucí moci, stejně tak vytváření dogmat a preferuje svobodu myšlení.³¹⁷

„Zdalipak mě může v církvi posuzovat ten, kdo mě ani při sebelepší dobré vůli nezná? Pro něhož jsem tuctový kus? (...) Co mohu sdělit druhým o mé intimitě s Bohem? A přesto má vše přece vyrůst z intimity, nemáme-li být povrchní.“³¹⁸

„Nepřiznávám církvi žádné právo omezovat v oblasti myšlení rozumové pochody či inspirující lásku. Přiznávám jí úkol, aby jakožto správce svátostí a ochránkyně svatých textů přejímala rozhodnutí o některých podstatných bodech, avšak pouze jako pokyny pro věřící.“³¹⁹

Stejně tak byla kritická ke Starému zákonu. Nejde jen o války a krveprolití, které ji děsí, ale zejména to, že se dějí ve jménu Božím.³²⁰

---

³¹⁵ BEYER, Dorothee. *Simone Weilová: filosofka, odborářka, mystička*. Str. 85 – 86.

³¹⁶ Tamtéž, str. 120.

³¹⁷ Tamtéž, str. 23.

³¹⁸ Tamtéž, str. 9 - 10.

³¹⁹ Tamtéž, str. 142.

³²⁰ Tamtéž, str. 85.

V jejím díle najdeme i sebevýchovné pokyny a výzvy autorky, které potvrzují, že Simone Weil kladla sama na sebe vysoké mravní nároky. Pro představu některé z jejich myšlenek uvádím.

„Seznam pokušení (přečíst si každé ráno):

POKUŠENÍ LENOSTI (zdaleka nejsilnější)

Nikdy nebýt zbabělý před uplývajícím časem. Nikdy neodkládat to, co ses rozhodl udělat.

Pokušení vnitřního života.

Utkávat se jen s obtížemi, na které skutečně narazím. V citech si dovolit jen to, co odpovídá skutečné vzájemnosti, anebo co myšlení může upotřebit jako inspiraci. Nelitostně odříznout vše, co je v citu imaginární.“³²¹

Mnoho jejích úvah se týká významu práce v životě člověka, který prací vytváří svět kolem sebe, ve smyslu spirituálním, nesmíme však opomenout politicko-sociální rovinu a její kritiku pracovních podmínek dělníků.

Sama velice oceňovala práci v zemědělství, kterou si také dobrovolně vyzkoušela. Tuto zkušenost popisovala jako tvrdou práci, únavnou, ale ve které nalézá způsob očištění.³²²

„Tajemství lidského údělu spočívá v tom, že rovnováha mezi člověkem a silami přírody, jež ho obklopují a jež ho „nekonečně převyšují“, není v nečinnosti, ale jedině v činnosti, jíž člověk svůj život znovu vytváří: v práci.“³²³

„Známkou toho, že práce – jakmile není nelidská – je tu pro nás, je radost, kterou ani vyčerpání neoslabí...“³²⁴

Další úvahy se například zabývají mezilidskými vztahy. Možná v následující ukázce nalezneme důvod, proč tak pečlivě skrývala jakékoliv pocity náklonnosti, že o nich ani samotný dotyčný adresát nevěděl.³²⁵ Dalšími z důvodů proč odmítala partnerství je také její přísné pojetí lásky, strach ze sexuality, ale také snaha zachovat si svou nezávislost. Dle Beyerové Simone Weil odmítala měšťanský životní model a s tím spojené tradiční pojetí ženy – matky také z toho důvodu, že zrovnoprávnění ženy bylo ve třicátých letech těžko

---

³²¹ WEIL, Simone. *Dobro, mez a rovnováha: výbor ze Sešitů*. Praha: Mladá fronta, 1996. Str. 7.

³²² BEYER, Dorothee. *Simone Weilová: filosofka, odborářka, mystička*. Str. 110.

³²³ WEIL, Simone. *Dobro, mez a rovnováha: výbor ze Sešitů*. Str. 11.

³²⁴ Tamtéž, str. 8.

³²⁵ *Simone Weilová o filosofii*. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/g/kavarna/Simone_Weilova_o_filosofii.pdf

realizovatelné, a tak byla nucena své ženství popírat, aby mohla uskutečňovat své politické a sociálně orientované záměry.³²⁶

„Nikdy nezapomeň, že máš celý svět, celý život před sebou... že pro tebe může a musí být život skutečnější, plnější a radostnější, než snad byl pro kteroukoliv lidskou bytost. Nezmrač ho předem žádným sebezapíráním. Nenech se uvěznit žádnou náklonností. Uchovej si svou samotu. V ten den, nadejde – li vůbec, kdy ti snad bude dáno opravdové přátelství, nevznikne protiklad mezi vnitřní samotou a přátelstvím, naopak.“

„Každý sen o přátelství si zaslouží být rozbit. Touha uniknout ze samoty je zbabělá. Přátelství nemá hojit strasti samoty, má násobit její radosti. Nehledá se, nesní se o něm, netouží se po něm, pěstuje se (je to ctnost). Zbavit se vši té rozcitlivělosti, nečisté a zmatené...“³²⁷

„Samota. V čem spočívá cena samoty? Vždyť jsme tak jen v přítomnosti pouhé hmoty (tj. nebe, hvězdy, měsíc, rozkvetlé stromy), věcí, které mají (snad) menší cenu než přítomnost lidského ducha. Cena samoty spočívá v tom, že dokážeme být mnohem pozornější. Kdybychom mohli být stejně pozorní v přítomnosti nějaké jiné lidské bytosti... (?)“³²⁸

Stejně jako Simone de Beauvoir je Simone Weil oceňována především jako obhájkyně práv žen a sociálně slabších. Simone Weil se postavila chápání tradiční role ženy ve společnosti nejen tím, že se zřekla manželství a založení rodiny, ale také se aktivně věnovala problémům tehdejší společnosti. Sama se angažovala v politické a sociální problematice v době, kdy francouzská žena musela poslouchat svého manžela a již od dětství byla svými rodiči vychovávána se zřetelem ke svému budoucímu postavení manželky a matky. Neméně fascinující je způsob života Simone Weil, její odříkání, skromný život, schopnost se obětovat a solidarita s druhými.

---

³²⁶ BEYER, Dorothee. *Simone Weilová: filosofka, odborárka, mystička*. Str. 53.

³²⁷ WEIL, Simone. *Dobro, mez a rovnováha: výbor ze Sešitů*. Str. 19.

³²⁸ Tamtéž, str. 31.

7 Využití tématu francouzský existencialismus ve výuce společenských věd

Téma francouzský existencialismus nalezneme v *Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia* ve vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, ve vzdělávacím oboru *Občanský a společenskovědní základ*, vzdělávací obsah *Úvod do filozofie a religionistiky*, kde spadá pod učivo *filozofie v dějinách – klíčové etapy a směry filozofického myšlení*.³²⁹

V náhodně vybraném *Školním vzdělávacím programu gymnázia* je učivo existencialismu zařazeno do 4. ročníku v části *Evropské filozofie 20. století*, pod očekávaným výstupem: „– žák odliší rozdílné metody a přístupy filozofických proudů 20. století (zejména fenomenologie, existencialismus, hermeneutika, strukturalismus, novopozitivismus, postmodernismus a jiné)“.

Konkrétně se tedy jedná o přehled filozofických směrů 20. století, kde v rámci existencialismu je kladen důraz na Heideggera, Sartra a Camuse.³³⁰

Učivo existencialismu jistě přesahuje i do jiných učebních bloků. Dle zmíněného *Školního vzdělávacího programu* především do *Světové literatury druhé poloviny 20. století* v rámci předmětu český jazyk a literatura, dále například do učebního bloku *Svět v meziválečném období* a *Světové dějiny po roce 1945* v předmětu dějepis či do *Kultury a umění* v rámci semináře dějepisu.³³¹

Pro představu bych porovnála pojetí francouzského existencialismu ve dvou učebnicích používaných při výuce společenských věd. V učebnici *Odmaturuj ze společenských věd* nakladatelství Didaktis je obecně existencialismu věnována jen velmi malá část, přibližně půl strany formátu A5. V této učebnici je pod kapitolou existencialismus rozlišována francouzská větev s představiteli Sartrem a Camusem a německá větev s Jaspersem a Heideggerem, která je správně nazývána spíše jako filozofie existence. Jako impuls pro vznik existencialismu učebnice zmiňuje zkušenost první světové války, v níž dochází k degradaci člověka na pouhou ideovou součástku a rozvoj industriální společnosti s negativními jevy s tím souvisejícími.

---

³²⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. Str. 38 – 42.

³³⁰ *ŠVP 4 pro čtyřleté studium a pro vyšší ročníky osmiletého studia zpracovaný podle RVP G*. Gymnázium Ústí nad Orlicí, platnost od 1.9. 2013. Str. 154.

³³¹ Tamtéž, str. 154.

Základním pojmem existencialismu je existence jako způsob bytí, která je vždy individuální, nadána specifickou časovostí, jde o existenci ve světě a mezi jinými lidmi. Je vždy svobodná, a proto spojená s volbou a odpovědností. Učebnice také upozorňuje na fakt, že myšlenky existencialismu jsou vyloženy nejen ve filozofických spisech, ale také formou dramát či povídek, což však, podle mého názoru, platí hlavně pro existencialismus francouzský. Tato učebnice nezohledňuje rozdíly mezi myšlením německého existencialismu a toho francouzského. Podává opravdu jen stručný nástin hlavních problematických oblastí tohoto filozofického směru.³³²

Učebnice *Společenské vědy v kostce pro střední školy* nakladatelství Fragment věnuje existencialismu poměrně větší část. Zde je však Martin Heidegger řazen pod samostatnou kapitolu Filozofie bytí a pod kapitolou Filozofie existence je zde zmiňován jako první představitel Søren Kierkegaard. Dalšími německými představiteli jsou Martin Buber a Karl Jaspers a ve Francii Gabriel Marcel, Jean-Paul Sartre a Albert Camus. Dle této učebnice existencialisté rozbíjejí každodennost, konzumní mentalitu, která zahaluje existenci a odkrývají problematiku smyslu lidského bytí, avšak jednotlivými představiteli různě interpretovanou:

„Kierkegaard viděl jedinou možnost jak překonat zoufalství v existenciální vazbě člověka na Boha. Stejně tak pro Marcela znamená pravé existování podíl na božském bytí v lásce, naději a věrnosti. Jaspers vidí v mezních situacích a posléze ve smrti jako posledním ztroskotání šifry Boha, jejichž smysl máme odhalit. Pro Sartra je Bůh jako poslední základ a smysl vyloučen. Z toho pro něho vyplývá základní absurdita existence, kterou má člověk přestát a v ní vytrvat.“³³³

Existencialismus je orientován antropocentricky, soustřeďuje se na problémy člověka. Jeho předmětem je subjektivně prožívaná individuální reakce lidské existence na svět a jiné lidi.

Poměrně přehledně jsou v této učebnici zpracovány hlavní myšlenky Gabriela Marcela, Jean-Paul Sartra a Alberta Camuse. U Gabriela Marcela je zmiňován důraz na rozpor mezi „jměním“ (vlastněním) a „bytím“.

Podle Jean-Paul Sartra je naše existence svobodná, zároveň k této svobodě odsouzená (nemůžeme nevolit i rezignace na volbu je volbou), tudíž je odpovědná za sebe i jiné.

---

³³² DVOŘÁK, Jan. *Odmaturuj! ze společenských věd*. Brno: Didaktis, 2008. Str. 193 – 194.

³³³ HLADÍK, Jaroslav. *Společenské vědy v kostce*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1999. Str. 74.

U Alberta Camuse je zmiňována absurdita, která je znakem lidského postavení ve světě od okamžiku, kdy člověk uzří smysl světa odlišný od dosavadních výkladů. Východiskem z absurdní situace není sebevražda, je třeba ji zvládnout a to revoltou, což znamená s absurdní situací nesouhlasit, ale neutéct před ní.³³⁴

U této učebnice oceňuji, že myšlenky jednotlivých představitelů nejsou slučovány dohromady, ale jsou alespoň stručně nastíněny u každého zvlášť, neboť nelze ztotožňovat například myšlení Sartra a Gabriela Marcela.

Jak však vidíme, francouzský existencialismus je v učebnicích zpracován velmi stručně a doplnění informací je na vyučujícím. Z vlastní zkušenosti mohu říct, že toto učivo je spíše okrajové a není mu věnována dostatečná pozornost, což je však pochopitelné, když si uvědomíme, že je nutno probrat všechno učivo týkající se filozofie od antiky po současnost. Filozofické směry 20. století se probírají spíše jako přehled těch nejznámějších, jako jsou fenomenologie, existencialismus, hermeneutika, strukturalismus, postmodernismus a novopozitivismus, jejich představitelů a nejznámějších děl těchto filozofů.

Jako metoda výuky se nejvíce nabízí výklad, v případě filozofických témat asi nejčastěji používaná, doplněná o četbu autentických textů s doplňujícími otázkami na porozumění a orientaci v textu.

Jelikož časová dotace předmětů společenských věd je dle mého názoru na dané množství učiva a jejich multioborovost obecně poměrně malá, francouzský existencialismus je nutno shrnout na nejdůležitější znaky tohoto směru, hlavní představitele, jejich nejvýznamnější díla a stručnou charakteristiku jejich myšlení.

U Jean-Paul Sartra bych kladla důraz především na vysvětlení hlavní teze existencialismu: „Existence předchází esenci“. Názorně by se dala demonstrovat na příkladu s výrobou nože na papír, kterou sám Sartre použil ve své přednášce *Existencialismus je humanismus* viz kap. 3.3.1. Z této prvotnosti existence, která není určena nějakou podstatou či esencí vyplývá odpovědnost člověka za to, čím sám sebe učiní, s čímž nutně souvisí absolutní zodpovědnost člověka za jeho činy.

---

³³⁴ HLADÍK, Jaroslav. *Společenské vědy v kostce*. Str. 73 – 74.

Albert Camus by měl být prezentován především jako spisovatel, jehož dílem se prolíná jako hlavní téma absurdita lidské existence. Zajímavá je otázka oprávněnosti sebevraždy či naopak revolty jako možné obrany proti této absurditě. Je potřeba zmínit, že Camus byl jedním z prvních levicových intelektuálů, který brojil proti socialistickým revolucím a Sovětskému svazu.

Gabriel Marcel by mohl být zmíněn jen ve výčtu dalších představitelů jako křesťanský existencialista, i když jak jsme viděli, jeho řazení k tomuto směru je sporné.

Simone Weil není nutno, dle mého názoru, pro potřeby základního seznámení s francouzským existencialismem do výkladu zařazovat.

Avšak o Simone de Beauvoir je potřeba se zmínit nejen jako o družce Jean–Paul Sartra, ale především v souvislosti s obhajobou práv žen a feminismem. Téma feminismu jako ideologického směru můžeme řadit v *Rámcovém vzdělávacím programu* do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, vzdělávacího oboru *Občanský a společenskovědní základ*, vzdělávací obsah *Občan ve státě*, kde najdeme učivo *lidská práva a ideologie*.³³⁵ V této souvislosti by se mohla například zmiňovat problematika volebního práva žen, kterého bylo dosaženo ve Francii poměrně o dost později než například v Československu.

---

³³⁵ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Str. 38 – 41.

8 Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo představit francouzský existencialismus a zaměřit se na pojmání člověka a jeho existence hlavními představiteli tohoto směru.

Dovolila jsem si vždy věnovat poměrně značnou část biografickým údajům jednotlivých představitelů a také dalším informacím dokreslujícím atmosféru tehdejšího válečného a poválečného období, které jsou důležité pro pochopení jejich myšlení a děl, ale také jejich aktivní účasti v různých politicko-sociálních problematikách.

V první kapitole jsem se pokusila vymezit vznik existencialismu, jeho hlavní rysy, předchůdce a jednotlivé větve existencialismu a jejich nejvýznamnější představitele.

Jak jsme mohli vidět, francouzský existencialismus, to je především Jean–Paul Sartre, případně jeho celoživotní družka Simone de Beauvoir. Albert Camus a Gabriel Marcel, kteří jsou často k tomuto směru přiřazováni, se od existencialismu spíše distancovali.

V následujících kapitolách jsem se podrobněji zabývala Jean-Paul Sartrem, u kterého jsem se zaměřila na téma svobody člověka a jeho odpovědnosti ze svobody vyplývající. U Alberta Camuse především na absurdní situaci člověka a revoltu jako na způsob, jak s touto absurditou bojovat.

I když jsou často oba považováni za hlavní představitele francouzského existencialismu, jsou mezi nimi značné rozdíly. Především to, že Camus se za filozofa v tradičním chápání nepovažoval, na rozdíl od Sartra nevytvořil žádnou filozofickou doktrínu a spíše se zabýval otázkou, jak má člověk žít a jak dosáhnout štěstí. Přesto však tematikou svých děl jako je lidská existence, absurdita a smrt nám dovoluje ho k existencialismu přiřazovat.

Dalším odlišným rysem je styl psaní. Zatímco Sartre používal poměrně složitý jazyk filozofie především ve svých filozofických dílech, Camus téměř filozofické pojmy nepoužíval.³³⁶ Co je však u obou velmi ceněné, je schopnost vyjadřovat hlubší filozofické myšlenky pomocí velice kvalitních beletristických děl, ať už se jedná o Sartrovu *Nevolnost* či Camusova *Cizince*, díky čemuž je existencialismus poměrně známý i u širší veřejnosti.

---

³³⁶ NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: Výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Str. 156.

Dále jsem se pokusila naznačit způsob myšlení Gabriela Marcela, u kterého jsem se zaměřila především na jeho pojetí naděje a také na problematiku rozporu mezi „být“ a „mít“, z které Marcel vychází jako velký kritik materiálně zaměřeného člověka a společnosti.

Předposlední kapitola je věnována ženám ve francouzském existencialismu, především Simone de Beauvoir, u které jsem kladla důraz na její asi nejvýznamnější dílo *Druhé pohlaví* a na její pokrokové názory na postavení ženy ve společnosti. Okrajově jsem se také zmínila o filozofce a náboženské myslitelce Simone Weil, která fascinuje svým způsobem života, charakteristickým skromností, solidaritou a snahou o pomoc druhým.

Poslední kapitola mé diplomové práce pojednává o možnostech výuky o francouzském existencialismu na středních školách. Je pravdou, že toto téma je ve výuce společenských věd spíše okrajové a neklade se na něj přílišný důraz, i přesto, že z něho můžeme odvozovat důležité principy demokratické společnosti jako je svoboda, zodpovědnost, humanismus a solidarita.

9 Prameny a literatura

BEAUVOIR, Simone de. *Druhé pohlaví*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967, 410 s.

BEAUVOIR, Simone de a Jean-Paul SARTRE. *Rozhovor s Jean-Paulem Sartrem*. Překlad Alena Dvořáčková. Olomouc: Votobia, 1996, 166 s. Malá díla, sv. 75. ISBN 80-719-8157-5.

BEAUVOIR, Simone de. *Paměti spořádané dívky*. Praha: Československý spisovatel, 1969. Vzpomínky (Československý spisovatel). 313 s.

BEAUVOIR, Simone de. *Velice lehká smrt*. Vyd. 1. Překlad Eva Pilařová. Praha: Československý spisovatel, 1967, 108 s., [12] s. obr. příl. (čb.). Edice ilustrovaných novel, 113.

BENDLOVÁ, Peluška. *Gabriel Marcel*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 1993, 103 s. ISBN 80-700-7048-X.

BENDLOVÁ, Peluška. *Hodnoty v existenciální filosofii Gabriela Marcela*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2003, 150 s. ISBN 80-200-1070-X.

BEYER, Dorothee. *Simone Weilová: filosofka, odborářka, mystička*. Vyd. 1. Překlad Martina Michnová. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, 178 s. Váhy (Mladá fronta), sv. 15. ISBN 978-807-4120-039.

BLECHA, Ivan. *Fenomenologie a existencialismus*. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994, 121 s. ISBN 80-706-7352-4.

CAMUS, Albert. *Cizinec. Pád*. Překlad Miloslav Žilina. Praha: Mladá fronta, 1966, 188 s.

CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. Vyd. 2. Překlad Kateřina Lukešová. Praha: Garamond, 2007, 332 s. Francouzská knihovna. ISBN 978-808-6955-551.

CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1995, 167 s. ISBN 80-205-0477-X.

CAMUS, Albert. *První člověk*. Vyd. 1. Překlad Kateřina Vinšová. Praha: Mladá fronta, 1995, 268 s. ISBN 80-204-0540-2.

CAMUS, Albert. *Romány a povídky*. Překlad Miloslav Žilina. Praha: Odeon, 1969. 462 s.

CAMUS, Albert. *Šťastná smrt*. Vyd. 1. Překlad Ladislav Šerý. Praha: Garamond, 2006, 141 s. Francouzská knihovna. ISBN 80-869-5514-1.

CAMUS, Albert. *Zápisníky*. Vyd. 1. Překlad Vlasta Dufková. Praha: Mladá fronta, 1997, 198 s. ISBN 80-204-0653-0.

ČERNÝ, Václav. *První a druhý sešit o existencialismu*. Vyd. v tomto souboru 1., (První sešit 3., Druhý sešit 1.). Praha: Mladá fronta, 1992, 152 s. ISBN 80-204-0337-X.

DVOŘÁK, Jan. *Odmaturuj! ze společenských věd*. Aktualiz. vyd. 1. Brno: Didaktis, c2008, 256 s. Odmaturuj!. ISBN 978-80-7358-122-0.

HLADÍK, Jaroslav. *Společenské vědy v kostce*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 1999, 108 s. ISBN 80-720-0334-8.

HUISMAN, Denis. *Histoire de l'existentialisme*. Paris: Nathan, 1997. 128 s. ISBN 20-919-0394-9.

JANKE, Wolfgang. *Filosofie existence*. Vyd. 1. Překlad Jaromír Loužil. Praha: Mladá fronta, 1995, 247 s. Souvislosti (Mladá fronta), sv. 3. ISBN 80-204-0510-0.

LUPPÉ, Robert de. *Albert Camus*. Paris: Edition Universitaire, 1958, 124 s.

MARCEL, Gabriel. *K filosofii naděje*. Vyd. 1. Překlad Věra Dvořáková, Miloslav Žilina. Praha: Vyšehrad, 1971, 135 s.

MARCEL, Gabriel. *Přítomnost a nesmrtelnost: výběr textů*. Vyd. 1. Překlad Peluška Bendlová. Praha: Mladá fronta, 1998, 138 s. Váhy (Mladá fronta), sv. 16. ISBN 80-204-0701-4.

NICOLA, Ubaldo. *Obrazové dějiny filozofie*. Vyd. 1. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2006. 583 s. Universum (Euromedia Group). ISBN 80-242-1578-0.

NOVOZÁMSKÁ, Jana. *Existoval existencialismus?: výzva a ztroskotání Jean -Paula Sartra*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 1998, 158 s. ISBN 80-700-7108-7.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007, 100 s. ISBN 978-808-7000-113.

ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Vyd. 1. Překlad Emílie Harantová. Praha: Volvox Globator, 2003, 93 s. Tandem, sv. 4. ISBN 80-720-7425-3.

SARTRE, Jean-Paul. *Cesty ke svobodě. Díl I: Věk rozumu*. Praha: Nakladatelství ELK, 1946, 284 s.

SARTRE, Jean-Paul. *Existencialismus je humanismus*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004, 109 s. Krystal (Vyšehrad), sv. 4. ISBN 80-702-1661-1.

SARTRE, Jean-Paul. *Nevolnost*. Překlad Dagmar Steinová. Praha: Odeon, 1993. 188 s. ISBN 80-207-0387-X.

SARTRE, Jean-Paul. *Sešity z podivné války: (září 1939-březen 1940)*. Vyd. 1. Překlad Michal Novotný. Praha: Academia, 2012, 653 s. Paměť (Academia), sv. 46. ISBN 978-802-0020-529.

SARTRE, Jean-Paul. *Slova*. Překlad Dagmar Steinová. Praha: Svoboda, 1992. 186 s. ISBN 80-205-0270-X.

SARTRE, Jean-Paul. *Uragán nad cukrem*. Překlad Miloš Veselý. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1961, 159 s.

SARTRE, Jean-Paul. *Zed'*. Překlad Eva Musilová. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, 237s.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filozofie*. 2. rozš. vyd. Praha: Zvon, 1992, 559 s. ISBN 80-711-3058-3.

ŠVP 4 pro čtyřleté studium a pro vyšší ročníky osmiletého studia zpracovaný podle RVP G.
Gymnázium Ústí nad Orlicí, platnost od 1.9. 2013.

WEIL, Simone. *Dobro, mez a rovnováha: výběr ze Sešitů*. Vyd. 1. Překlad Eva Formánková. Praha: Mladá fronta, 1996, 177 s. Váhy (Mladá fronta), sv. 15. ISBN 80-204-0596-8.

AGSOUS, Nadia. *Albert Camus: „Misère de la Kabylie“*. [online]. [cit. 2014-04-30].
Dostupné z: http://www.huffingtonpost.fr/nadia-agsous/misere-de-la-kabylie-camus_b_3163534.html

Albert Camus. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:
http://fr.wikipedia.org/wiki/Albert_Camus

Albert Camus: Prostě rebel. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:
http://www.pwf.cz/archivy/texty/clanky/albert-camus-proste-rebel_2889.html

Albert Camus: Řeč k přijetí Nobelovy ceny za literaturu. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:
<http://www.pwf.cz/cz/archiv-clanku/2905.html>

BESSÉ, Elodie. *Histoire de lettres Jean-Paul Sartre refuse le Prix Nobel en 1964*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:
http://www.fondationlaposte.org/article.php3?id_article=251&id_secteur=1&archive=true

Biographie d'Albert Camus. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:
<http://www.alalettre.com/camus-bio.php>

CELLÉ, Dominique. *Camus et le communisme*. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z:
<http://webcamus.free.fr/download/ac-pcf.pdf>

Droit de vote en France. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:
http://fr.wikipedia.org/wiki/Droit_de_vote_en_France

CHATEAU, Ladislava. *Francie 1944: Revue je mrtvá. Ať žije nakladatel*. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=043&clanek=030424>

Interruption volontaire de grossesse en France. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z:
http://fr.wikipedia.org/wiki/Interruption_volontaire_de_grossesse_en_France

Manifeste des 343. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:
http://fr.wikipedia.org/wiki/Manifeste_des_343

Jean-Paul Sartre. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre

Jean-Paul Sartre et le Prix Nobel. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://vietsciences.free.fr/nobel/litterature/sartre.htm>

Jean-Paul Sartre, prisonnier de guerre. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.servicehistorique.sga.defense.gouv.fr/Jean-Paul-Sartre-prisonnier-de.html>

Le deuxième sexe. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Deuxi%C3%A8me_Sexe

Le premier homme. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Premier_Homme

Rozhovor o o francouzské literatuře, feminismu a Simone de Beauvoir - rozhlasové vysílání Radio Wawe. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/kultura/_zprava/529447

Sartre et Camus: la rupture. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://jeanpaul-sartre.blogspot.cz/2011/01/sartre-et-camus-la-rupture.html>

Sartre, repères. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://expositions.bnf.fr/sartre/reperes/ind_chrono.htm

Simone de Beauvoir. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://calounet.pagesperso-orange.fr/biographies/beauvoir_biographie.htm

Simone de Beauvoir. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Simone_de_Beauvoir

Simone de Beauvoir. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://theories.feministes.pagesperso-orange.fr/partie%204/4-III%20Simone%20de%20Beauvoir.htm>

Simone Weilová o filosofii. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z:

http://data.idnes.cz/g/kavarna/Simone_Weilova_o_filosofii.pdf

SKÁLOVÁ, Helena. *Simone de Beauvoir by 9. ledna oslavila své sté narozeniny*. [online].

[cit. 2014-04-30]. Dostupné z: [http://www.feminismus.cz/cz/clanky/simone-de-beauvoir-by-](http://www.feminismus.cz/cz/clanky/simone-de-beauvoir-by-9-ledna-oslavila-sve-ste-narozeniny)

[9-ledna-oslavila-sve-ste-narozeniny](http://www.feminismus.cz/cz/clanky/simone-de-beauvoir-by-9-ledna-oslavila-sve-ste-narozeniny)

STRALEN, Van Hans. *Sartre et la question (post)coloniale à l'époque de l'existentialisme*.

[online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z:

[http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=1c7c9b09-2e84-4149-9e2d-](http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=1c7c9b09-2e84-4149-9e2d-383354ffde99%40sessionmgr10&hid=20)

[383354ffde99%40sessionmgr10&hid=20](http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=1c7c9b09-2e84-4149-9e2d-383354ffde99%40sessionmgr10&hid=20)

Une mort très douce. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

http://fr.wikipedia.org/wiki/Une_mort_tr%C3%A8s_douce

Un phare pour la jeunesse. [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z:

<http://www.regietheatrale.com/index/index/thematiques/auteurs/Camus/albert-camus-4.html>

WINOCK, Michel. « *Sartre s'est-il toujours trompé ?* » [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné

z: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0203-Winock-FR-5.pdf>